

LÄHTÖKOHTIA JA NÄKEMYKSIÄ TAITO- JA TAIDEAINEIDEN KOKEIDEN VALMISTELULLE OSAKSI YLIOPPILASTUTKINTOA

Opetushallituksen asettaman seurantaryhmän tulokset

LÄHTÖKOHTIA JA NÄKEMYKSIÄ TAITO- JA TAIDEAINEIDEN KOKEIDEN VALMISTELULLE OSAKSI YLIOPPILASTUTKINTOA

Opetushallituksen asettaman seurantaryhmän tulokset

Sisällys

Tiivistelmä muistiosta

Sammanfattning av promemorian

1. JOHDANTO	11
2. Seurantaryhmän tausta ja valmistelu	12
2.1. Seurantaryhmän tehtävä ja tavoitteet	12
2.2. Petteri Orpon hallituksen ohjelma	12
2.3. Hallituksen lukiodiplomeja koskevan esityksen valmistelun lähtökohta	12
2.4. Lukiodiplomijärjestelmän kehittämistyö	13
2.5. Seurantaryhmän kokoonpano	13
2.6. Seurantaryhmän työskentelyprosessista	15
3. Lukiokoulutuksen lähtökohdat ylioppilastutkinnolle	17
3.1. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä ja oppimäärä	17
3.2. Oppiaineryhmät, oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen	18
3.3. Opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista.....	19
3.4. Lukiokoulutuksen antamat tiedot ja taidot	19
3.5. Paikallinen opetussuunnitelma	20
3.6. Oppiaineiden omat ja yhteiset opintojaksot	21
4. Ylioppilastutkinnon lähtökohdat taito- ja taideaineiden kokeille	23
4.1. Ylioppilastutkinto.....	23
4.2. Ylioppilastutkinnon laatuvaatimukset	23
4.3. Ylioppilastutkinnon toimeenpanosta	24
4.4. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden toimeenpanosta	25
4.4.1. Valmistavan näytön toimeenpanosta	26
4.4.2. Varsinaisen koetilaisuuden toimeenpanosta	27
5. Kansainvälisten kartoitusten keskeisistä tuloksista ja johtopäätöksistä	29
5.1. Kartoitusten valmisteluprosessista	29
5.2. Yleistä kartoitusten tuloksista	30

6. Näkemyksiä kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi	32
6.1. Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia	32
6.1.1. Näkemyksiä kuvataiteen lukiodiplomin hyödynnettävyydestä kehittämistyössä	32
6.1.2. Näkemyksiä kuvataiteen lukio-opinnoissa osoitettavasta keskeisestä osaamisesta	33
6.1.3. Näkemyksiä kuvataiteen kansainvälisen kartoituksen mahdollisuuksista	35
6.2. Näkemyksiä kuvataiteen valmistavan näytön lähtökohdiksi	38
6.2.1. Kuvataiteen valmistavan näytön yhteys digitaalisen kokeeseen	38
6.2.2. Kuvataiteen valmistavan näytön toimeenpano lukiossa	38
6.2.3. Kuvataiteen valmistavan näytön tehtävät	39
6.2.4. Kuvataiteen valmistavan näytön digitaalinen artefakti	40
6.2.5. Valmistava näyttö kuvataiteen kokeen arvostelussa	40
6.3. Näkemyksiä kuvataiteen digitaalisen kokeen lähtökohdiksi	41
6.3.1. Kuvataiteen digitaalisen kokeen yhteys valmistavaan näyttöön	41
6.3.2. Kuvataiteen digitaalisen kokeen toimeenpano	42
6.3.3. Kuvataiteen digitaalisen kokeen tehtävät	42
6.3.4. Kuvataiteen digitaalisen kokeen arvostelusta	43
6.4. Lähestymistapoja kuvataiteen kokeen kehittämiseen osaksi ylioppilastutkintoa	44
6.4.1. Valmistavan näytön järjestelyistä lukiossa	44
6.4.2. Valmistavan näytön välineistä ja materiaaleista	45
6.4.3. Valmistavan näytön tehtävänannosta	46
6.4.4. Valmistavan näytön digitaalisesta artefaktista	47
6.4.5. Kokelaan oikeuksista, velvollisuuksista ja valvonnasta valmistavassa näytössä	48
6.4.6. Valmistavan näytön arvostelusta	49
6.4.7. Digitaalisen kokeen järjestelyistä, tehtävistä ja arvostelusta	51
6.4.8. Näkemyksiä kuvataiteen kokeen pidemmän aikavälin kehittämistavoitteista	53
6.4.9. Kuvataiteen opetussuunnitelman toimeenpanon tuesta ja oppimateriaalista	54
7. Näkemyksiä liikunnan ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi	57
7.1. Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia	57
7.1.1. Liikunnan merkitys lukiossa	57
7.1.2. Liikunnan lukiodiplomin hyödyntäminen liikunnanopettajakoulutuksen ja luokanopettajakoulutuksen (LUOKO) valintakokeissa	58
7.1.3. Liikunnan lukiodiplomin hyödynnettävyys valmistelutyössä	59
7.1.4. Kansainvälinen kartoitus (Liikunta / apulaisprofessori Kasper Salin)	60
7.1.5. LOPS2019 Liikunnan perusteet	61
7.2. Näkemyksiä liikunnan valmistavan näytön lähtökohdiksi	65
7.3. Näkemyksiä liikunnan digitaalisen kokeen lähtökohdiksi	70

7.4.	Lähestymistapoja liikunnan kokeen kehittämiseen osaksi ylioppilastutkintoa	74
8.	Näkemyksiä musiikin ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi.....	76
8.1.	Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia	76
8.1.1.	Musiikin merkitys ja tavoitteet lukiossa	76
8.1.2.	Pohdintaa musiikin lukiodiplomin hyödynnettävyydestä musiikin ylioppilaskokeessa	76
8.1.3.	Yleistä kansainvälisten kartoitusten keskeisistä tuloksista ja johtopäätöksistä.....	77
8.1.4.	Näkemyksistä musiikin oppimäärän keskeiseen osaamisen osoittamiseen liittyen	77
8.2.	Näkemyksiä musiikin valmistavan näytön lähtökohdiksi	78
8.3.	Näkemyksiä musiikin digitaalisen kokeen lähtökohdiksi.....	80
8.4.	Ideoita ja ehdotuksia musiikin ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyöhön.....	81
8.4.1.	Laaja-alaisen osaamisen huomiointi musiikin yo-kokeessa	81
8.4.2.	Pohdintaa	83

Tiivistelmä muistiosta

Lähtökohtia ja näkemyksiä taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelulle osaksi ylioppilastutkintoa. Opetushallituksen asettaman seurantaryhmän tulokset

Yleistä

Muistiossa on kuvattu Opetushallituksen 8.4.2024 asettaman seurantaryhmän tekemän valmistelutyön tulokset. Seurantaryhmän tehtävänä on ollut luoda edellytyksiä mahdollisten taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeiden kehittämiseksi pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman lainsäädäntöuudistuksen mukaisesti. Seurantaryhmä on ohjannut ja koordinoinut kuvataiteen, liikunnan ja musiikin alatyöryhmien työtä sekä tarkastellut niissä tuotettuja näkemyksiä. Alatyöryhmät ovat pohtineet ja esittäneet oppiainekohtaisia ideoita ja näkemyksiä taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelun tueksi. Muistion luvuissa 1–5 on kuvattu seurantaryhmän taustaa ja valmistelua, lukiokoulutuksen lähtökohtia ylioppilastutkinnolle ja tutkinnon reuna-ehjoja taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelulle. Luvuissa 6–8 on puheenjohtajien kokoamia alatyöryhmien alustavia ideoita ja näkemyksiä kuvataiteen, liikunnan ja musiikin ylioppilaskokeiden lähtökohdiksi ja lähestymistavoiksi, joita Ylioppilastutkintolautakunta voi harkintansa mukaan hyödyntää lakiuudistuksen voimaantulon jälkeen käynnistyvässä taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelutyössä.

Seurantaryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin opetusneuvos Petri Lehikoinen Opetushallituksesta ja varapuheenjohtajaksi nimettiin pääsihteeri Tiina Tähkä Ylioppilastutkintolautakunnasta. Seurantaryhmän jäsenenä oli Opetushallituksen taito- ja taideaineiden asiantuntijoita, jotka toimivat myös alatyöryhmien puheenjohtajina. Alatyöryhmissä oli jäsenenä taito- ja taideaineiden lukiokoulutuksen asiantuntijoita ja Ylioppilastutkintolautakunnan edustajia. Opetushallitus on tuottanut muistion 15.4.2024–31.12.2024 osana Opetus- ja kulttuuriministeriön sille 20.9.2023 toimeksi antamaa lukiodiplomien jatkokehittämistä.

Opetushallitus toivoo, että seurantaryhmän tulokset tukisivat Ylioppilastutkintolautakuntaa taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelutyössä sen jälkeen, kun muutokset lakiin ylioppilastutkinnosta ja valtioneuvoston asetukseen ylioppilastutkinnosta ovat tulleet voimaan 1.1.2025 alkaen.

Näkemyksiä kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

Kuvataiteen alatyöryhmässä lukiodiplomin keskeinen merkitys nähtiin opiskelijan ajattelun kuvallisessa jakamisessa. Myös lukiodiplomin portfolion, arvioinnin ja ajankäytön ratkaisuja voitaisiin mahdollisesti hyödyntää tutkinnon kehittämisessä. Kuvataiteessa on läsnä koko visuaalisen kulttuurin kenttä. Oppiaineen keskeisen osaamisen tarkastelussa nousi ensisijaiseksi kyky tehdä perusteltuja valintoja: Mitä, miksi ja miten teen? Miten valinnat, muoto ja sisältö tukevat toisiaan? Pidettiin tärkeänä, että ylioppilastutkinnon kokeessa olisi perusteiden mukaisesti mahdollisuus työskentelyvälineiden ja -materiaalien valitsemiseen ja perustelemiseen. Keskeinen johtopäätös kansainvälisen kartoituksen tuloksista oli, että perehtyminen erityisesti Bulgarian, Irlannin ja Italian tutkintoihin voisi tukea kehittämistyötä. Kartoituksen pohdintoja olisi perusteltua hyödyntää myös laajemmin.

Keskeisenä nähtiin, että valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen välille rakentuisi yhteys. Kokonaisuus voisi muodostua esim. teemallisuuden tai reflektoinnin kautta. Parhaana ratkaisuna pidettiin valmistavan näytön yhtäaikaista toimeenpanoa lukioissa. Järjestämisen lähtökohdat määriteltäisiin riittävän tarkasti koekohtaisissa määräyksissä ja ohjeissa. Niihin olisi sisällytettävä esim. luettelo materiaaleista ja välineistä, joita valmistavassa näytössä voidaan käyttää. Pidettiin myös tärkeänä, että näytölle osoitettu aika ei rajaisi liiaksi kuvailmaisun mahdollisuuksia.

Valmistavassa näytössä ja digitaalisessa kokeessa osoitettaisiin monipuolisesti oppimäärän mukaista osaamista. Tehtävissä tarkasteltavat visuaalisen kulttuurin osa-alueet vaihtelisivat tutkintokohtaisesti. Tehtävissä valinnaisuus nähtiin luontevana lähtökohtana. Tutkintokerran tehtävät voisivat pohjautua

teemaan/teemoihin. Tehtäviä olisi luontevaa rajata visuaalisilla ja muilla aineistoilla. Aineistolähtöisissä tehtävissä osaaminen kytkettäisiin visuaalisen kulttuurin tulkitsemiseen, kuvien merkityksiin sekä osallisuuteen ja toimijuuteen. Alatyöryhmä toivoo, että valmistavan näytön digitaalinen artefakti olisi hyödynnettävissä kirjallisessa kokeessa.

Erilaisilla tehtävätyypeillä tuettaisiin erotteluvaatimuksen ja tarkkarajaisuuden toteutumista. Tehtävien toteutustavat olisivat eri tavoin rajattuja. Niissä edellytettäisiin myös kokeilua, soveltamista ja ratkaisujen perustelemista. Digitaalisen kokeen tehtävät voisivat olla kirjallisia, kirjalliskuvallisia ja kuvallisia tehtäviä. Pidettiin tärkeänä, että digitaaliseen kokeeseen voisi sisältyä myös kuvallisia tehtäviä. Niitä suoritettaisiin kuvankäsittely- ja muilla ohjelmilla sekä hyödyntämällä visuaalisia aineistoja. Tehtävät voisivat olla esim. suunnittelu- ja muotoilutehtäviä.

Arvostelukriteerit pohjautuisivat kuvataiteen oppimäärän tavoitteisiin, ei esim. yksittäisen ilmaisukeinon hallintaan. Valmistava näyttö tulisi voida arvostella ensisijaisesti erillisenä kokeen osana. Objektiviisuusvaatimusten mukaisten arvostelun kriteerien laatiminen kuvataiteelliselle teokselle nähtiin haastavana, mutta ei mahdollisena.

Näkemyksiä liikunnan ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

Liikunnan alatyöryhmän tehtävänä oli 15.4.2024 - 31.12.2024 pohtia ja esittää oppiainekohtaisia ideoita, ratkaisumalleja ja vaihtoehtoja Lukiodiplomien kehittämisen hallitusohjelman mukaista valmistelua tukevalle seurantaryhmälle. Liikunnan alatyöryhmä työskenteli alusta lähtien niin, että tehtävän valmistelutyössä keski-tyttiin Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 liikunnan oppimäärän tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin – ei siis lajilähtöisyyteen eikä kilpaurheilun, vaan lukion liikuntakasvatukseen.

Liikunnan alatyöryhmän työskentelyn pohjaksi Jyväskylän yliopiston apulaisprofessori Kasper Salin teki kansainvälisen kartoituksen kesällä 2024. Liikunnan kansainvälisen kartoituksen mukaan useiden eri maiden käytännön kokeet olivat pääsääntöisesti hyvin lajispesifejä ja osittain esimerkiksi pelitilanteisiin perustuvia.

Liikunnan alatyöryhmän työskentelyssä havaittiin jo alkuvaiheessa, että liikunnan lukiodiplomissa oli annettuun tehtävään nähden rakenteellinen haaste. Liikunnan lukiodiplomin Harrastuneisuuden tai Erityisosaamisen -osio antaa nykyisellään mahdollisuuden osoittaa myös kilpaurheilun kentillä harjaannutettua erityistä lajiosaamista.

Liikunnan alatyöryhmän mielestä liikunnan valmistavassa ylioppilastutkinnon näytössä olisi mahdollista käyttää lähtökohtaisesti geneeristen taitojen (liikkumis-, välineenkäsittely- ja tasapainotaidot) mittaustapoja, menetelmiä ja sisältöjä. Liikunnan valmistava näyttö olisi tarkoituksenmukainen tapa arvioida liikunnan opetuksen myötä saavutettujen taitojen oppimista eli liikunnan kehollisten opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Näin liikunnan valmistava näyttö toimisi tukena myös jatko-opintojen valintakokeissa, esimerkiksi opiskelun mahdollistavan riittävän taitotason osoittajana tai suuntautuneisuuden osoituksena jatko-opintoihin.

Liikunnan alatyöryhmä toteaa, että liikunnan digitaalinen koe olisi luonteva ja mielekäs mahdollisuus esimerkiksi liikunnan laaja-alaisen osaamisen sisältöalueiden arviointiin. Ainerajat ylittävät kysymykset (mm. TE, YH, FI, PS) mahdollistaisivat monipuoliset kysymykset. Liikunnan digitaalisessa kokeessa olisi mahdollista käyttää monipuolisia tehtäviä (esim. essee-, aineisto-, monivalinta-, prosessi- ja analysointitehtävät), joissa voitaisiin hyödyntää suomenkielisiä tiedejulkaisuja (esim. Liikunta ja Tiede) ja kansallisia liikkumissuosituksia (sisältäen termien määrittelyt).

Liikunnan alatyöryhmä toi loppuraportissaan esille yhteisenä näkemyksenään, että liikunnan ylioppilastutkintokoe on valmistettavissa ja toteutettavissa alatyöryhmille annetuin Opetushallituksen ja Ylioppilastutkintolautakunnan reunaehdoin.

Näkemyksiä musiikin ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

Musiikin lukiodiplomi sisältää arvokkaita elementtejä, mutta sen nykyinen muoto ei ole suoraan sovellettavissa ylioppilastutkinnon kokeeseen. Myös Opetushallituksen musiikin kansainvälisessä kartoituksessa ilmeni, että suomalaisen kokeen kehittäminen vaatii omia ratkaisuja, onhan viitekehyksenä suomalainen ylioppilastutkinto.

Musiikin alatyöryhmän näkemyksen mukaan musiikin ylioppilastutkinnon valmistavaan näyttöön sisältyisi kaksi osiota: yhteismusisoinnin ja yksilöllisen suorituksen tehtäväkokonaisuudet. Näyttö sisältää yhteismusisointia ja yksilöllisen suorituksen. Yhteismusisointi voitaisiin toteuttaa taustanauhan avulla. Kahdessa tehtävässä arvioitaisiin eri asioita.

Musiikin valmistava näyttö edellyttäisi siihen lukioissa osoitettavia harjoitustiloja ja äänentoistolaitteita. Jos lukiossa on vain yksi musiikin kokeeseen ilmoittautunut, voidaan valmistava näyttö järjestää muun kuin kokeilaan oman oppilaitoksen tiloissa yhdistäen useamman kokelaan valmistavan näytön tilaisuudet. Esitykset tallennetaan digitaalisesti ja lähetetään ylioppilastutkintolautakunnalle heti suorituksen jälkeen.

Arvostelukriteerit pohjautuvat lukion opetussuunnitelman tavoitteisiin, keskittyen musiikillisen osaamisen eri osa-alueisiin, kuten tulkintaan, tekniseen hallintaan ja ohjelmiston vaativuuteen.

Musiikin työryhmä pitää keskeisenä, että digitaalisen kokeen tehtävien tulee painottua ja kytkeytyä soivaan musiikilliseen materiaaliin ja sen käsittelyyn. Tehtävien tulee sisältää myös luovan tuottamisen tehtäviä. Pelkästään kirjoittamiseen perustuvaa digitaalista koetta ei nähdä mahdollisena musiikin oppiaineen ydintehtävän valossa.

Tehtäväkokonaisuuksia hahmoteltiin neljä: musiikista kirjoittaminen, kulttuurinen osaaminen, luova tuottaminen ja kuuntelutehtävät. Kirjoittaminen on tärkeää sitoa valmistavaan näyttöön.

Kulttuurisen osaamisen kokonaisuuteen esitetään vakio-osaksi suomalaisen musiikkikulttuurin tuntemisen osiota. Teknologian käyttö mahdollistaa luovan tuottamisen digitaalisessa kokeessa. Kuuntelutehtävät voivat sisältää soitintunnistuksia ja kuultujen elementtien analysointia.

Musiikin ylioppilaskokeen osana olisi myös laaja-alainen osaaminen. Kokeessa voidaan esimerkiksi yhdistää musiikkia muihin taiteenaloihin tai käsitellä musiikin yhteiskunnallista merkitystä. Musiikin merkitys hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden tukena voisi olla osana tehtäviä.

Lukiodiplomiperinteeseen olennaisena kuulunut julkinen esitys herätti työryhmässä keskustelua. Julkinen esitystilaisuus on muodostunut osaksi lukion toimintakulttuuria ja se on lisännyt koulun yhteisöllisyyttä. Ylioppilaskokeen osana julkinen esiintyminen voi kuitenkin lisätä joidenkin kokelaiden hermostuneisuutta ja vaikuttaa negatiivisesti heidän suoritukseensa. Julkiset tilanteet voivat altistua odottamattomille häiriöille, jotka voivat vaikuttaa suoritukseen ja sen arviointiin.

Alatyöryhmä katsoo, että on välttämätöntä kehittää uusia oppimateriaaleja lukion musiikinopetuksen ja ylioppilastutkinnon kokeen toimeenpanon tueksi.

Sammanfattning av promemorian

Utgångspunkter och synpunkter på beredningen av prov i konst- och färdighetsämnen som en del av studentexamen. Resultaten från uppföljningsgruppen som tillsatts av Utbildningsstyrelsen

Allmänt

I promemorian beskrivs resultaten av det beredningsarbete som utförts av Utbildningsstyrelsens uppföljningsgrupp som tillsattes den 8 april 2024. Uppföljningsgruppen har haft i uppdrag att skapa förutsättningar för att utarbeta eventuella prov i konst- och färdighetsämnen som en del av studentexamen i enlighet med lagstiftningsreformen i statsminister Petteri Orpos regeringsprogram. Uppföljningsgruppen har styrt och samordnat arbetet i underarbetsgrupperna för bildkonst, gymnastik och musik samt granskat deras synpunkter. Underarbetsgrupperna har övervägt och presenterat läroämnesspecifika idéer och synpunkter till stöd för beredningen av prov i konst- och färdighetsämnen. I kapitel 1–5 i promemorian beskrivs uppföljningsgruppens bakgrund och arbete, gymnasieutbildningen som utgångspunkt för studentexamen samt ramvillkoren för beredningen av studentprov i konst- och färdighetsämnen. I kapitel 6–8 har underarbetsgruppernas preliminära tankar och idéer kring utgångsläget för och perspektiv på studentexamensprov i bildkonst, gymnastik och musik sammanställts av ordförandena. Studentexamensnämnden kan överväga hur dessa utnyttjas i beredningen av studentexamensprovet i konst- och färdighetsämnen, enligt bestämmelserna i lagen som trätt i kraft.

Till ordförande för uppföljningsgruppen utnämndes Petri Lehikoinen, undervisningsråd vid Utbildningsstyrelsen, och till vice ordförande utsågs Tiina Tähkä, generalsekreterare vid Studentexamensnämnden. Medlemmarna i uppföljningsgruppen utgjordes av sakkunniga i konst- och färdighetsämnen vid Utbildningsstyrelsen, som även innehade rollen som ordförande för underarbetsgrupperna. I underarbetsgrupperna ingick sakkunniga i konst- och färdighetsämnen inom gymnasieutbildningen samt representanter för Studentexamensnämnden. Utbildningsstyrelsen har utarbetat promemorian under perioden 15.4.–31.12.2024 som en del av uppdraget att vidareutveckla gymnasiediplomen, som undervisnings- och kulturministeriet gav Utbildningsstyrelsen den 20 september 2023.

Utbildningsstyrelsens förhoppning är att uppföljningsgruppens resultat ska stöda Studentexamensnämnden i arbetet med att bereda proven i konst- och färdighetsämnen efter att ändringarna i lagen om studentexamen och statsrådets förordning om studentexamen trätt i kraft den 1 januari 2025.

Synpunkter till stöd för beredningen av studentprovet i bildkonst

I underarbetsgruppen för bildkonst ansågs gymnasiediplomets centrala betydelse ligga i förmedlingen av den studerandes visuella tänkande. Även lösningar för gymnasiediplomets portfolio, bedömning och tidsanvändning kunde möjligtvis utnyttjas vid utarbetandet av studentprovet. Bildkonsten omfattar hela fältet av visuell kultur. Vid granskningen av läroämnets centrala kompetenser framstod förmågan att göra välmotiverade val som det viktigaste: Vad, varför och hur skapar jag? Hur stöder val, form och innehåll varandra? Det ansågs viktigt att studentprovet i enlighet med läroplansgrunderna ska ge möjlighet att välja och motivera arbetsredskap och material. En central slutsats av resultaten av den internationella kartläggningen var att en närmare granskning av examina i särskilt Bulgarien, Irland och Italien skulle kunna stöda arbetet. Det skulle vara motiverat att utnyttja insikterna från kartläggningen även på bredare front.

Inom underarbetsgruppen ansåg man att det skulle vara viktigt att skapa en koppling mellan arbetsprovet och det digitala provet. Helheten skulle kunna utformas exempelvis enligt tema eller utgående från reflektion. Den bästa lösningen ansågs vara att arbetsprovet genomförs samtidigt i gymnasierna. Man ansåg att utgångspunkterna för anordnandet ska definieras tillräckligt noggrant i de provspecifika bestämmelserna och anvisningarna och att dessa bland annat ska innehålla en lista över material och redskap som kan användas i

arbetsprovet. Det ansågs också viktigt att den tid som tilldelas för arbetsprovet inte begränsar möjligheterna för det visuella uttrycket i alltför hög grad.

I arbetsprovet och det digitala provet ska den studerandes kunskande enligt lärokursen visas på ett mångsidigt sätt. De delområden av visuell kultur som behandlas i uppgifterna ska variera enligt examen. Valfrihet ansågs vara en naturlig utgångspunkt när det gäller uppgifterna. Uppgifterna i studentprovet kunde grunda sig på ett eller flera teman. Det skulle vara naturligt att avgränsa uppgifterna med hjälp av visuellt och annat material. I materialbaserade uppgifter har den studerandes kunskande en anknytning till tolkning av visuell kultur, bilders betydelser samt delaktighet och aktörskap. Underarbetsgruppen önskar att den digitala konstprodukten i arbetsprovet ska kunna utnyttjas i det skriftliga provet.

Genom att använda olika typer av uppgifter skulle man stöda uppfyllandet av kraven på exakthet och noga avgränsning. Sätten att genomföra uppgifterna ska begränsas på olika sätt. De ska också förutsätta experimenterande, tillämpning och motivering av lösningar. Uppgifterna i det digitala provet kunde basera sig på skriftlig eller visuell framställning eller kombinationer av dessa. Det ansågs viktigt att det digitala provet även ska kunna innehålla visuella uppgifter. Dessa skulle kunna utföras med hjälp av bildbehandlingsprogram och andra program samt genom att utnyttja visuellt material. Uppgifterna skulle kunna vara exempelvis design- och formgivningsuppgifter.

Bedömningskriterierna ska grunda sig på målen för lärokursen i bildkonst, inte till exempel på att den studerande ska behärska ett enskilt uttrycksätt. Arbetsprovet ska i första hand kunna bedömas som ett separat prov. Att utarbeta bedömningskriterier för ett bildkonstverk i enlighet med kraven på objektivitet ansågs utmanande, men inte omöjligt.

Synpunkter till stöd för beredningen av studentprovet i gymnastik

Underarbetsgruppen för gymnastik hade under perioden 15.4.–31.12.2024 i uppdrag att överväga och föreslå läroämnesspecifika idéer, lösningsmodeller och alternativ för uppföljningsgruppen som stöder utvecklingen av gymnasiediplomen i enlighet med regeringsprogrammet. Underarbetsgruppen för gymnastik arbetade redan från början med fokus på målen och de centrala innehållen för gymnastik i Grunderna för gymnasiets läroplan 2019 – inte alltså specifika idrottsgrenar eller tävlingsidrott, utan den fysiska fostran i gymnasiet.

Som grund för underarbetsgruppens arbete genomförde biträdande professor Kasper Salin vid Jyväskylä universitet en internationell kartläggning sommaren 2024. Den internationella kartläggningen av gymnastik visade att de praktiska proven i flera olika länder i huvudsak var mycket inriktade på specifika idrottsgrenar och delvis baserade på till exempel matchsituationer.

Inom underarbetsgruppen för gymnastik observerades redan i det inledande skedet att gymnasiediplomet för gymnastik hade en strukturell utmaning i förhållande till det tilldelade uppdraget. Delområdet Intresse eller Specialkunskaper i gymnasiediplomet för gymnastik ger i sin nuvarande form även möjlighet att visa upp färdigheter i en viss idrottsgren, som tillägnats inom tävlingsidrott.

Underarbetsgruppen för gymnastik ansåg att det i arbetsprovet i studentexamen i gymnastik i regel skulle vara möjligt att använda metoder, tillvägagångssätt och innehåll för att mäta generiska färdigheter, såsom rörelse-, redskapshanterings- och balansförmåga. Arbetsprovet i gymnastik skulle vara ett ändamålsenligt sätt att bedöma inläringen av de färdigheter som uppnåtts genom gymnastikundervisningen, det vill säga att uppnå de fysiska målen för gymnastikundervisningen. På så sätt skulle arbetsprovet för gymnastik fungera som stöd även i urvalsproven för fortsatta studier, till exempel som bevis på en tillräcklig färdighetsnivå som möjliggör studierna eller bevis på inriktningen för fortsatta studier.

Underarbetsgruppen för gymnastik konstaterar att ett digitalt prov i gymnastik skulle vara ett naturligt och meningsfullt sätt att bedöma till exempel den studerandes kunskande i innehållsområdena för mångsidig kompetens i gymnastik. Ämnesövergripande frågor (till exempel hälsokunskap, samhällslära, filosofi, psykologi)

skulle möjliggöra mångsidiga frågeställningar. I det digitala provet i gymnastik skulle det vara möjligt att använda mångsidiga uppgifter (till exempel essäer, materialbaserade uppgifter, flervalsfrågor, process- och analysuppgifter). Dessa skulle kunna baseras på finskspråkiga vetenskapliga publikationer (till exempel Liikunta ja Tiede) och nationella motionsrekommendationer (inklusive definitioner av begrepp).

Underarbetsgruppen för gymnastik lyfte i sin slutrapport fram sin gemensamma uppfattning om att studentprovet i gymnastik kan beredas och genomföras i enlighet med Utbildningsstyrelsens och Studentexamensnämndens ramvillkor för underarbetsgrupperna.

Synpunkter till stöd för beredningen av studentprovet i musik

Gymnasiediplomet i musik innehåller värdefulla element, men dess nuvarande form kan inte direkt tillämpas på provet i studentexamen. Även i Utbildningsstyrelsens internationella kartläggning av musik framkom att utvecklingen av det finländska provet kräver egna lösningar, eftersom referensramen är den finska studentexamen.

Enligt underarbetsgruppen för musik skulle arbetsprovet i studentexamen för musik innehålla två delar: en uppgiftshelhet för sammusicerande och en för individuell prestation. I provet skulle sammusicerande och en individuell prestation ingå. Sammusicerandet skulle kunna genomföras med hjälp av en bakgrundsinspelning. I de två uppgifterna skulle olika saker bedömas.

Arbetsprovet i musik skulle förutsätta att gymnasierna tillhandahåller övningsutrymmen och ljudanläggningar för ändamålet. Om ett gymnasium endast har en person som anmält sig till studentprovet i musik, kunde arbetsprovet arrangeras i någon annan skolas lokaler genom att kombinera flera examinanders arbetsprov till ett gemensamt tillfälle. Framförandena skulle spelas in digitalt och skickas till Studentexamensnämnden genast efter prestationen.

Bedömningskriterierna skulle grunda sig på målen i gymnasiets läroplan och fokuserar på olika delområden av musikalisk kompetens, såsom tolkning, teknisk kontroll och repertoarens svårighetsgrad.

Arbetsgruppen för musik anser det vara centralt att uppgifterna i det digitala provet ska fokusera på och kopplas till auditivt musikaliskt material och dess hantering. I uppgifterna skulle även uppgifter inom kreativt skapande ingå. Ett enbart skriftligt digitalt prov anses inte vara förenligt med kärnuppgiften i läroämnet musik.

Fyra uppgiftshelheter skisserades upp: att skriva om musik, kulturell kompetens, kreativt skapande och auditiva uppgifter. Det är viktigt att den skriftliga delen har en koppling till arbetsprovet.

För helheten kulturell kompetens föreslås som en standarddel kännedom om den finländska musikkulturen. Användning av teknologi möjliggör kreativt skapande i det digitala provet. De auditiva uppgifterna kunde innefatta identifiering av instrument och analys av auditiva element.

Studentprovet i musik skulle också omfatta mångsidig kompetens. I provet kunde man till exempel kombinera musik med andra konstområden eller behandla musikens samhälleliga betydelse. Betydelsen av musik som stöd för välbefinnande och gemenskap kunde ingå i uppgifterna.

Framförande inför publik, en traditionellt sett viktig del av gymnasiediplomet, väckte diskussion i arbetsgruppen. Framförandet inför publik har blivit en del av gymnasiets verksamhetskultur och har stärkt gemenskapen. Som en del av studentprovet kan ett offentligt framförande dock öka vissa examinanders nervositet och påverka deras prestationer negativt. Offentliga tillställningar kan exponeras för oväntade störningar som kan påverka prestationen och bedömningen av den.

Underarbetsgruppen anser att det är nödvändigt att utarbeta nya läromedel som stöd för musikundervisningen i gymnasiet och verkställandet av studentprovet i musik.

1. JOHDANTO

Tässä muistiossa on kuvattu Opetushallituksen 8.4.2024 asettaman Lukiodiplomien kehittämisen hallitusohjelman mukaista valmistelua tukevan seurantaryhmän (OPH-2326-2024) tulokset.

Muistiossa kuvataan seurantaryhmän taustaa ja valmistelua sekä lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon lähtökohtia taito- ja taideaineiden kokeille. Kuvataiteen, musiikin ja liikunnan alatyöryhmien puheenjohtajat ovat koonneet muistioon oppiainekohtaisia näkemyksiä ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi. Oppiainekohtaisiin lukuihin on koottu alatyöryhmien näkemyksiä valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen lähtökohdiksi. Luvuissa kuvataan myös alatyöryhmissä hahmoteltuja lähestymistapoja taito- ja taideaineiden kehittämisen tueksi; millainen taito- ja taideaineen ylioppilaskoe voisi sisällöltään ja toimeenpanoltaan alatyöryhmän näkemysten mukaan olla.

Seurantaryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin opetusneuvos Petri Lehikoinen Opetushallituksesta ja varapuheenjohtajaksi nimettiin pääsihteeri Tiina Tähkä Ylioppilastutkintolautakunnasta. Seurantaryhmän jäseninä olivat Opetushallituksen taito- ja taideaineiden asiantuntijat, jotka toimivat myös kuvataiteen, musiikin ja liikunnan alatyöryhmien puheenjohtajina. Alatyöryhmissä oli jäseninä taito- ja taideaineen lukiokoulutuksen asiantuntijoita ja Ylioppilastutkintolautakunnan edustajia. Opetushallitus on tuottanut tämän muistion osana Opetus- ja kulttuuriministeriön sille 20.9.2023 toimeksi antamaa lukiodiplomien kehittämistyötä pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti (OKM/531/520/2023).

Opetushallitus toivoo, että seurantaryhmän tulokset tukevat Ylioppilastutkintolautakuntaa taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden valmistelussa sen jälkeen, kun eduskunnan päätöksen mukaisesti laki ylioppilastutkintolain muuttamisesta sekä valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (HE 159/2024 vp) on tullut voimaan 1.1.2025 alkaen.

2. Seurantaryhmän tausta ja valmistelu

Opetushallitus asetti 8.4.2024 Lukiodiplomien kehittämisen hallitusohjelman mukaista valmistelua tukevan seurantaryhmän ja sille kolme alatyöryhmää toimikaudelle 15.4.2024-31.12.2024.

2.1. Seurantaryhmän tehtävä ja tavoitteet

Seurantaryhmä on tukenut opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman lukiokoulutuksen työryhmän jaoksessa tehtävää työtä ja luonut osaltaan edellytyksiä ylioppilastutkinnon kehittämiseksi valmistelussa olevan lainsäädäntöuudistuksen mukaisesti. Seurantaryhmän tehtävänä on ollut ohjata ja koordinoita alatyöryhmien työtä sekä tarkastella, koota ja vetää yhteen alatyöryhmissä tuotettuja näkemyksiä. Alatyöryhmien tehtävänä on ollut pohtia ja esittää oppiainekohtaisia ideoita, ratkaisumalleja ja vaihtoehtoja seurantaryhmälle.

2.2. Petteri Orpon hallituksen ohjelma

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa lukiokoulutuksen keskeinen tavoite on varmistaa laaja-alainen yleissivistys sekä tuottaa opiskelijoille jatko-opintokelpoisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti lukiokoulutuksen työryhmän valmistelemaan hallitusohjelman mukaisesti lukiokoulutuksen rahoitusta, ylioppilastutkinnon uudistamista, lukiodiplomien uudistamista sekä tukiopetusta koskevat esitykset ja muut hallitusohjelman mukaiset lukiokoulutusta koskevat toimenpiteet.

Työryhmä asetettiin ajalle 1.10.2023–31.12.2024. Lukiolakiin ja siihen liittyviin lakeihin ehdotetuilla muutoksilla uudistettaisiin lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää, säädettäisiin lukiolaisen oikeudesta tukiopetukseen ja erityisopetukseen, mahdollistettaisiin englanninkielisen ylioppilastutkinto ja yhden ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla.

”Luodaan lukiodiplomeille valtakunnallinen kriteeristö ja mahdollistetaan yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla. Yhden viidestä ylioppilaskokeesta voisi jatkossa korvata lukiodiplomilla.” (Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023).

Lukiolain (714/2018) mukaisesti lukiokoulutus voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi).

2.3. Hallituksen lukiodiplomeja koskevan esityksen valmistelun lähtökohta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjaus lukiodiplomista menee Opetushallituksen vuonna 2022 laatimaa esitystä pidemmälle kytkemällä lukiodiplomit suoraan ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Tämän vuoksi hallituksen esityksen valmistelun lähtökohdaksi otettiin ylioppilastutkinnon uudistaminen esittämällä taito- ja taideaineiden kokeita, joiden suorittamistapa voisi poiketa muista tutkintoon sisältyvistä kokeista. Lähtökohdan

mukaisessa ratkaisussa taito- ja taideaineiden kokeille ei olisi tarvetta luoda erillistä digitaalista järjestelmää eikä Ylioppilastutkintolautakunnasta erillisiä toimielimiä. Vuonna 2022 esitetty erillISRatkaisu (OPH 5219-2021) olisi tuonut Opetushallitukselle myös uusia pysyviä kustannuksia. Johtopäätöksenä hallituksen esityksessä nähtiin, että lukiodiplomien asema olisi erillISRatkaisussakin ollut epämääräinen suhteessa ylioppilastutkintoon.

2.4. Lukiodiplomijärjestelmän kehittämistyö

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 20.9.2023 Opetushallituksen käyttöön määrärahan lukiodiplomien kehittämistyöhön (OKM/531/520/2023). Opetushallitukselle tehtävänä on ollut toimeksiannon mukaisesti uudistaa lukiodiplomijärjestelmää kehittämällä lukiodiplomeja sisällöllisesti ja laatumalla lukiodiplomeille valtakunnallisesti yhteinen kriteeristö sekä arviointijärjestelmä Opetushallituksen vuonna 2022 julkaiseman Lukiodiplomien kehittämissuunnitelmaesityksen (OPH 5219-2021) pohjalta.

Opetushallitus vastaa lukiodiplomijärjestelmän kansallisesta kehittämisestä. Uudistamisella pyritään parantamaan lukiodiplomien suorittamisen edellytyksiä. Lukiodiplomeja kehitetään osana lukion koko oppimäärän suoritusta. Kehittämistyö perustuu lukiodiplomijärjestelmän vahvuuksiin ja aiempaan kehittämistyöhön. Lukiodiplomilla olisi jatkossakin mahdollista osoittaa osaamista ensisijaisesti niissä oppiaineissa, joilla ei ole koetta ylioppilastutkinnossa. Tavoitteena on tukea lukiodiplomien järjestämistä lukioissa niin, että niiden suorittaminen ja arviointi olisi entistä yhdenvertaisempaa, luotettavampaa ja saavutettavampaa. Toimenpiteillä pyritään esimerkiksi kehittämään lukiodiplomien arviointimenettelyä, huomioimaan digitaalisuuden mahdollisuuksia lukiodiplomeissa ja edistämään yhteistyön ja koulutuksen hankkimisen käytäntöjä. Toimenpiteitä viedään eteenpäin yhteistyössä lukioiden, yliopistojen ja muiden sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on luoda entistä paremmat edellytykset lukiodiplomien hyödyntämiselle jatko-opintoihin haettaessa.

Keskeistä tässä kehittämistyössä on edistää hallitusohjelman mukaisen uudistuksen valmistelua, joka kohdistuu lukiokoulutuksen pakollisiin taito- ja taideaineisiin; kuvataiteeseen, liikuntaan ja musiikkiin. Opetushallitus vastaa mahdollisista lukion opetussuunnitelman perusteisiin (OPH-2263-2019) tehtävistä muutoksista. Tavoitteena on myös tukea taito- ja taideaineiden pedagogiikan kehittämistä lukioissa sekä vahvistaa taito- ja taideaineiden opettajien valmiuksia. Toimenpiteillä edistetään nykyistä yhdenmukaisempaa opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa, oppiaineosuuden tulkintaa ja opetuksen toteuttamista. Tavoitteena on näin osaltaan tukea taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeiden valmistelua. Opetushallitus päivittää suunnitelmia vuosina 2025–2027 kehittämistyön edetessä käytävissä olevien määrärahojen puitteissa.

2.5. Seurantaryhmän kokoonpano

Seurantaryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin opetusneuvos Petri Lehikoinen Opetushallituksesta. Seurantaryhmän varapuheenjohtajaksi Opetushallitus nimesi pääsihteeri Tiina Tähkän

Ylioppilastutkintolautakunnasta. Seurantaryhmän jäseniksi kutsuttiin seuraavat Opetushallituksen virkahenkilöt: opetusneuvos Mikko Hartikainen, opetusneuvos Alma Muukka-Marjovuuo ja opetusneuvos Matti Pietilä. Seurantaryhmän sihteerinä toimi opetusneuvos Jaakko Jekunen Opetushallituksesta. Opetushallituksen ja Ylioppilastutkintolautakunnan kanslian virkahenkilöt työskentelivät seurantaryhmässä ja alatyöryhmissä virkatyönä.

Seurantaryhmän alaisuudessa toimi kolme alatyöryhmää alla olevan mukaisesti:

Kuvataiteen alatyöryhmän kokoonpano

puheenjohtaja, opetusneuvos Mikko Hartikainen, Opetushallitus
erityisasiantuntija Virpi Britschghi, Ylioppilastutkintolautakunta
kuvataideopettaja Heikki Heinonen, Helsingin kuvataidelukio
(1.8.2024 alkaen taustayhteisönä myös Aalto-yliopisto)
yliopistonlehtori Elina Härkönen, Lapin yliopisto
kuvataidekasvatuksen ja näyttelypedagogiikan lehtori Piritta Malinen, Aalto-yliopisto
(1.8.2024 alkaen lehtori, Kaurialan lukio, Koulutus kuntayhtymä Tavastia)
kuvataiteen lehtori Reetta Nisonen, Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu
apulaisrehtori, kuvataiteen lehtori Aki Pulkkanen, Raahen lukio

Liikunnan alatyöryhmän kokoonpano

puheenjohtaja, opetusneuvos Matti Pietilä, Opetushallitus
liikunnan ja terveystiedon lehtori Josefina Koski, Sibelius-lukio
erityisasiantuntija Minka Lindroos, Ylioppilastutkintolautakunta (15.4.2024-4.9.2024)
tutkintosihteerinä Tiia Kiuru, Ylioppilastutkintolautakunta (5.9.2024-31.12.2024)
kehittäjärehtori Jaakko Rainio, Hyvinkään lukio
apulaisprofessori Kasper Salin, Jyväskylän yliopisto
liikunnan opettaja Heikki Saloranta, Leppävaaran lukio
apulaisprofessori Arja Sääkslahti, Jyväskylän yliopisto

Musiikin alatyöryhmän kokoonpano

puheenjohtaja, opetusneuvos Alma Muukka-Marjovuuo, Opetushallitus
(sijaisena 24.4.–1.8.2024 vs. opetusneuvos Matleena Kohonen, Opetushallitus)
musiikin lehtori Reijo Aittakumpu, Sibelius-lukio
yliopistonlehtori Timo Kovanen, Jyväskylän yliopisto
musiikin lehtori Sanna Pasanen, Järvenpään lukio
musiikkikasvatuksen lehtori Rami-Jussi Ruode, Taideyliopisto
erityisasiantuntija Mikko Salmi, Ylioppilastutkintolautakunta
rehtori Kaisa Tikka, Helsingin luonnontiedelukio

Mahdolliset alatyöryhmien jäsenten matkakulut korvattiin valtion matkustussäännön ohjeiden mukaisesti. Alatyöryhmien työhön osallistumisesta ei maksettu palkkioita. Tarvittaessa korvattiin alatyöryhmien jäsenten sijaiskulut tai ansiomenetykset.

2.6. Seurantaryhmän työskentelyprosessista

Seurantaryhmällä oli toimikaudellaan (15.4.2024–31.12.2024) kaikkiaan kahdeksan kokousta, joista ensimmäisessä, valmistelukokouksessa 16.4.2024 päätettiin tarkemmin seurantaryhmän työskentelyn linjauksista, tehtävistä ja prosessin etenemisestä.

Seurantaryhmän alatyöryhmät kokoontuivat kaiken kaikkiaan kuusi kertaa. Seurantaryhmän kokoukset järjestettiin ennen kyseisen kuukauden alatyöryhmien kokouksia. Seurantaryhmä tarkasteli alatyöryhmien edellisen kokouksen tuloksia, tarkensi seuraavan kokouksen tavoitteita ja ohjeistusta sekä valmisteli muita ajankohtaisia asioita.

Oppiainekohtainen työskentely käynnistyi 22.5.2024 kolmen alatyöryhmän yhteisellä aloituskokouksella, jossa käytiin läpi työskentelyn lähtökohdat, aikataulu, eteneminen ja työskentelytavat. Alatyöryhmissä tarkasteltiin ja pohdittiin kunkin taito- ja taideaineen lukiodiplomia. Kokouksessa hyödynnettiin myös lukiodiplomijärjestelmän kehittämistyön 2024–2027 aloitusseminaarin 8.5.2024 työpajoissa tuotettuja ideoita.

Seuraavissa, alatyöryhmien elokuun kokouksissa käsiteltiin taito- ja taideaineen oppimäärän keskeistä osaamista lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 (OPH-2263-2019). Syyskuussa seurantaryhmän ja alatyöryhmien kokouksissa käsiteltiin kartoituksia eri maissa tutkintoon sisältyvistä musiikin, kuvataiteen ja liikunnan kokeista lukiokoulutusta vastaavissa koulutuksissa (OPH-2855-2024). Kartoitusten tekijät esittelivät keskeisiä tuloksiaan ja johtopäätöksiään ensin seurantaryhmälle, jonka jälkeen he avasivat niitä myös asianomaisen taito- ja taideaineen alatyöryhmän kokouksessa.

Lokakuun ja marraskuun kokouksissa alatyöryhmät valmistelivat puheenjohtajien johdolla tarkentuneiden lähtökohtien pohjalta näkemyksiään taito- ja taideaineen ylioppilaskokeen kehittämistyön tueksi. Lokakuussa seurantaryhmän ja alatyöryhmien kokouksissa käsiteltiin hallituksen 10.10.2024 eduskunnalle antamaa esitystä laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2024 vp). Lokakuussa alatyöryhmien käytössä olivat myös seurantaryhmän kokoamat lukiokoulutuksen lähtökohdat ylioppilastutkinnolle sekä ylioppilastutkinnon reunaehdot taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämiseksi. Seurantaryhmän varapuheenjohtaja, Ylioppilastutkintolautakunnan pääsihteerit Tiina Tähkä vieraili alatyöryhmien lokakuun kokouksissa ja avasi taito- ja taideaineiden asiantuntijoille lisää ylioppilastutkinnon kehittämisen lähtökohtia.

Lisäksi Opetushallitus ja Ylioppilastutkintolautakunta järjestivät yhteistyössä 29.10.2024 *Taito- ja taideaineet tulossa ylioppilastutkintoon* -webinaarin, jossa esiteltiin valtioneuvoston lakiesityksen lähtökohtia ja aikataulua taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämistyölle. Webinaarin kohderyhmiä olivat lukioiden taito- ja taideaineiden opettajat ja rehtorit, lukiokoulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen edustajat sekä muut taito- ja taideaineiden ja ylioppilastutkinnon kehittämistyöstä kiinnostuneet.

10.2.2025

OPH-2326-2024

Lukiodiplomien kehittämistyön hallitusohjelman mukaista valmistelua tukevan seurantaryhmän ja sen alatyöryhmien yhteinen päätöskokous järjestettiin tiistaina 3.12.2024 Opetushallituksessa. Päätöskokouksessa puheenjohtajat esittelivät alatyöryhmien näkemyksiä taito- ja taideaineen ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi. Seurantaryhmän puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja vetivät johtopäätöksissään yhteen työryhmätyöskentelyn tuloksia sekä selvittivät taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelutyön näkymiä sen jälkeen, kun ylioppilastutkintoa koskevat lakiuudistukset ovat tulleet voimaan 1.1.2025 alkaen.

3. Lukiokoulutuksen lähtökohdat ylioppilastutkinnolle

Tässä luvussa kuvataan tiiviisti niitä reunaehtoja, joita lukiokoulutuksen lainsäädäntö ja opetussuunnitelman perusteet asettavat taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämiseksi.

Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle valmiudet korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa.

Lukio-opintojen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen (714/2018, 2 §).

Lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa jatkuvan oppimisen taitoja (810/2018, 1–3 §).

Lukiokoulutuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä. Tavoitteet kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä.

3.1. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä ja oppimäärä

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat:

- lukiolaki (714/2018)
- valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (810/2018)
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista (OPH-2263-2019)
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy paikallisen opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukion opetuksen ja muu toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen pohjautuu koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetussuunnitelmaan.

Lukion oppimäärän laajuus on nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa vähintään 150 opintopistettä ja aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa vähintään 88 opintopistettä. Nuorten lukiokoulutuksessa lukion oppimäärän tulee sisältää vähintään 20 opintopistettä valtakunnallisia valinnaisia opintoja.

3.2. Oppiaineryhmät, oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen

Lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvistä oppiaineryhmistä säädetään lukiolaissa (714/2018) ja opinnoista lukioasetuksessa (810/2018). Oppimäärä sisältää seuraavia opintoja (oppiaineryhmät):

- Äidinkieli ja kirjallisuus
 - Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
 - Matemaattis-luonnontieteelliset aineet
 - Humanistis-yhteiskunnalliset aineet
 - Uskonto tai elämäntietomustieto
 - Taito- ja taideaineet
- (vapaaehtoisia aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärää suorittaville)

Oppimäärään sisältyy myös opinto-ohjauksen opintoja.

Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavia lukiodiplomeja. Lukion oppimäärään voi sisältyä myös muita kuin valtioneuvoston asetuksessa säädettyjä opintoja sen mukaan kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään. Nämä paikallisesti päätetyt opinnot ovat opiskelijalle valinnaisia.

Lukiokoulutuksessa paitsi edistetään oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen hallintaa myös kehitetään laaja-alaista osaamista. Lukiokoulutuksen eheyttämiseksi lukion opetussuunnitelman perusteisiin sisältyy laaja-alaisen osaamisen osa-alueet, jotka muodostavat kaikkien oppiaineiden yhteiset tavoitteet:

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Oppimäärä voi sisältää myös laaja-alaista osaamista tukevia temaattisia opintoja, joiden tavoitteet ja sisällöt määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Valtioneuvoston asetuksella (810/2018) säädetään lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista, oppiaineryhmiin kuuluvista oppiaineista, niiden opintojen rakenteesta ja laajuuksista.

3.3. Opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista

Lukiolaissa (714/2018) säädetyn mukaisesti koulutus on järjestettävä siten, että opiskelijan on mahdollista suorittaa koko lukion oppimäärä kolmessa vuodessa. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on varmistaa, että koulutukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja että opiskelijan edellytykset oppimäärän sekä ylioppilastutkinnon suorittamiseen eivät vaarannu.

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta. Osa oppimäärään kuuluvista opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavan itsenäisesti, jos se ei vaaranna asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja edellytyksiä oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Lupa suorittaa opintoja itsenäisesti voidaan myöntää myös hakemuksesta.

Opiskelija laatii henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Tämä suunnitelma laaditaan opetushenkilöstön tuella opintojen alussa ja sitä päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä. Opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä tulee kartoittaa ja tunnistaa aiemmin hankittu osaaminen selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava toisessa lukiokoulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa suoritettujen opintojen osaksi opiskelijan oppimäärää.

Myös muualla kuin lukiokoulutuksessa hankittu osaaminen, joka vastaa opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä, on tunnustettava. Tarvittaessa osaaminen tulee osoittaa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Opiskelu voidaan opiskelijan hakemuksesta tai suostumuksella järjestää osittain toisin, jos opiskelijalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan oppimäärää vastaavia tietoja ja taitoja; jos oppimäärän suorittaminen olisi olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; jos se olisi perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä.

Oppivelvollisten lukiokoulutus ja siihen liittyvät valinta- tai soveltuvuuskokeet ovat maksuttomia. Aineopiskelijalta ja erityisen tutkinnon kokeista voidaan periä maksuja, ei kuitenkaan oppivelvollisilta opiskelijoilta.

Lukiokoulutuksen oppimäärä katsotaan suoritetuksi, kun kaikki siihen kuuluvat opinnot on suoritettu valtioneuvoston asetuksen mukaisesti, huomioiden mahdollinen erityinen koulutustehtävä tai kokeilulupa.

3.4. Lukiokoulutuksen antamat tiedot ja taidot

Valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukaisesti lukiokoulutus kehittää laaja-alaisesti valmiuksia omaksua, yhdistää ja käyttää tietoja ja taitoja sekä soveltaa opittua myös oppiaineraajat ylittävästi. Koulutus vahvistaa ja syventää yleissivistystä muuttuvassa toimintaympäristössä ja antaa tietoja ja taitoja asetuksen liitteiden mukaisissa opinnoissa.

Koulutus kehittää opiskelijan jatko-opinto-, työelämä-, yrittäjyys-, yhteiskunta- ja kansainvälisyysvalmiuksia. Koulutuksella vahvistetaan fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin perustaa ja annetaan valmiuksia niiden ylläpitämiselle. Koulutus tukee myös opiskelijan eettisen pohdinnan kehittymistä.

Koulutus vahvistaa kokonaisuuksien hallintaa, oppimisen taitoja, tieteellistä ajattelua, luovuutta, työskentelyn taitoja, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, tiedon hankinta- ja hallintataitoja, tietoteknisiä taitoja sekä taitoa ilmaista itseänsä kotimaisilla ja muilla kielillä sekä taiteen keinoin.

Lukiokoulutuksen oppimääriin sisältyy asetuksen (810/2018) liitteiden mukaisesti pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijoille.

Nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät taito- ja taideaineiden opinnot

- Liikunta: Pakolliset opinnot (4 opintopistettä), Valtakunnalliset valinnaiset opinnot (6 opintopistettä)
- Musiikki ja kuvataide (pakolliset opinnot yhteensä 6 opintopistettä)
Musiikki: Pakolliset opinnot (2 tai 4 opintopistettä), Valtakunnalliset valinnaiset opinnot (4 opintopistettä)
Kuvataide: Pakolliset opinnot (2 tai 4 opintopistettä), Valtakunnalliset valinnaiset opinnot (4 opintopistettä)

Oppimääriin voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomien suorittaminen ei tule enää olemaan mahdollista lukio-opintonsa 1.8.2027 aloittaville opiskelijoilla, jotka voivat suorittaa näissä aineissa taito- ja taideaineen ylioppilastutkinnon kokeen.

Koulutuksen järjestäjä päättää, minkä laajuisina opintojaksoina opinnot tarjotaan opiskelijoille. Opiskelijalla tulee kuitenkin olla mahdollisuus suorittaa valtakunnallisia valinnaisia opintoja kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina. Lukiodiplomien laajuus on kaksi opintopistettä.

3.5. Paikallinen opetussuunnitelma

Paikallisessa opetussuunnitelmatyössä otetaan huomioon esimerkiksi muiden oppilaitosten opetustarjonta, lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Paikkakunnan ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Yhteistyö lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukio-opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että opiskelijalla on mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin omassa lukiossaan sekä halutessaan myös muissa oppilaitoksissa.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten paikallinen opetussuunnitelma laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lukion henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien sekä säännösten edellyttämiltä osin sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelmatyössä voidaan tehdä yhteistyötä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja sidosryhmien kanssa. Opiskelijoiden huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä kuullaan opiskelijakuntaa ja henkilöstöä. Opiskelijoille on myös varattava mahdollisuus ilmaista mielipiteensä opetussuunnitelmasta. Yhteistyöllä varmistetaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuutta, yhteiskunnallista merkittävyyttä sekä koko yhteisön sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Paikallinen opetussuunnitelmatyö tähtää ratkaisuihin, jotka edistävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä rikastuttavat vuorovaikutusta lukiossa ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

3.6. Oppiaineiden omat ja yhteiset opintojaksot

Lukioasetuksessa säädettyt pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on jäsenneilty lukion opetussuunnitelman perusteisiin 1–3 opintopisteen moduuleiksi, joista paikallisesti rakennetaan joko oppiaineiden omia tai yhteisiä opintojaksoja. Nämä aiemmin käytössä olleiden kurssien sijaan laadittavat opintojaksot voivat olla laajuudeltaan ja muodoltaan erilaisia. Opinnot arvioidaan opintojaksoittain. Mikäli opintojakso koostuu useasta oppiaineesta, arvosanat annetaan oppiaineittain.

Lukion oppimäärään voi lisäksi sisältyä muita valinnaisia opintoja kuin mitä on säädetty lukioasetuksessa (810/2019) valtakunnallisiksi valinnaisiksi opinnoiksi. Näiden paikallisten valinnaisten opintojen opintojaksojen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä, laajuudesta ja niiden arvioinnista päättää koulutuksen järjestäjä paikallisessa opetussuunnitelmassa ratkaisemallaan tavalla.

Lukiokoulutukselle on asetettu tavoitteeksi kehittää laaja-alaisesti opiskelijan valmiuksia omaksua, yhdistää ja käyttää tietoaan ja taitojaan sekä soveltaa oppimaansa monipuolisesti myös oppiainerajat ylittävästi (810/2019). Lukion opetussuunnitelman perusteet kannustavat laatimaan aiempia kursseja laajempia, oppiainerajat ylittäviä opintojaksoja, jotta opiskelijoilla olisi myös siten mahdollisuus kehittää laaja-alaista osaamistaan.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019

Lukiolain 12 §:n 1 momentin nojalla Opetushallitus on päättänyt nuorille tarkoitetun lukio-koulutuksen opetussuunnitelman perusteista (OPH-2263-2019) sekä aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteista (OPH-2267-2019).

Oppiaineen pakolliset opinnot ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on jäsennetty perusteissa moduuleiksi, joista muodostetaan paikallisessa opetussuunnitelmassa opintojaksoja.

Valtakunnalliset valinnaiset opinnot jäsennetään puolestaan pääsääntöisesti kahden opintopisteen laajuisiksi moduuleiksi. Lukiolaki edellyttää, että nämä opinnot on voitava opiskella kahden opintopisteen laajuisina.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Kaikissa oppiaineissa ja opintojaksoissa määritellään, kuinka laaja-alainen osaaminen niissä toteutuu. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteina ovat hyvä yleissivistys, kestävän tulevaisuuden rakentaminen sekä vahvat jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiudet.

Paikallinen opetussuunnitelmassa oppiaineosuus sisältää seuraavat osat:

- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- opintojaksojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutuminen ja arviointi opintojaksoittain

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään, missä järjestyksessä oppiaineen opinnot suoritetaan ja miten ne jaetaan opintojaksoihin.

4. Ylioppilastutkinnon lähtökohdat taito- ja taideaineiden kokeille

4.1. Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto järjestetään ylioppilastutkinnosta annetun lain mukaisesti (502/2019). Ylioppilastutkinto suoritetaan lukion päätteeksi. Tutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukio-koulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsytyden. Tutkintoon sisältyy äidinkiessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraisissa kielissä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettäviä kokeita. Syksystä 2029 lähtien ylioppilastutkintoon sisältyy kuvataiteessa, liikunnassa ja musiikissa järjestettävät kokeet.

Ylioppilastutkinto sidottiin ensimmäistä kertaa lukion oppimäärään vuonna 1852. Tätä pidetään nykyisen ylioppilastutkinnon alkuna. Ylioppilastutkintoa kehitetään jatkuvasti vastaamaan lukiokoulutuksen tavoitteita. Ensimmäiset digitaaliset kokeet järjestettiin syksyllä 2016 ja kevään 2019 tutkinto oli ensimmäinen täysin paperiton tutkinto, jossa kaikki kokeet järjestettiin digitaalisesti. Viimeisin iso muutos ylioppilastutkinnon historiassa on tutkinnon rakenteen uudistus kevään 2022 tutkinnosta alkaen. Uudistus säilytti kokeiden laajan valinnaisuuden, mutta nosti tutkintoon vaadittavien kokeiden määrän neljästä viiteen.

Ylioppilastutkinnolla on keskeinen high stakes -asema suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Tutkinnon tuloksilla on suuri merkitys kokelaalle ja hänen huoltajilleen. Ylioppilastutkinto antaa yleisen korkeakoulukelpoisuuden suomalaisiin korkeakouluihin ja sitä käytetään myös osana korkeakoulujen opiskelijavalintaa. Tulosten painoarvo on kasvanut, kun korkeakoulut ovat kehittäneet opiskelijavalintaansa. Suomalainen ylioppilastutkinto antaa myös hyvät mahdollisuudet hakeutua ulkomaisiin yliopistoihin ja korkeakouluihin.

Ylioppilastutkintolautakunta vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta ja järjestämisestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tällä hetkellä lautakunnassa on 25 jäsentä ja noin 350 asiantuntijajäsentä. Ylioppilastutkintolautakunta on riippumaton asiantuntijaelin. Ylioppilastutkintolautakunta tarvitsee jatkossa taito- ja taideaineiden osaajia jäseniksi ja asiantuntijajäseniksi.

4.2. Ylioppilastutkinnon laatuvaatimukset

Ylioppilastutkinnon järjestämisessä otetaan huomioon erilaisia laatuvaatimuksia, kuten validius-, reliabelius-, autenttisuus-, erottelu- ja objektiivisuusvaatimus. Kokeiden laatimisen ja arvioinnin lähtökohtana ovat opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Kokeessa ja arvostelussa vältetään satunnaisia virheitä.

Arvostelukriteerit on laadittu opetussuunnitelman tavoitteiden pohjalta, ja kaikki kokelaat arvostellaan niiden mukaisesti. Sensorit antavat suorituksille pisteitä yhteisten arvostelukriteerien mukaisesti. Arvosanojen pisterajat määritetään varsinaisten kokelaiden saamien

pisteiden perusteella SYK-menetelmällä. Menetelmä turvaa arvosanojen vertailukelpoisuutta eri aineissa ja yli tutkintokertojen.

Arvioinnin erotteluvaatimus otetaan huomioon jo kokeiden laatimisvaiheessa. Kokeessa on oltava tarkoituksenmukainen määrä vaikeudeltaan erilaisia tehtäviä. Arvosanat sijoittuvat koko arvosteluskaalalle. Tavoitteena on saada jakauma, joka kuva kokelaiden todellista osaamista eikä erottelua tehdä pienten virheiden perusteella. Alempien arvosanojen erotteluun tarvitaan riittävän helppoja tehtäviä ja ylempien arvosanojen erotteluun riittävän vaikeita tehtäviä.

Arvioinnin autenttisuus tarkoittaa, että kokeiden tehtävät, aineistot ja tehtäviin vastaaminen voivat olla samantapaisia kuin opetustilanteissa. Tehtävissä otetaan huomioon opetussuunnitelman perusteiden suuntaisesti opiskeluympäristöjä, työvälineitä, seuraavan vaiheen opintoja ja työelämää.

Arvioinnin objektiivisuusvaatimus tarkoittaa sitä, että arvioinnin menetelmät ovat objektiivisiä ja puolueettomia. Subjektivisia tekijöitä vähennetään ja poistetaan. Esimerkiksi sensorit arvostelevat kokelaan suoritukset ilman kokelaiden nimitietoja. Sidosryhmien kanssa tehdään yhteistyötä yleisellä tasolla. Kokeiden laatimisesta tai tehtävistä ei keskustella sidosryhmien kanssa siten, että tutkintoon liittyvät salassapitovaatimukset tulevat uhatuiksi.

Esteellisyys otetaan huomioon lautakunnan asiantuntijajäsenten toiminnassa. Koesuorituksen arvostelussa on laaja esteellisyys. Sensori ei voi arvostella esim. oman lapsen tai puolison sisaruksen lapsen suoritusta. Opettajataustainen sensori ei voi arvostella omien opiskelijoiden suorituksia. Kokeiden laatimisen lähtökohtana on viranomaisen puolueettomuuden toteutuminen ja tietoturvan varmistaminen. Henkilö joutuu pidättäytymään kokeisiin liittyvistä työtehtävistä, jos esimerkiksi henkilö itse, hänen lapsensa, puolisonsa tai samassa taloudessa asuva osallistuu ylioppilastutkintoon, opiskelee lukion oppimäärää tai toimii lukion opettajana.

Ylioppilastutkinnon kokeiden tuloksilla on laaja käyttäjäkunta. Tutkinnon suorittaminen antaa tietoa opiskelijoille ja heidän läheisilleen siitä, missä määrin opiskelija on saavuttanut lukiokoulutukselle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden tuloksia käytetään korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tämä on tutkinnon ennustava tehtävä. Ylioppilastutkinnon kokeiden tuloksia käytetään myös hyväksi koulutuksen järjestäjän, lukion ja opettajan laatutyössä.

4.3. Ylioppilastutkinnon toimeenpanosta

Lukiokoulutusta antavat oppilaitokset järjestävät ylioppilastutkinnon kokeet samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa. Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai digitaalisesti. Kokeisiin voi sisältyä suullisia tehtäviä ja valmistavia näyttöjä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja järjestelyistä.

Kokelas ilmoittautuu ylioppilastutkinnon kokeisiin lukion kautta. Lukiolla on velvollisuus ottaa ilmoittautumisia vastaan nykyisiltä opiskelijoilta, oman lukion aiemmin valmistuneilta ylioppilailta sekä muita kokelaita toimintaedellytysten mukaan. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokelaan sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi hyväksyä määrääjän päätyttyä tapahtuneen ilmoittautumisen.

Lukio tutkii kokelaan osallistumisoikeuden. Lukion oppimäärää suorittavalta edellytetään pakollisten opintojen suorittamista kyseisessä oppiaineessa. Ammatillisen perustutkinnon suorittajalta edellytetään 90 osaamispisteen suorittamista. Kokelas saa uusia hyväksytyä koetta rajattomasti. Ylioppilastutkintoa saa täydentää uusien aineiden tai oppimäärien kokeilla.

Kokelas voi sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeet poikkeavasti (L502/2019 9 § 1 mom.). Poikkeavaan arvosteluun suhtaudutaan laissa pidättyvästi, sillä se muodostaa poikkeuksen kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta. Ylioppilastutkintolautakunta antaa erityisjärjestelypäätöksen noin 5000 kokelaalle vuodessa. Lukio voi antaa erityisjärjestelyitä äkillisissä tilanteissa.

Kokeet laaditaan pääasiassa siten, että kaikki voivat ne suorittaa. Esimerkiksi videoihin lisätään tekstitys. Tyypillisiä erityisjärjestelyitä ovat erillinen tila ja kahden tunnin lisäaika. Muita erityisjärjestelyitä ovat esimerkiksi avustajan käyttäminen, ääniaineistoltaan rajoitettu koe ja näkövammaisen apuvälineillä suoritettava koe. Vastaavanlaisia erityisjärjestelyitä tarvitaan myös taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeisiin.

Taito- ja taideaineiden kokeiden lähtökohtana ovat nykyisten kokeiden kaltaiset resurssit kokelaiden, lukioden ja lautakunnan kannalta. Oppivelvolliset kokelaat saavat 5 ensimmäistä koetta ja niiden hylättyjen uusinnat maksuttomasti, mutta muut kokeet ovat maksullisia. Lukiot huolehtivat mm. koetilaisuuksien valvonnoista ja alustavasta arvostelusta. Koejärjestelyt vaihtelevat kokelasmäärän mukaisesti. Lautakunnassa asiantuntijajäsenyys on luottamustoimi. Kokeiden laadinnasta ja arvostelusta maksetaan erilliset palkkiot.

4.4. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden toimeenpanosta

Taito- ja taideaineiden kokeiden toimeenpano sisältää pääosin samanlaisia vaiheita kuin nykyisten ylioppilaskokeiden toimeenpano. Ylioppilastutkintolautakunta laatii digitaalisen ja yhtäaikaisesti suoritettavan kokeen, joka on samanlainen kaikille kokelaille. Taito- ja taideaineissa lautakunta laatii myös valmistavan näytön, joka on samanlainen kaikille kokelaille. Tämä tapahtuu yleensä noin 1–2 vuotta ennen kokeen ajankohtaa.

Kokelas suorittaa valmistavan näytön. Kokelas tallentaa valmistavan näytön keskeiset tuotokset digitaalisiksi artefakteiksi. Artefaktin pitää olla jotain sellaista, mitä selain voi näyttää arvostelua varten. Tarvitaan myös jokin palvelu, johon tiedostot siirretään. Lähtökohtaisesti vastuu tuotoksesta ja sen siirrosta on kokelaalla itsellään.

Kokelas suorittaa digitaalisen ja yhtäaikaisen kokeen valvotusti. Koe on samanlainen toteutukseltaan kuin nykyiset digitaaliset kokeet ja se tehdään Abitti-koejärjestelmässä.

Kokeen jälkeen opettaja arvostelee suorituksen alustavasti Ylioppilastutkintolautakunnan julkaisemien alustavien hyvän vastauksen piirteiden mukaisesti. Sensori arvostelee suorituksen lopullisesti. Arvostelun periaatteet kuvataan määräyksissä ja lopullisissa hyvän vastauksen kriteereissä. Koesuoritus ja artefaktit näkyvät opettajalla ja sensorille arvostelun aikana sekä kokelaalle osana koesuoritusta tulosten jälkeen.

Suoritusten arvostelun jälkeen ylioppilastutkintolautakunta päättää arvosanojen pisterajoista. Kokelaalla on mahdollisuus vaatia oikaisua arvosteluun, kuten nykyisissäkin ylioppilaskokeissa. Kokelas saa ylioppilastutkintotodistuksen tai todistuksen suoritetuista kokeista. Ylioppilastutkintolautakunta toimittaa arvosanatiedot korkeakoulujen opiskelijavalintaan.

Ylioppilastutkinto toteutetaan tarkoin määritellyn aikataulun mukaisesti keväisin ja syksyisin. Taito- ja taideaineiden kokeet sijoitetaan tähän samaan aikatauluun.

Hahmotelma aikataulusta

Kevään tutkintokerta	Syksyn tutkintokerta
<ul style="list-style-type: none">- Ilmoittautuminen 1.12. mennessä- Valmistavan näytön tehtäväksiänto 15.2.- Valmistava näyttö- Talviloma- Varsinainen koetilaisuus, yksi päivä aikavälillä 15.3.—1.4.- Alustava arvostelu lukioissa- Sensorointi Ylioppilastutkintolautakunnassa- Ylioppilastutkinnon tulokset 15.5.	<ul style="list-style-type: none">- Ilmoittautuminen 1.6. mennessä- Kesäloma- Valmistavan näytön tehtäväksiänto 15.8.- Valmistava näyttö- Varsinainen koetilaisuus, yksi päivä aikavälillä 15.9.—1.10.- Alustava arvostelu lukioissa- Sensorointi Ylioppilastutkintolautakunnassa- Ylioppilastutkinnon tulokset 15.11.

4.4.1. Valmistavan näytön toimeenpanosta

Valmistavassa näytössä kokelas osoittaa tutkintoaineen mukaista taiteellista ja taidollista osaamista. Näyttö ja tehtäväksiänto perustuu lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Valmistava näyttö järjestetään todennäköisesti eriaikaisesti eri lukioissa. Lukioiden kokelasmäärät vaihtelevat, ja suurelle kokelasmäärälle voi olla hyvin vaikeaa järjestää sopivaa määrää soveltuvia tiloja ja valvojia. Esimerkiksi erityisen koulutustehtävän lukioissa tietyn taito- ja taideaineen suorittajia voi olla hyvin suuri määrä. Kevään tutkintoaikataulussa valmistavan näytön suorittaminen sijoittunee osittain päällekkäin talvilomien kanssa.

Ylioppilastutkinnon kokeiden tavoin valmistava näyttö voi sisältää monimuotoisia tehtäviä riittävän rajatuilla tehtäväksiäntoilla. Valmistavan näytön tehtävät pitää toimittaa kokelaille siten, että kokelaat saavat tehtävät haltuunsa yhtäaikaisesti ja samalla tavalla syksyisin ja

keväisin. Koska hyväksyttyä ylioppilaskoetta voi uusia rajattomasti, on tarkoituksenmukaista, että tehtävät vaihtelevat eri tutkintokerroilla. Valmistava näyttö suoritetaan jokaisella uusintakerralla uudestaan, eikä kyseessä ole aiemman näytön jatkuva työstäminen ja kehittäminen.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden valmistelussa pitää ratkaista useita käytännön asioita ennen kuin valmistava näyttö on toteutettavissa. Esimerkkejä ratkaistavista asioista:

- Lukio järjestää näytön tutkintoaineeseen sopivissa tiloissa ja tarjoaa näytön edellyttämiä välineitä. Mikä on minimitaso, joka kaikkien lukioiden on tarjottava? Saako kokelas tuoda omia välineitä tai materiaaleja?
- Valmistavan näytön tulee kiteytyä digitaaliseen artefaktiin, josta lähtökohtaisesti kokelas itse on vastuussa. Kokelas, opettajat ja sensori voi katsoa artefaktia selaimella. Miten artefakti tallennetaan? Mikä on artefaktin rooli kokonaisuudessa?
- Keston pitää mahtua nykyisiin niukkoihin resursseihin. Kesto on sama kaikissa lukioissa. Isoissa lukioissa voidaan tarvita useita rinnakkaisia tai eriaikaisia tilaisuuksia. Valmistavaan näyttöön ja varsinaiseen koetilaisuuteen yhteensä kuluva aika ei voi olla oleellisesti pidempi kuin nykyisissä kokeissa. Kuinka paljon kokelaalla on aikaa? Onko aika yhtämittainen vai osissa?
- Lukio vahvistaa, että kyse on kokelaan työstä. Mitä kokelas saa tehdä valmistautumisen aikana ja mahdollisten osien välissä? Mikä on valvojan rooli näytön tuottamisessa? Miten voidaan riittävän luotettavasti varmistaa, että kyse on kokelaan omasta osaamisesta?

Lainsäädännön mukaan valmistava näyttö on välttämätön osa hyväksyttyä taito- ja taidenaikkeen kokeen suoritusta. Jos valmistava näyttö puuttuu, suoritus katsotaan hylätyksi, eikä kokelaalla ole mahdollisuutta kompensatioon.

Lähtökohtaisesti valmistavaa näyttöä hyödynnetään koesuoritukseen sisältyviin reflektointitehtäviin. Valmistavasta näytöstä ei annettaisi erillisiä pisteitä, mutta hyvä valmistava näyttö antaa edellytykset hyvälle pisteille reflektoinnista. Tätä lähtökohtaa on kuitenkin syytä arvioida prosessin edetessä.

4.4.2. Varsinaisen koetilaisuuden toimeenpanosta

Taito- ja taideaineissa suoritetaan samankaltainen koe ja koejärjestely kuin nykyisissä digitaalisissa kokeissa. Kokeen tehtävät eivät ole etukäteen tiedossa. Kokeen tehtävät laaditaan lukion opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

Koe tehdään yksilösuorituksena suljetussa koeympäristössä. Koe järjestetään lukion salissa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa soveltuvassa tilassa. Nykyisten ylioppilaskokeiden kesto on enintään kuusi tuntia ja kokelas voi saada lisäaikaa kaksi tuntia erityisjärjestelynä. Taito- ja taideaineissa kuutta tuntia lyhyempi koe voi olla tarkoituksenmukainen, sillä myös valmistavan näytön järjestelyt vaativat valvontaresursseja.

Koe järjestetään Abitti-koejärjestelmässä. Uusi Abitti2-koeympäristö otetaan käyttöön syksyllä 2026. Tehtävissä voi olla monimuotoisia aineistoja kuten tekstiä, kuvia, videoita ja ääntä. Vastaukset ovat tekstiä ja kuvakaappauksia, ei erillisiä tiedostoja. Koejärjestelmän ohjesohjelmilla voi tehdä tekstejä, taulukoita ja kuvia. Taito- ja taideaineiden tarvitsemia ohjesohjelmia voidaan mahdollisesti lisätä, mutta tarvittavien sopimusten aikaansaaminen ja tekninen yhteensopivuus on otettava huomioon.

Taito- ja taideaineiden kokeissa on mahdollista korostaa kypsyysskokeen luonnetta. Tehtävät voivat edellyttää reflektointia valmistavasta näytöstä ja siihen sisältyneestä prosessista. Valmistavan näytön digitaaliset artefaktit eivät ole kuitenkaan kokelaan käytettävissä kokeessa. Tämä ei ole lähitulevaisuudessa teknisesti mahdollista. Vilpineston kannalta voi olla keskeistä, että kokelaan tulisi varsinaisessa koetilaisuudessa muistaa hyvin oma valmistava näyttönsä. Laadittujen tehtävien pitää toimia riippumatta niiden tutkinnossa käyttämisen ajankohdasta. Tehtävät eivät voi olla sidottuja tiettyyn vuoteen tai vuodenaikaan eivätkä ne voi olla sidoksissa valmistavan näytön tehtäväksiintoon.

Arvostelu tapahtuu kuten nykyisissäkin kokeissa. Kokeen pitää olla riittävän erotteleva. Kokeessa pitää olla helppoja ja vaativia tehtäviä. Kokeen pistemäärä voi olla esimerkiksi 120 pistettä. Arvostelu voi tapahtua esimerkiksi kriteeritaulukon avulla.

5. Kansainvälisten kartoitusten keskeisistä tuloksista ja johtopäätöksistä

Opetushallitus tuotti 1.5.2024-30.8.2024 seurantaryhmän työn tueksi kartoitukset eri maiden koulutusjärjestelmissä ja kansainvälisissä koulutusohjelmissä tutkintoon sisältyvistä taito- ja taideaineiden kokeista, suorituksista ja näytöistä toisen asteen yleissivistävää lukio-koulutusta vastaavissa koulutuksissa (OPH-2855-2024). Kartoituksissa tuli tarkastella ja arvioida verrokkimaissa käytössä olevia kokeita, suorituksia ja näyttöjä, joissa tehtyjä ratkaisuja olisi perustellusti mahdollista hyödyntää taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämisessä osaksi ylioppilastutkintoa, mikäli uudistuksessa edettäisiin hallitusohjelman mukaisen lainsäädäntövalmistelun mukaisesti.

5.1. Kartoitusten valmisteluprosessista

Kartoituksen ensimmäisessä vaiheessa tehtiin laajempi katsaus tutkintoon sisältyvistä sekä mahdollisista muista taito- ja taideaineiden kokeista, suorituksista ja näytöistä, joita suoritetaan yleissivistävässä toisen asteen koulutuksessa ensisijaisesti Euroopan maissa sekä mahdollisissa kansainvälisissä koulutusohjelmissä (ISCED 3, 34 General upper secondary education). Kartoittajalla oli mahdollisuus sisällyttää kartoitukseen harkintansa mukaan Euroopan ulkopuolisten OECD-maiden koulutusjärjestelmissä ja myös muissa maissa suoritettavia kokeita, suorituksia ja näyttöjä. Loppuraportissa kuvataan lyhyesti kaikki kartoituksen ensimmäisessä vaiheessa löydettyt taito- ja taideaineiden kokeet, suoritukset ja näytöt.

Toisessa vaiheessa kartoittajat tarkastelivat tarkemmin 5–10 koetta, suoritusta tai näyttöä, jotka he valitsivat ensimmäisen vaiheen katsaustensa pohjalta. Yhteenvedossa oli mahdollista hyödyntää toimeksiantoon sisältyviä apukysymyksiä, jotka liittyivät tarkasteltujen kokeiden luotettavuuden ja yhdenmukaisuuden varmistamisen ratkaisuihin sekä vertailuun suhteessa lukion oppimäärään ja ylioppilastutkintoon. Kartoittaja teki toiseen vaiheeseen valituista ratkaistusta yhteenvedon, jossa hän arvioi niiden hyödynnettävyyttä mahdollisten taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämisessä. Yhteenvedossa tuli kuvata keskeiset havainnot ja johtopäätökset varteenotettavimmista ratkaisuista. Kartoittaja arvioi myös koe- ja näyttömallien hyödyntämisen haasteita taito- ja taideaineiden kokeen valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen kehittämisessä. Yhteenvedon laadinnassa tuli ottaa huomioon hallituksen esityksessä eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta asetetut lähtökohdat (Luonnos 22.4.2024, Lausuntopyyntö: VN/33945/2023).

Kartoitukset annettiin toimeksi seuraaville asiantuntijoille:

- Kuvataide, Jani Vepsä, Taiteen maisteri, väitöskirjatutkija, Taiteen ja median laitos, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto-yliopisto
- Liikunta, Kasper Salin, apulaisprofessori, Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto
- Musiikki, Inga Rikandi, Musiikin tohtori (MuT), Sibelius-Akatemia, Musiikkipedagogi AMK, Kasvatustieteiden maisteri (KM)

5.2. Yleistä kartoitusten tuloksista

Ilahduttavan monen maan lukiokoulutusta vastaavassa koulutuksessa tutkintoon sisältyy jonkinlainen taito- ja taideaineen koe.

Pääosassa tarkastelluista malleista löytyi sekä näyttökoe että kirjallinen osuus. Tyypillisesti taito- ja taideaineiden kokeisiin sisältyy jonkinlainen kirjallinen koe/kokeita ja pidempikestoisen taiteellisen tai taidollisen näytön osuus. Mahdollisuus taito- ja taideaineen eri tasoihin kokeisiin on myös käytössä monissa maissa.

Taito- ja taideaineiden kokeiden laajuudessa ja kestossa on paljon maakohtaista vaihtelua. Taito- ja taideaineiden kokeet ja näytöt arvioidaan monissa maissa osaksi oppilaitostasolla ja joiltain osin arviointi toteutetaan ulkoisena, kansallisen toimielimen/viranomaisen toimesta.

Taide- ja taitoaineen kokeiden rakenne, sisällöt, arviointi ja toimeenpano, kuten kyseisen maan koulutusjärjestelmäkin, on uniikki. Tarkastellut mallit eivät ole siten sellaisenaan hyödynnettävissä taito- ja taideaineiden kokeiden kehittämisessä osaksi ylioppilastutkintoa.

Tuloksista on pääteltävissä, että taito- ja taideaineiden kokeiden edellyttämä osaaminen eroaa monissa maissa siitä, millaista osaamista suomalaisessa lukiokoulutuksessa näissä aineissa tavoitellaan.

Kuvataide

- Kartoituksen toisen vaiheen tarkastelussa mukana: Australian pääkaupunkiterritorio, Bulgaria, Irlanti, Pohjois-Irlanti (Iso-Britannia), Italia
- Hyvin erilaisia toteutus- ja arviointimalleja: Opintojaksosuorituksia, näyttötöitä, käytännön kokeita ja kirjallisia kokeita, vuosien, kuukausien ja päivien mittaisia, keskitettyjä ja paikallisia rakenteita.
- Osasta voi olla tukea ja mallia kuvataiteen pedagogiikan ja arviointiosaamisen kehittämiseen: Australian pääkaupunkiterritorio ja Pohjois-Irlanti (Iso-Britannia).
- Osasta voi olla tukea kuvataiteen valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen kehittämiseen: Bulgaria, Irlanti ja Italia. Näiden maiden verrokkimallit tarjoivat referenssejä erilaisia tietoja ja taitoja osoittavista tehtävätyypeistä sekä kuvallisten tehtävien järjestelyjen yhdenmukaisuudesta.

Liikunta

- Kartoituksen toisen vaiheen tarkastelussa: Grönlanti, Hollanti, Irlanti, Skotlanti, Tanska, Unkari
- Käytettyjä koemuotoja: Portfolio, Projekti, Kirjallinen tai suullinen koe, Näyttökoe, Kurssi-työ. Joissakin maissa käytössä useampi eritasoinen koe.
- Kirjallisten kokeiden painoarvo 30 %-70 %. Kokeiden sisältöjen vaativuudessa melko paljon eroa. Arviointi vaihteli (sisäinen/ulkoinen).

- Valtaosa näyttökokeista perustui yhteen tai kahteen näytettävään liikuntamuotoon, jonka kokelas sai valita. Muutamassa maassa oli käytössä laajemmat kokeet, jotka edellyttivät monipuolista osaamista.

Musiikki

- Kartoituksen toisen vaiheen tarkastelussa mukana: Victoria/Australia, Irlanti, Israel, Tanska, Unkari, Uusi-Seelanti
- Kaikissa kokeissa: kirjallinen koe/kokeita ja käytännön näyttöosuus/osuuksia; Mahdollisuus eri tasoihin kokeisiin; Oman kulttuurin musiikkiosuus; Näyttökoe koulussa, kirjallinen koe usein valtakunnallinen, arviointi keskitetty; Loppukoe otetaan huomioon haettaessa jatko-opintoihin.
- Mitä enemmän opetuksessa painotettiin luovia taitoja, sitä monitahoisemmat kokeet.

6. Näkemyksiä kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

6.1. Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia

Tähän lukuun on koottu kuvataiteen alatyöryhmän näkemyksiä lukiodiplomin hyödynnettävyydestä, oppiaineen oppimäärän keskeisestä osaamisesta ja kansainvälisen kartoituksen mahdollisuuksista ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi.

6.1.1. Näkemyksiä kuvataiteen lukiodiplomin hyödynnettävyydestä kehittämistyössä

Kuvataiteen alatyöryhmässä lukiodiplomin keskeinen arvo ja merkitys nähtiin opiskelijan oman ajattelun kuvallisessa jakamisessa – opiskelijan valitseman tehtävän prosessoinnissa, tarkastelussa ja toteuttamisessa kuvallisin keinoin.

Alatyöryhmä näki mahdollisena, että kuvataiteen lukiodiplomin moduulin tavoitteet ja keskeiset sisällöt olisivat joiltain osin hyödynnettävissä ylioppilastutkinnon kokeen kehittämisessä. Pohdittaessa oppiaineen keskeisen osaamisen osoittamisen mahdollisuuksia, voi olla hyödyllistä tarkastella sitä, miten taideoppimisen ja osaamisen kokonaisvaltaisuus lukiodiplomissa rakentuu ja toteutuu. Ennen kaikkea kuvataiteen ylioppilaskokeen valmistelussa olisi mahdollista hyödyntää opiskelijan työskentelyprosessia ja visuaalisen kulttuurin tuntemusta kuvaavan portfolion ratkaisuja.

Lukiodiplomin arvioinnin ohjeita voitaisiin käyttää taustamateriaalina, kun ideoidaan ja pohditaan kuvataiteen kokeen arvostelun linjauksia, sen kohteita ja kriteerejä. Nähtiin myös tarvetta kehittää kuvataiteen arvioinnin terminologiaa nykyistä yksiselitteisemmäksi, millä tuetaisiin kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeen valmistelutyötä.

Kiinnitettiin huomiota siihen, että osalla opiskelijoista on haasteita lukiodiplomin tehtävien toteuttamisen rajaamisessa ja suorituksen ajankäytössä. Pohdittava, olisiko havaintoja tarpeen ottaa huomioon ylioppilastutkinnon kokeen kuvallisten tehtävien kehittämisessä.

Alatyöryhmässä todettiin myös, että kuvataiteen lukiodiplomissa tulee hyödyntää visuaalisuuden rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja kuten esimerkiksi kirjoitetussa, painatussa ja digitaalisessa muodossa tuotettuja tekstejä. Tältä pohjalta digitaalisen kokeen painottuminen kirjallisiin tehtäviin nähtiin mahdollisena ratkaisuna, mikäli edeltävä valmistava näyttö perustuisi ensisijaisesti kuvataiteelle ominaiseen työskentelyyn, ilmaisuun ja visuaalisuuteen tiedon tuottamisen tapana. Tuotiin esille, että kirjallista osaamista edellytetään alan jatko-opinnoissa esimerkiksi valintakokeissa tai opinnäytetöiden vaatimuksissa. Kiinnitettiin myös huomiota siihen, että kuvataiteen digitaalisen kokeen vastausten arvostelu ei perustuisi esimerkiksi tekstilajien tuottamisen taitoihin tai ilmaisukeinojen eheyteen, vaan kuvataiteen opetuksen tavoitteiden mukaisen osaamisen osoittamiseen.

6.1.2. Näkemyksiä kuvataiteen lukio-opinnoissa osoitettavasta keskeisestä osaamisesta

Alaluvussa avataan kuvataide-oppiaineen lähtökohtia lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 sekä alatyöryhmän näkemyksiä kuvataide-oppiaineen keskeisestä osaamisesta.

Oppiaineosuuden valmistelusta lukion perusteudistuksessa 2018–2019

Opetushallitus selvitti 2018 verkkokyselyllä lukioiden näkemyksiä vuonna 2015 annettujen perusteiden kehittämistarpeista. Kuvataiteen osalta toivottiin erityisesti keskeisten sisältöjen selkiyttämistä, mediaosaamisen roolin vahvistamista sekä kestäväen kehityksen ja globaalin lähestymistavan vahvistamista. Myös ympäristön suunnitteluprosessit sekä niihin osallistuminen ja vaikuttaminen nähtiin keskeisinä näkökulmina. Kehittämissuositukset otettiin eri tavoin huomioon oppiaineosuuden valmistelutyössä.

Kuvataiteen tehtävä on jäsennetty kolmeen näkökulmaan, joissa avataan oppiaineen merkitystä yleissivistävässä lukiokoulutuksessa, kuvataan kokonaisvaltaisen taideoppimisen ulottuvuuksia sekä esitetään näkökulmia opetuksen toteuttamisen lähtökohdiksi. Oppiaineen tehtävässä kuvataan myös oppiaineen keskeisiä käsitteitä ja lukio-opinnoissa tutkittavia visuaalisen kulttuurin teoksia, tuotteita ja ilmiöitä. Kuvataiteen yhteiset tavoitteet jäsennettiin uudella tavalla tavoitealueisiin, joissa korostetaan visuaalisen kulttuurin välittämiä arvoja ja merkityksiä sekä kuvailmaisua osallisuuden, toimijuuden ja vaikuttamisen välineenä.

Kuvataide-oppiaineen olennaisena lähtökohtana säilyi, että oppiaineen opetuksessa mahdollistuu monipuoliset opetusjärjestelyt ja joustavat pedagogiset lähestymistavat. Laaja-alaisen osaamisen toteuttamisen näkökulma huomioitiin monipuolisesti kuvataiteen opetuksen yleisten ja moduulikohtaisten tavoitteiden määrittelyssä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueilla oli erityinen rooli ja merkitys muotoiltaessa opetuksen yleiset tavoitteet kolmeksi tavoitealueeksi: Kuvien merkitys, Osallisuus ja toimijuus sekä Ilmaisun ja tulkinnan taidot.

Kuvataiteen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen moduulit valmisteltiin edellisten perusteiden (2015) lukiokurssien visuaalisen kulttuurin osa-alueisiin perustuvalla jäsennyksellä. Pakolliset opinnot laadittiin periaatteella, että moduulit nähdään toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina, joilla ei välttämättä ole ensisijaista suoritusjärjestystä. Pakollisten opintojen moduuleissa on myös niitä yhdistäviä tavoitteita esimerkiksi ympäristöosaamisen kehittämiseen liittyen. Valinnaisten opintojen moduulien tavoitteet pyrittiin kuvaamaan pakollisia opintoja selvärajaisempina, osaamista aidosti syventävinä ja suuntavina kokonaisuuksina.

Medialukutaidon kehittäminen on sisällytetty aiempaa selkeämmin kaikkiin moduuleihin, koska digitaalisuus, mediavälitteisyys ja (media)teknologia on osa kaikkea visuaalista kulttuuria. Opetuksen tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen suhdetta pyrittiin edelleen tarkentamaan ja siten vahvistamaan taideoppimisen tavoitelähtöisyyttä.

Oppiaineen tehtävästä yleissivistävässä lukiokoulutuksessa

Kuvataide-oppiaineen tehtävä lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 voidaan kiteyttää seuraavasti.

Miksi?

Kuvataide on visuaalista kulttuurikasvatusta, jossa opiskelija tutkii todellisuutta taiteen keinoin. Päämääränä on ymmärtää kuvien merkitys omassa elämässä.

Mitä?

Opiskelija vahvistaa kulttuuriperinnön tuntemustaan, joka tukee traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opinnot kehittävät luovan ja kriittisen ajattelun, elinympäristöön vaikuttamisen ja kestäväen elämäntavan valmiuksia. Opetuksessa syvennetään visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa.

Miten?

Opiskelija havainnoi, tuottaa, tulkitsee ja arvottaa kuvia hyödyntämällä erilaisia tiedon tuottamisen tapoja. Opiskelijoita kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen ja luovaan soveltamiseen.

Alatyöryhmän näkemyksiä oppiaineen keskeisestä osaamisesta

Alatyöryhmässä todettiin, että kuvataide-oppiaineessa on läsnä koko visuaalisen kulttuurin kenttä. Kuvataiteen lukio-opinnot kiinnittyvät ympäröivään visuaaliseen maailmaan ja sitä tutkitaan työskentelemällä taiteen keinoin. Oppiaine on niin laaja, että ensisijaiseksi nousee kyky tehdä perusteltuja valintoja: Mitä teen, miksi teen, miten teen? Miten valinnat, muoto ja sisältö tukevat toisiaan?

Kuvataiteen LOPS2019 –perusteiden mukaisesti ”Opiskelijaa kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen”. Täältä pohjalta nähtiin tärkeänä, että kuvataiteen kokeessa kokelaan tulisi myös valita ja perustella tehtävissä käyttämiään työskentelyvälineitä ja -materiaaleja. Näin kokeessa tulisi välttämättä olla sekä visuaalinen että kirjallinen osuus.

Keskeiseksi kuvataiteen oppimäärän tarkastelussa nousi kysymys, millä tavoin valmistava näyttö voidaan kytkeä riittävän tiiviisti koepäivän digitaaliseen koesuoritukseen.

Koska koko visuaalisen kulttuurin kattavat opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt ovat laajoja, ylioppilastutkinnon kokeen toimeenpanon tueksi olisi tarvetta tuottaa uusia lukion kuvataideopetuksen oppimateriaaleja.

6.1.3. Näkemyksiä kuvataiteen kansainvälisen kartoituksen mahdollisuuksista

Jani Vepsä esitteli alatyöryhmän kokouksessa 19.9.2024 tekemäänsä kartoitusta eri maissa tutkintoon sisältyvistä kuvataiteen kokeista, suorituksista ja näytöistä toisen asteen yleisivistävää lukiokoulutusta vastaavissa koulutuksissa. Hän avasi johtopäätöksiään erityisesti kartoituksen toisessa vaiheessa tarkastelemiensa ratkaisujen hyödyntämismahdollisuuksia ylioppilastutkinnon kokeen kehittämisessä. Vepsän tarkempaan tarkasteluun valitsemat viisi maata tai aluetta ovat: Australian pääkaupunkiterritorio, Bulgaria, Irlanti, Pohjois-Irlanti (Iso-Britannia) ja Italia.

Loppupohdintojensa tueksi Vepsä oli tehnyt karkean tiivistyksen lukion kuvataiteen oppimäärän yleisistä tavoitealueista (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, OPH-2263-2019). Näkemykset täydentävät edellisessä luvussa avattua kuvataiteen oppimäärän keskeisestä osaamisesta.

- **Kuvien merkitys:** Keskittyy taiteen, ympäristön ja visuaalisen kulttuurin merkitysten ymmärtämiseen laaja-alaisesti sekä tulkitsemaan niiden merkityksiä ja niissä piileviä arvoja.
- **Osallisuus ja toimijuus:** Tavoitteena on muodostaa ja ilmaista näkemyksiä ja kantoja kuvataiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista tehtyjen havaintojen pohjalta.
- **Ilmaisun ja tulkinnan taidot:** Painottaa tavoitteiden asettamista, erilaisten tietämisen tapojen hyödyntämistä sekä kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuottamista ja tulkitsemista tarkoituksenmukaisin menetelmin.

Vepsän mukaan tavoitealueissa keskeisiä toimintatapoja ovat kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin kohtaaminen ja tutkiminen sekä visuaalinen ja multimodaalinen havainnointi, ilmaisu, viestintä ja tutkiminen.

Hän hahmottaa lukion kuvataideopetuksen jäsentyvän kahteen pääalueeseen: kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin kohtaamiseen (ymmärryksen, analysoimisen ja arvioimisen puitteissa) sekä taiteen ja visuaalisen kulttuurin tekemiseen (tavoitteiden asettamisen, suunnitteleminen, ilmaisun, viestinnän ja tutkimisen puitteissa). Molemmat ulottuvuudet pitävät sisällään paitsi kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tietojen ja taitojen oppimista myös niiden soveltamista ympäröivän todellisuuden tarkastelussa ja ilmaisemisessa.

Jani Vepsän mukaan kartoituksen toisen vaiheen arviointimallit osoittautuivat vertailtaessa hyvin erilaisiksi, mitä hän piti hyödynnettävyyden kannalta erinomaisena tuloksena. Analysoituihin malleihin sisältyi opintojaksosuorituksia, näyttötöitä, käytännön kokeita ja kirjallisia kokeita. Kestoltaan koe-, suoritus- ja näyttömallit olivat hyvin eri pituisia; vuosien, kuukausien tai vain päivien mittaisia. Lisäksi niihin sisältyi sekä keskitettyjä ja kansallisia että paikallisia ja oppilaitostason rakenteita. Vepsän mukaan mikään ratkaisusta ei sovellu sellaisenaan hyödynnettäväksi kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeessa. Kartoituksen tuloksia voitaisiin hyödyntää referensseinä tietoja ja taitoja osoittavista tehtävätyypeistä sekä kuvallisten tehtävien yhdenmukaisten järjestelyjen kehittämisessä.

Taulukko Jani Vepsän diaesityksestä, kuvataiteen alatyöryhmän kokous 19.9.2024

	Australian pääkaupunki- territorio	Bulgaria	Irlanti	Iso-Britannia, Pohjois-Irlanti	Italia
Tyyppi	Suoritus	Koe	Näyttö ja koe	Suoritus, näytöt	Koe tai näyttö
Rakenne	4 opintojaksoa, 3–5 tehtävää/jakso Vaihtelee	Monivalinta Avoin vastaus Kuvallinen tehtävä	Kurssityö Käytännön koe Kirjallinen koe	Portfolio Temaattinen projekti Tutkielma Temaattinen projekti	Vaihtelee Esim. käytännön koe, temaattinen tehtävä, tuotos ja raportti
Laajuus	2 v: 110–192,5 h	4 h	20 h + 5 h + 2,5 h	2 v: 180 h + 360 h	1–3 pv, 6 h/pv
Toimeenpano	Keskityt perusteet Paikallinen yhteissuunnittelu	Keskityt suunnittelu Valtakunnallinen koe	Keskityt suunnittelu Valtakunnalliset teemat	Keskityt säännöt Maanlaajuiset teemat Valvotut viimeistelyt	Keskityt suunnittelu Valtakunnallinen koe
Arvostelu	Paikallinen yhteisarviointi Kriteeristandardit Vertaismoderointi	2 sensoria Sokkoarvostelu Keskiarvo	Ulkoisen arviointi Oppilaitosvierailu Pisteytyslomake	Kriteerimatriisit Sisäinen tarkistus Keskityt näytemoderointi	Arviointilautakunta Oppilaitoskohtainen? Ulkoisia jäseniä Äänienemmistö
Oppiaine	Useampi oppiaine Pääaine tai sivuaine	Valinnaiset profiilopinnot	Valinnainen	Useampi oppiaine Erikoistumisopinnot	Useampi oppiaine Erikoistumisopinnot

Vepsän mukaan Australian pääkaupunkiterritorion ja Pohjois-Irlannin ratkaisut edustavat opintojen aikaiseen arviointiin perustuvaa tutkintomallia. Bulgarian toisen asteen tutkintokoe vaikuttaisi edustavan ylioppilastutkinnon kaltaista tutkintokoejärjestelmää. Italian kokeessa on taidealoille tuttua käytännön näyttörakennetta. Irlannin malli on puolestaan yhdistelmä, jossa on opetuksen aikainen näyttö, käytännön koe ja kirjallinen koe.

Australian pääkaupunkiterritorion ja Pohjois-Irlannin tutkintomallien keskitetysti säädellyt ja ohjatut arviointirakenteet toimisivat mahdollisesti referensseinä kuvataiteen opetuksen ja arvioinnin kehittämisessä sekä kuvataideopettajien arviointiosaamisen tukemisessa. Pohjois-Irlannin temaattisesta taideprojektista ja tutkielmasta saattaisi löytyä käytäntöjä valmistavan näytön antamisen valvontaan ja yhdenmukaiseen järjestämiseen.

Bulgarian, Irlannin ja Italian mallit voisivat puolestaan olla joiltain osin sovellettavissa ylioppilastutkinnon kuvataiteen kokeessa. Bulgarian ja Irlannin malleissa on kirjalliset kokeet, jotka muistuttavat saatujen tietojen pohjalta ylioppilastutkinnon reaaliaineiden kokeita. Näiden mallien perusteella olisi luontevaa, että kuvataiteen digitaalinen koe sisältäisi monivalinta-tehtäviä sekä lyhyitä ja pitkiä avoimen vastauksen tehtäviä. Tehtävissä koeteltaisiin kokelaan teoreettista tietoperustaa kuvataiteen edustamilta tiedonaloilta sekä osoitettaisiin eri aikojen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta. Tehtävätyypit soveltaisivat myös visuaalisen kulttuurin havainnoinnin, tulkinnan ja ilmiöiden arvioinnin taitojen osoittamiseen. Bulgarian mallin kuvallinen tehtävä herätti kysymyksen, voisiko myös ylioppilastutkinnon kokeeseen sisältyä tehtäviä, joihin vastattaisiin kuvallisesti tai yhdistettäisiin vastauksissa sekä kirjallista että kuvallista esitystapaa.

Irlannin ja Italian mallit (sekä yksittäisten tutkinnonosien osalta myös Pohjois-Irlanti) toimisivat verrokkeina valmistavan näytön kehittämisessä. Näitä malleja yhdistää keskitetysti annetut temaattiset tehtävät sekä oman työskentelyn kirjallinen avaaminen kuvallisen tuottamisen rinnalla. Irlannissa tämä toteutetaan sekä vaikutuksille avoimella kurssityöskentelyllä

että tiiviillä ja suljetulla käytännön kokeella, jotka myös nivELYTYVÄT pitkäjänteisesti toisiinsa. Italian mallissa ratkaisuna on useamman päivän pituinen näyttökoe, jonka aikana työskentelejä kontrolloidaan ja käytettävissä olevia vaikutteita rajoitetaan. Näiden mallien pohjalta valmistavaa näyttöä voitaisiin ideoida temaattiseen tehtävänantoon perustuvana projektina, joka sisältäisi produktio-osan ja kirjallisen osan. Tämä kaikki olisi kuitenkin voitava mitoittaa valmistavan näytön rajoihin.

Yhteenvetoa Jani Vepsän pohdintoista ja ehdotuksista

Vepsän mukaan kuvataiteen valmistavassa näyttössä voisi olla sekä produktio-osa että kirjallinen osa, joiden tehtävät pohjautuisivat valtakunnallisiin teemoihin ja aineistoihin. Valmistavassa näyttössä fokus olisi näytön suunnittelussa, kontekstisoinnissa, teknisessä hallinnassa, ilmaisussa ja arvioinnissa. Hän hahmotteli valmistavan näytön kestoa 1–5 päivästä aina 1 moduulin laajuiseksi näytöksi. Valmistavalle näytölle varattavalla ajalla olisi vaikutusta siinä osoitettavan osaamisen painopisteisiin. Vepsä ei näe produktio-osan ja kirjallisen osan suorittamista yhden päivän aikana tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Yhden päivän näyttössä olisi mielekkäämpää painottaa produktio-osaa ja tiivistää kirjallinen osa tuotosta avaavaksi ”taiteilijanlausunnoksi” tai vastaavaksi kuvaukseksi. Produktion painottaminen valmistavassa näyttössä tasapainottaisi myös kuvataiteen kokeen kokonaisuutta, koska nykymuotoisen digitaalisen ylioppilastutkinnon kokeet ovat kirjallisia kokeita: tekstiä ja mahdollisia kuvakaappauksia.

Digitaalisen kokeen tehtäviin voisi Vepsän mukaan sisältyä esimerkiksi monivalintatehtäviä, avoimia vastauksia sekä tausta-aineistojen ja kuvakaappauksien hyödyntämistä. Tehtävissä olisi taiteen ja visuaalisen kulttuurin havainnointia, kuvailua, tulkintaa ja arviointia. Kyseen voisi tulla myös kokonaan kuvallinen tehtävä ja/tai kirjallisen vastauksen tukeminen kuvallisesti, mikäli digitaalisen kokeen sisällölliset ja tekniset reunaehdot sen mahdollistavat.

Vepsä pohti valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen nivELYTYMISTÄ toisiinsa esimerkiksi niin, että koetehtävissä olisi suoraan valmistavaan näyttöön kohdistuvia kysymyksiä. Hän otti myös esille mahdollisuuden liittää valmistavan näytön digitaalinen artefakti koepäivän tehtäviin, vaikka se ei vielä nykyisistä tutkinnon lähtökohdista olisikaan mahdollista. Valmistavan näytön teemat voisivat olla myös yksi digitaalisen kokeen tehtäväryhmä (kohde tai näkökulma).

Alatyöryhmän johtopäätöksiä kuvataiteen kansainvälisestä kartoituksesta

Alatyöryhmän keskeinen johtopäätös kartoituksen tuloksista oli, että tarkempi perehtyminen etenkin Bulgarian, Irlannin ja Italian tutkintoihin voisi tukea merkittävästi kuvataiteen kokeen kehittämistyötä.

Työryhmä arvioi myös, että kartoituksen yhteenvedon ansiokkaita pohdintoja ja ehdotuksia olisi perusteltua hyödyntää yksittäisiä malleja laajemmin kuvataiteen kokeen toimenpanon valmistelussa.

6.2. Näkemyksiä kuvataiteen valmistavan näytön lähtökohdiksi

Tässä luvussa kuvataan yhteenvetona alatyöryhmän pohdinnoista, mitä ja miten oppimäärän mukaista keskeistä osaamista tulisi voida osoittaa valmistavassa näytössä sen rakenteesta ja toteutustavasta riippumatta.

6.2.1. Kuvataiteen valmistavan näytön yhteys digitaaliseen kokeeseen

Alatyöryhmä piti keskeisenä lähtökohtana, että tutkintokerran kuvataiteen valmistava näyttö ja digitaalinen kirjallinen koe muodostaisi kokelaalle kokonaisuuden. Yhteys valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen tehtävien välillä rakentuisi yhteisen teemallisuuden kautta. Kokonaisuuden muodostuminen olisi luontevaa myös niin, että digitaalisen kokeen tehtäviin sisältyisi merkittävässä määrin valmistavaan näyttöön perustuvaa taiteellisen osaamisen reflektointia. Alatyöryhmä piti valitettavana sitä tietoa, että ylioppilastutkinnon nykyisten reunaehtojen mukaan digitaalisen kirjallisen kokeen tehtävät eivät voi olla sidoksissa valmistavan näytön tehtävään.

Alatyöryhmä näkemyksen mukaan valmistavan näytön tulisi olla merkityksellisellä tavalla osa koepäivän suoritusta. Kokelaan tulisi tarkastella ja liittää valmistavassa näytössä osoittamaansa taiteellista osaamista koevastauksiin. Koetehtävien tulisi perustua pääasiallisesti visuaalisiin aineistoihin, millä myös tuettaisiin ja rajattaisiin valmistavassa näytössä osoitetun osaamisen tarkastelua digitaalisessa kokeessa.

Alatyöryhmässä nähtiin toivottavana, että valmistavan näytön digitaalinen artefakti olisi käytettävissä varsinaisen koepäivän tehtävien aineistona. Ratkaisu ei ole vielä nyt mahdollinen, mutta taito- ja taideaineiden osaamisen osoittamisen tarpeet tulisi huomioida Abitti-kojärjestelmän lähivuosien kehitystyössä.

6.2.2. Kuvataiteen valmistavan näytön toimeenpano lukiossa

Alatyöryhmän näkemyksen mukaan paras ratkaisu olisi, että kuvataiteen valmistava näyttö olisi mahdollista toimeenpanna tutkintokerralla kaikissa lukioissa yhtäaikaisesti. Tällöin myös kuvataiteen valmistavan näytön tarkemmat tehtävät olisivat mahdollista antaa kokelaille näyttötilaisuuden alussa. Valmistavan näytön samanaikaiselle järjestämiselle lukioissa nähtiin tehtävien antamisen ja taiteellisen osaamisen osoittamisen kannalta monia hyviä perusteita.

Alatyöryhmä hahmotteli, että tutkintokerran valmistavan näytön tehtävillä olisi yhteinen teema, joka liittyisi esimerkiksi tiettyyn kuvataiteen sisältöalueeseen, visuaalisen kulttuurin ilmiöön tai johonkin yhteiskunnalliseen teemaan. Tehtävävaihtoehdot kokelas saisi vasta näyttötilaisuudessa. Valmistavan näytön yhtäaikainen toimeenpano nähdään haasteellisena esimerkiksi käytännön järjestelyjen (mm. tilat, valvonta, pienet ja suuret lukiot) ja loma-aikojen vuoksi, mutta mahdollisuutta olisi vielä kuitenkin selvitettävä ja vaihtoehtoja punnittava.

Ylioppilastutkintolautakunnan reunaehtojen valmistavan näytön esimerkki -tuntimäärää (kolme tuntia) pidettiin haastavan lyhyenä kuvataiteellista osaamista osoittavan näytön antamiselle. Alatyöryhmä kantoi huolta siitä, että niukka tuntimäärä voi rajata ja yksipuolistaa liikaa kuvallisen tuottamisen mahdollisuuksia. Mikäli kuvataiteen valmistavalle näytölle varattaisiin ainoastaan kolme tuntia, tulisi näytön painopisteen olla silloin lähes kokonaisuudessaan kuvataiteellisen osaamisen osoittamisessa. Olisi myös välttämätöntä, että esimerkiksi välineiden noutaminen omalle työpisteelle ja näytön dokumentointi tulisi tehdä ajalla, joka ei sisälly kolmeen tuntiin.

Valmistavan näytön tuntimäärää olisi huolella pohdittava lukioiden tila-, valvonta- ja muiden resurssien näkökulmasta. Alatyöryhmä kiinnitti huomiota siihen, että kokelas antanee kuvataiteen valmistavan näytön samanaikaisesti samassa tilassa muiden kokelaiden kanssa, mikäli tutkintokerran kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeeseen ilmoittautuneita on useampia kuin yksi. Nähtiin todennäköisenä, että valmistavan näytön tila-, väline- ja materiaalijärjestelyt, ja edelleen digitaalisen artefaktin dokumentointi ja tallentaminen, edellyttäisivät kuvataideluokan tai muun soveltuvan tilan varaamista näyttöjen antamiseen osoitettua aikaa kauemmin. Todennäköisesti tila olisi varattava tähän tarkoitukseen, varsinkin suuremmissa lukioissa, koko koulupäivän ajaksi. Mikäli näin käytännössä olisi, kuvataiteen valmistavan näytön antamiseen varattavan ajan kasvattaminen esitetystä kolmesta tunnista esimerkiksi neljään ei lisäisi merkittävästi näytön järjestämisen vaatimuksia lukioissa.

6.2.3. Kuvataiteen valmistavan näytön tehtävät

Valmistavan näytön tehtävien tulisi kattaa mahdollisimman monipuolisesti visuaalisen kulttuurin laaja kenttä: taiteeksi määritetyt teokset, luonto, rakennettu ympäristö, esineet, median kuvat ja kokelaiden omat kuvat. Tehtävissä käsiteltävät kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin osa-alueet ja ilmiöt vaihtelisivat tutkintokohtaisesti. Valmistavan näytön tehtävien jonkinasteinen valinnaisuus nähdään luontevana ja toivottavana lähtökohtana. Kuvataiteen kokeen valmistavassa näytössä tulisi olla useita tehtävävaihtoehtoja.

Tutkintokerran kuvataiteen valmistavan näytön tehtävät voisivat pohjautua yhteen tai useampaan aineistolähtöiseen teemaan. Teema liittyisi esimerkiksi johonkin visuaalisen kulttuurin ilmiöön tai laajempaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen teemaan. Kussakin tehtävässä teemaa voitaisiin lähestyä rajatusti tietyn visuaalisen kulttuurin osa-alueen näkökulmasta. Valmistavan näytön tehtävien lähtökohdissa voisi olla tutkintokohtaista vaihtelua: Esimerkiksi yhdellä tutkintokerralla aineistolähtöisiä teemoja voisi olla yksi, toisella niitä voisi olla kaksi ja kolmannella tutkintokerralla tehtävillä ei olisi yhteistä teemaa.

Kokelaan tulisi saada valmistavan näytön tehtävänannossa tiedot tehtävissä käytettävistä välineistä ja materiaaleista. Kaikissa kuvataiteen valmistavan näytön tehtävissä tulisi olla eri tavoin ennalta rajatut toteutustavat. Materiaalirajauksissa olisi tehtäväkohtaista vaihtelua esimerkiksi niin, että yhdessä tehtävässä tulisi käyttää tiettyä tekniikkaa, materiaalia tai välineitä. Toisessa tehtävässä olisi mahdollista valita toteutustapa rajatuista vaihtoehtoista. Kolmannessa tehtävässä kokelaan tulisi käyttää useita määrättyä tekniikoita ja välineitä.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukaisesti kuvataiteessa “Opiskelijaa kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen”. Valmistavan näytön antamisen tulisi siten mahdollistaa myös riittävässä määrin kokeilua ja soveltamista riippumatta siitä, miten tehtävien toteutustapoja on rajattu. Tällaisessa tehtävässä edellytettäisiin työskentelyvälineiden ja -materiaalien valinnan tai tekniikan luovan soveltamisen perusteluja, mikäli näyttösuoritukseen sisältyisi kirjallinen reflektio-osuus.

Aineistolähtöisiä tehtäviä pidettiin luontevana lähtökohtana kuvataide -oppiaineen osaamisen osoittamiselle. Tutkintokerran valmistavan näytön tehtävät voisivat olla kokonaisuudessaan tai osaksi aineistolähtöisiä. Monipuoliset aineistot rajaisivat ja havainnollistaisivat, mitä oppiaineen tavoitteiden mukaista osaamista tehtävässä tulisi osoittaa. Tehtäväkohtaiset aineistot antaisivat lähtökohdan ja kontekstin, josta käsin kokelas kytkisi osaamisensa visuaalisen kulttuurin tulkitsemiseen, kuvien erilaisiin merkityksiin sekä osallisuuteen ja toimijuuteen (tutkiva lähestymistapa, kriittinen ajattelu).

6.2.4. Kuvataiteen valmistavan näytön digitaalinen artefakti

Alatyöryhmässä pidettiin tärkeänä, että Ylioppilastutkintolautakunnan antamissa määräyksissä ja/tai ohjeissa tulisi antaa riittävän seikkaperäiset ohjeet siitä, miten digitaalinen artefakti dokumentoidaan, tallennetaan ja siirretään Ylioppilastutkintolautakunnalle.

Digitaalisen artefaktin dokumentointi tapahtuisi koetilanteen päätyttyä lukion osoittamassa tilassa. Kuvataide-oppiaineen keskeisen osaamisen näkökulmasta olisi luontevaa, että kokelas dokumentoisi ja tallentaisi näyttösuorituksensa itse Ylioppilastutkintolautakunnan ohjeiden mukaisessa tilassa ja välineillä.

Nähtiin tarkoituksenmukaisena, että valmistavan näytön dokumentointi ja tallentaminen ei sisältyisi tehtävän tekemiseen varattavaan aikaan (esimerkiksi 3 tuntia). On ilmeistä, että kuvataiteen kokelasmäärissä tulee olemaan huomattavia eroja lukioden välillä, jolloin myös aikaresurssi digitaalisten artefaktien dokumentointiin ja tallentamiseen vaihtelisi.

6.2.5. Valmistava näyttö kuvataiteen kokeen arvostelussa

Alatyöryhmä katsoo, että taiteellista ja taidollista osaamista osoittava valmistava näyttö tulisi ottaa selkeällä ja riittävällä tavalla huomioon kuvataiteen kokeen arvostelussa, vaikka ratkaisu nähdäänkin tällä hetkellä ylioppilastutkinnon reunaehtojen mukaan haasteellisena.

Ylioppilastutkinnon kokeen validiusvaatimuksen lähtökohdista nähtiin ongelmallisena, jos valmistava näyttö olisi osa taito- ja taideaineen koesuorituksen arvostelua ainoastaan digitaalisen kokeen vastauksiin sisältyvänä reflektointina. Alatyöryhmä kiinnitti huomiota myös siihen, että ratkaisu vaikuttaisi todennäköisesti heikentävästi kokelaiden motivaatioon osoittaa taiteellista osaamistaan valmistavassa näytössä.

Alatyöryhmä pitää parhaana ratkaisuna, että kuvailmaisua ja siihen sisältyvää tiedon tuottamista arvosteltaisiin selkeästi omana koesuorituksen osana. On ilmeistä, että reunaehtojen mukaisessa ratkaisussa taito- ja taideaineen ylioppilastutkinnon kokeen arvostelu perustuisi liian yksipuolisesti kirjallisesti osoitettavaan osaamiseen. Esimerkkinä alatyöryhmän pohdinnoissa otettiin vertailukohtaksi ylioppilastutkinnon matematiikan koe. Matematiikan koe-tehtävät ja -vastaukset perustuvat matematiikan formaaliin symbolikieleen ja kuviokieleen sekä luonnolliseen verbaaliseen kieleen (matematiikan terminologia, sanallistaminen).

Toisaalta myös todettiin, että validiusvaatimuksen toteutuminen lähinnä valmistavan näyttösuorituksen reflektoinnin kautta riippuu olennaisesti siitä, miten taiteellinen osaaminen onnistuttaisiin kytkemään kirjallisen kokeen tehtäviin ja kriteeriperustaiseen arvosteluun. Mikäli kuvailmaisun reflektoinnilla olisi merkittävä ja selkeästi osoitettu vaikutus digitaalisen kokeen arvostelukriteereissä, niin valmistavaa näyttösuoritusta ei ehkä olisi välttämätöntä pisteyttää erikseen osana kuvataiteen kokeen arvostelua. Taito- ja taideaineen koesuorituksen arvostelun perustumista yksinomaan digitaalisen kokeen vastausten pisteyttämiseen tukisi reflektointitehtävien merkittävän painoarvon rinnalla myös se, että digitaaliseen kokeeseen sisältyisi osin tai kokonaan kuvallisia tehtäviä.

Alatyöryhmässä keskusteltiin paljon siitä, miten valmistavassa näytön kuvataiteellinen teos olisi mahdollista arvostella riittävän objektiivisesti erillisenä kokeen osana, teokselle asetettujen arvioinnin kohteiden ja kriteerien pohjalta. Todettiin, että riittävän yksiselitteisesti tulokittavien, ylioppilastutkinnon objektiivisuusvaatimukset täyttävien arvostelukriteerien laatiminen kuvataiteelliselle teokselle olisi haastava, mutta ei mahdoton tehtävä. Valmistavan näytön tehtävänannot olisi mahdollista laatia riittävän tarkkarajaisiksi, jotta pisteytyksen ja hyvän vastauksen perusteita voitaisiin pitää riittävän objektiivisinä. Alatyöryhmä piti tärkeänä, että kuvataiteen kokeen valmistelutyössä selvitettäisiin mahdollisimman kattavasti valmistavan näytön erillisen arvostelun ja digitaalisen kokeen kuvallisten tehtävien mahdollisuudet. Alatyöryhmän ideoimia esimerkkitehtäviä esitellään alaluvussa 6.4.3.

6.3. Näkemyksiä kuvataiteen digitaalisen kokeen lähtökohdiksi

Tässä luvussa kuvataan yhteenvetoa alatyöryhmän pohdinnoista, mitä ja miten oppimäärän mukaista keskeistä osaamista tulisi voida osoittaa digitaalisessa kokeessa sen rakenteesta ja toteutustavasta riippumatta.

6.3.1. Kuvataiteen digitaalisen kokeen yhteys valmistavaan näyttöön

Kuvataiteen digitaalisen kokeen tehtävänannoissa tulisi olla yhteys valmistavaan näyttöön. Jokaiselta kokelaalta edellytettäisiin valmistavassa näytössä osoitetun osaamisen hyödyntämistä digitaalisen kokeen tehtävässä tai useammassa tehtävässä. Yhteys voitaisiin rakentaa esimerkiksi niin, että yksi digitaalisen kokeen tehtävistä olisi kaikille pakollinen tehtävä, nk. valmistavan näytön reflektiota edellyttävä tehtävä.

Kuten valmistavassa näytössä, myös kuvataiteen digitaalisessa kokeessa monipuoliset aineistot nähdään luontevaksi tehtävien laadinnan ja rajaamisen lähtökohdaksi (aineistolähtöiset tehtävät).

Kokeessa tulisi olla erilaisia tehtävätyyppejä, jotka tukisivat myös erotteluvaatimuksen toteutumista. Kuvataiteen digitaalisen kokeen tehtävätyyppejä voisi olla esimerkiksi monivalinta-tehtävät, aineistolähtöiset avoimet pitkät/lyhyet tekstivastaukset, kuvakaappauksia hyödyntävät tehtävät ja kuvalliset tehtävät (mikäli mahdollista).

6.3.2. Kuvataiteen digitaalisen kokeen toimeenpano

Taito- ja taideaineiden koepäivän järjestäminen ei eroaisi lähtökohdiltaan ja vaatimuksiltaan muiden tutkintoaineiden digitaalisista kokeista.

Kuvataiteen digitaaliselle kokeelle varatulla ajalla on vaikutusta siihen, kuinka monta tehtävää kokelaan tulee kokeessa tehdä. Kokeen suorittamiseen varatulla ajalla on vaikutusta myös siihen, miten paljon tehtävätyyppejä ja -vaihtoehtoja sekä perehtymistä edellyttäviä aineistoja kokeessa olisi.

Pidettiin tärkeänä, että mahdollisten kuvallisten tehtävien oheisohjelmistojen tulisi olla tiedossa viimeistään siinä vaiheessa, kun kokelaat ovat aloittaneet lukio-opintonsa. Jotta digitaalisissa kokeissa käytettävät oheisohjelmistot voitaisiin ottaa mahdollisimman hyvin huomioon lukio-opetuksen suunnittelussa, tulisi niiden olla selvillä jo ennen lukuvuoden 2027–2028 alkamista.

6.3.3. Kuvataiteen digitaalisen kokeen tehtävät

Alatyöryhmä katsoi, että vastaavalla tavalla kuin valmistavassa näytössä, myös digitaalisen kokeen tehtävien tulisi kattaa monipuolisesti visuaalisen kulttuurin laaja kenttä: taiteeksi määritetyt teokset, luonto, rakennettu ympäristö, esineet, median kuvat ja kokelaiden omat kuvat. Mahdollista tutkintokohtaista teemaa tai teemoja voitaisiin tarkastella tehtävissä visuaalisen kulttuurien osa-alueiden näkökulmista. Myös kuvataiteen digitaalisessa kokeessa tehtävien jonkinasteinen valinnaisuus nähdään hyvänä lähtökohtana.

Alatyöryhmä pitää tärkeänä, että koepäivän suoritukseen sisältyisi tulevaisuudessa myös kuvallisen tuottamisen tehtäviä. Niitä voitaisiin toteuttaa kuvankäsittely- ja visuaalisen suunnittelun ohjelmilla ja hyödyntämällä erilaisia visuaalisia aineistoja. Todettiin, että tällaiset digitaalisessa Abitti-ympäristössä toteutettavat tehtävät voisivat liittyä esimerkiksi tiedon visualisointiin tai graafiseen suunnitteluun. Alatyöryhmä katsoi, että digitaaliseen kuvailmaisuun perustuvien tehtävien ohjausvaikutusta lukio-opetukseen vähentäisi se, että valmistavan näytön tehtävissä taiteellista osaamista tulisi osoittaa perinteisemmällä kuvailmaisun keinoilla tai niitä tehtävissä painottaen.

Kuvataiteen digitaalisen kokeen tehtävien tulisi olla tehtävätyypeiltään moninaisia ja pääsääntöisesti aineistolähtöisiä. Tehtävät olisi mahdollista laatia Abitti-ympäristössä hyödyntämällä tällä hetkellä käytössä olevia tehtävätyyppejä, joita ovat muun muassa lyhyet ja pitkät kirjoitustehtävät (esseetyypiset), käsitteiden määrittely ja monivalintatehtävät. Kirjallisissa tehtävissä voitaisiin käyttää myös kuvakaappauksia, mitä olisi perusteltua hyödyntää kuvataiteen tehtävissä.

Jo nykyiset Abitti-koejärjestelmän oheisohjelmistot mahdollistaisivat kuva-aineistoon ja sen käsittelyyn perustuvia tehtäviä. Tällä hetkellä ylioppilastutkinnon kokeissa käytössä olevat ohjelmat on listattu lautakunnan verkkosivuilla. Kuvankäsittelyyn soveltuvia niistä ovat ainakin GIMP, Kolourpaint.

Digitaaliseen kokeeseen sisältyisi aineistolähtöisesti rajattuja, kuvallisiin, kirjoitettuihin, graafisiin ja audiovisuaalisiin aineistoihin perustuvia tehtäviä. Aineistot olisivat esimerkiksi kuvataiteen, muotoilun ja arkkitehtuurin, elokuvan (katkelma) teosesimerkkejä. Visuaalisilla aineistoilla kontekstoidut tehtävänannot voisivat olla vaikkapa teosten, tuotteiden, palveluiden, projektien ja visuaalisen viestinnän suunnittelu-, muotoilu-, arviointi- ja vertailutehtäviä.

Kuvallisen tehtävän suoritus perustuisi selkeästi rajattuun tehtävänantoon, mahdolliseen aineistoon ja digitaaliseen toteutustapaan (oheisohjelmistot). Tällöin myös kuvallisten tehtävien kriteeriperustaisessa arvostelussa olisi mahdollista ottaa huomioon erilaiset ylioppilastutkinnon laatuvaatimukset. Alatyöryhmän ideoimia esimerkkitehtäviä esitellään alaluvussa 6.4.7.

6.3.4. Kuvataiteen digitaalisen kokeen arvostelusta

Alatyöryhmä pitää välttämättömänä, että kuvallisella tuottamisella tulisi olla keskeinen merkitys kuvataiteen kokeen arvostelussa riippumatta siitä, millä tavoin taiteellisen osaamisen osoittaminen sisältyy koesuorituksen kriteeriperustaiseen pisteytykseen. Kokelas osoittaisi taiteellista osaamistaan ennen kaikkea kuvallisilla tehtävillä ja välillisesti digitaalisen kokeen tehtävissä edellytettävällä valmistavan näytön reflektiolla.

Kuvallisen tuottamisen pisteyttäminen perustuisi oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja niistä muodostettuihin arviointikriteereihin, ei esimerkiksi yksittäiseen taitoon kuten tietyn ilmaisukeinon hallintaan ja teoksen tekniseen toteutukseen. Kuvallisen tuottamisen arviointi kohdistuisi ensisijaisesti visuaalisen tuottamisen ratkaisuihin, jotka perustuvat esimerkiksi tutkivaan työskentelytapaan, kuvallisen viestinnän keinojen soveltamiseen tai erilaisten taidekäsitteiden hyödyntämiseen - valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista.

Tehtävänannot rajattaisiin niin, että vastauksessa osoitettu osaaminen olisi riittävän objektiivisesti arvosteltavissa (kirjallinen, kuvallinen, sekä kirjallinen että kuvallinen tehtävä). Tehtävän tavoitteena voisi olla esimerkiksi kuvalla tai taiteen keinoin vaikuttaminen. Tehtävässä tulisi vaikkapa tarkastella kaupallista viestintää ja tuottaa markkinointiviesti tietyssä

rajatussa kontekstissa. Kokelas voisi myös tarkastella tehtävässä tekemäänsä kuvaa (tai kuvia) suhteessa aineistossa annettuihin taidemaailman kuviin tai muihin visuaalisen kulttuurin artefakteihin. Tehtävänanto edellyttäisi kuvailmaisun valintojen kirjallista erittelyä ja perustelemista esimerkiksi suhteessa aineiston referensseihin, kokelaan taiteen tuntemukseen, käytettyihin kuvallisiin keinoihin tai visuaaliseen viestintään ja vaikuttamiseen.

6.4. Lähestymistapoja kuvataiteen kokeen kehittämiseen osaksi ylioppilastutkintoa

Tässä luvussa kuvataan alatyöryhmän hahmottelemia lähestymistapoja, millainen taito- ja taideaineen koe voisi sisältönsä ja toimeenpanon osalta olla. Pohdinnat painottuvat kuvataiteen valmistavaan näyttöön.

6.4.1. Valmistavan näytön järjestelyistä lukiossa

Valmistava näyttö edellyttää prosessin, aikataulun ja lähtökohtien tarkkaa määrittelyä, jolla ohjataan ja tuetaan lukioita näytön käytännön järjestelyissä. Ylioppilastutkintolautakunnan antamat yleiset ja koekohtaiset määräykset ja ohjeet toimisivat näiden järjestelyjen perustana. Linjauksilla varmistettaisiin riittävän yhdenmukaiset lähtökohdat ja käytännöt kaikissa lukioissa.

Valmistavan näytön edellyttämistä tiloista ja varustuksesta tulisi antaa yhteiset linjaukset, joiden pohjalta paikallisesti päätettäisiin tarkoituksenmukaisista järjestelyistä lukioissa. Käytettävissä olevat tilat eroavat jonkin verran lukioden välillä. Kuvataiteen valmistava näyttö voitaisiin järjestää kuvataideluokan lisäksi myös muussa tarkoitukseen soveltuvassa ja siihen varustetussa opetus- tai yhteistilassa. Näytön valvonta tulisi ohjeistaa ja järjestää tilassa niin, että se kattaisi yhtäläisesti kaikki siihen osallistuvat kokelaat, häiritsemättä kuitenkaan tarpeettomasti heidän työskentelyään. Tilojen osalta ei tulisi antaa liian tarkkoja, yksityiskohtaisia vaatimuksia, mutta yleiset ohjeet esimerkiksi kokelaskohtaisesta työskentelytilasta olisivat tarpeen.

Valmistavan näytön tilajärjestelyillä tulisi varmistaa, että kukin kokelas voi antaa henkilökohtaisen näyttönsä samassa tilassa muiden kokelaiden kanssa. Tällöin tulee varmistaa, että jokaisella kokelalla on riittävästi henkilökohtaista tilaa. Näyttötilanteessa huolehdittaisiin riittävällä valvonnalla työrauhan säilymisestä ja puututtaisiin myös mahdollisiin vilppiyrityksiin. Tällaisten tilanteiden ja tarvittavien toimenpiteiden arviointi saattaa selkeistä linjauksista huolimatta muodostua luokkatilanteessa haastavaksi. Opiskelijoilla tulisikin olla mahdollisuus tutustua valmistavan näytön suorittamisen lähtökohtiin, toimeenpanoon ja teknisiin järjestelyihin edeltävien lukio-opintojen aikana. Näin osaltaan varmistettaisiin mahdollisimman toimivat näytön suorittamisen edellytykset tasapuolisesti kaikille kokelaille.

Valmistavan näytön aikataulusta ja prosessista

Valmistavan näytön tehtävät tulisi julkaista yhtäaikaisesti lukioille vähintään noin kuukautta ennen tutkintokerran digitaalisia kokeita. Tehtävävaihtoehtoihin liittyisi myös aineistoja,

jotka olisivat laajuudeltaan melko suppeita. Tutkintokerran tehtävämateriaalit olisivat saatavilla Ylioppilastutkintolautakunnan verkkosivuilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Valmistavan näytön tehtävien julkistamisen ja valmistavan näytön antamisen ajankohdan välille tulisi määrittää vähimmäisaika, jonka jälkeen valmistavat näytöt voitaisiin järjestää lukion työjärjestykseen soveltuvina päivinä Ylioppilastutkintolautakunnan määrittelemällä aikavälillä. Menettely mahdollistaisi sen, että kaikki kokelaat saisivat tutkintokerran valmistavan näytön tehtävänannot samanaikaisesti ja vähimmäisaika takaisi kokelaille riittävän yhdenvertaiset lähtökohdat näyttöön valmistautumiselle.

Alatyöryhmä piti välttämättömänä, että kuvataiteen valmistavan näytön antamiseen varattu aika olisi vähintään kolme tuntia. Ylioppilastutkintolautakunnan koekohtaisessa määräyksessä linjattaisiin näyttötilaisuuden etenemisestä esimerkiksi aloituksesta, koetilaisuuden päättämisestä ja digitaalisten artefaktien dokumentoinnista, tallentamisesta ja lähettämisestä. Koetilaisuuden kulku määriteltäisiin riittävän tarkasti esimerkiksi ohjeistamalla siitä, milloin kokelaan tulee olla viimeistään paikalla. Samoin olisi linjattava, miten valmistavaa näyttöä tulee valvoa, miten vilpin estämisessä ja tutkintojärjestyksen rikkomisessa menettelyin ja miten suoritusten autenttisuus varmistetaan. Mahdolliset keskeytykset, kuten tekniset ongelmat, tulisi myös valmistavan näytön osalta (oletettavasti) raportoida lautakunnalle. Lisäksi tarvittaisiin ohjeet lisäajan myöntämiseksi näyttötilaisuuden keskeytyksen vuoksi. Myös esimerkiksi toimintatavat kokelaan valmistavasta näytöstä myöhästymiselle tulisi määritellä.

6.4.2. Valmistavan näytön välineistä ja materiaaleista

Kuvataiteen koekohtaisiin määräyksiin ja ohjeisiin tulisi sisältyä luettelo materiaaleista ja välineistä, joita valmistavan näytön tehtävissä voidaan edellyttää käytettäväksi. Näin varmistettaisiin riittävän yhdenmukaiset kuvallisen tuottamisen mahdollisuudet kokelaille. Alatyöryhmässä pohdittiin, että nämä linjaukset olisi tarkoituksenmukaisinta laatia toistaiseksi voimassa oleviksi. Tehtäväkohtaiset materiaali- ja välinerajaukset annettaisiin valmistavan näytön tehtävänannoissa. Ainakin joidenkin tehtävien materiaaleissa ja välineissä olisi valinnaisuutta.

Alatyöryhmä ideoi myös koekohtaisissa määräyksissä ja ohjeissa linjattuja kuvataiteen valmistavan näytön materiaaleja ja välineitä. Niitä voisivat olla esimerkiksi tietokone/Gimp-ohjelma, lyijykynät (määrittelyt vahvuudet), pyyhekumit, teroittimet, tussikynät (01, 02, 05), vesivärit (napit, perusvärit 6 kpl), peitevärit (napit, perusvärit + musta/valkoinen), guassit (6+2, tuubiväri), akryylit (6+2, tuubiväri), vesiväri- ja akryylivärisiveltimiä (eri kokoja), piirustushiihi, puristettu hiili, puuvärikynät, vaha-, öljy- kuivapastelliliidut, muovailtavaa massaa, piirustus- ja akvarellipaperit, A4, A3, A2, kartongit, vesikupit, käsipaperi.

Alatyöryhmä piti toivottavana, että kokelaalla olisi näyttöä antaessaan mahdollisuus hyödyntää ennakkoon kokoamaansa taustamateriaalia. Kokelas tuottaisi tämän materiaalin tiukasti rajatuin ehdoin. Mahdollisuus hyödyntää taustamateriaalia nähdään tarpeelliseksi erityisesti

siinä tapauksessa, jos valmistava näyttö tulisi antaa kolmen tunnin aikana. Vähäinen tuntimäärä rajaisi visuaalisen artefaktin tuottamisen mahdollisuuksia. Taustamateriaalin hyödyntämismahdollisuus lieventäisi aikaraamin rajoitteita. Valmistavan näytön antaminen voitaisiin jäsentää myös vaiheisiin, jolla luotaisiin paremmat lähtökohdat tehtävän edellyttämälle ideoinnille, suunnittelulle ja luonnostelulle. Jos valmistavaan näyttöön sisältyisi erillinen suunnitteluosio, kokelas voisi hyödyntää siinä ennakkoon toimittamaansa taustamateriaalia (esimerkiksi 1 tunti/suunnittelu ja 3 tuntia/kuvallinen tuottaminen).

Kokelas tuottaisi ja kokoaisi valmistavaa näyttöä varten ohjeiden mukaisen selkeästi rajatun ja laajuudeltaan suppean taustamateriaalin, jolla tuettaisiin näyttösuorituksen ideointia ja suunnittelua. Materiaali koostuisi esimerkiksi enintään kolmesta kuvasta ja yhdestä A4-kokoisesta koosteesta, joka sisältäisi muistiinpanoja ja luonnoksia. Taustamateriaali edellytettäisiin toimitettavaksi lukiolle ennakkoon tarkastettavaksi esimerkiksi viikkoa ennen valmistavaa näyttöä. Tarkastettu taustamateriaali olisi kokelaan käytössä näyttötilaisuudessa joko digitaalisena dokumenttina tai paperitulosteena.

6.4.3. Valmistavan näytön tehtävänannosta

Alatyöryhmä lähti siitä, että kuvataiteen valmistavan näytön tehtävänanto toimisi kokelaan ideoinnin ja suunnittelun lähtökohdana ennen varsinaista näyttöpäivää. Tehtävän tulisi ohjata kokelasta siihen, että hän orientoituisi tulevaan näyttösuoritukseen ja valmistautuisi tarpeelliseksi katsomallaan tavalla näyttötehtävän kuvataiteelliseen työskentelyyn.

Valmistavassa näytössä kokelas tuottaisi tehtävänannon pohjalta yhden artefaktin, jossa hän käyttäisi tehtäväkohtaisesti määriteltyjä tekniikoita ja materiaaleja. Tehtäväkohtaisissa reunaehdoissa olisi vaihtelua käytettävien materiaalien ja välineiden rajausten osalta. Mahdollinen tehtävänantoon liittyvä aineisto olisi verrattain suppea. Näytön ideointi ja suunnittelu perustuisi ensisijaisesti kokelaan omaehtoiseen ideointi-, perehtymis- ja tiedonhankintaprosessiin.

Kuvataiteen valmistavan näytön tehtävä edellyttäisi kokelaalta kuvataiteellisen työskentelyn rinnalla jonkin verran teoksen suunnittelun ja reflektoinnin näkyväksi tekemistä. Siten kokelaalla tulisi olla näyttötilaisuuden aikataulun puitteissa myös mahdollisuus artefaktin suunnitteluun. Mikäli valmistavan näytön antamisen kokonaisaika olisi esimerkiksi neljä tuntia, näyttöteoksen tuottamiselle voitaisiin silloin varata kolme tuntia. Sen jälkeen olisi vielä mahdollista osoittaa yksi tunti näyttöteoksen reflektointiin ja dokumentointiin. Vaihtoehtoisesti näyttötilaisuuteen voisi sisältyä erillinen suunnitteluvaihe esimerkiksi niin, että yksi tunti varattaisiin suunnittelulle ja kolme tuntia kuvalliselle tuottamiselle. Kokelaan mahdollisuus hyödyntää ennakkoon toimittamaansa taustamateriaalia voitaisiin rajata ainoastaan suunnitteluvaiheeseen tai vaihtoehtoisesti koko näytön suorittamiselle varattuun aikaan. Molemmissa vaihtoehtoisissa näytössä tulisi huomioiduksi kuvataiteelle ominainen, pitkäkestoinen ja monivaiheinen työskentely- ja tuottamisprosessi.

Alatyöryhmässä pohti myös, että näyttösuoritukseen olisi ehkä tarpeellista liittää ”tarkenne”, jonka kokelas saisi näyttötilaisuudessa. Tarkenne olisi esimerkiksi kokelaskohtainen yksilöllinen sana tai kuva. Kokelas sisällyttäisi tarkenteen digitaaliseen artefaktiinsa. Sen tarkoituksena olisi osaltaan varmistaa, että näyttösuoritus on kokelaan itsensä antama. Tarkenne edellytettäisiin liitettäväksi esimerkiksi suoraan digitaaliseen artefaktiin, mahdolliseen kokelaan kirjalliseen lausuntoon tai muulla tavalla tallentamisvaiheessa. Kuvataiteen valmistavan näytön digitaalista artefaktia ja kokelaan lausuntoa kuvataan seuraavassa alaluvussa.

Hahmotelma valmistavan näytön tehtävästä

”Maailmankansalaisuus”

Toteutetaan teos, jossa tulisi pohtia teeman maailmankansalaisuus merkityksiä yksilön, yhteisön ja/tai yhteiskunnan näkökulmasta. Tehtävässä tulisi soveltaa kuvallisen viestinnän keinoja näkemysten esittämisessä, vaikuttamisessa ja kannanottamisessa. Kokelaan lausunnossa (artist statement) tulisi kuvata teoksen lähtökohtia, suunnittelua ja ratkaisuja sekä eritellä siinä käytettyjä vaikuttamisen keinoja.

Tehtävän hyvän vastauksen piirteiden kuvauksesta

- Miten teoksesta välittyy tekijän tavoittelemat esteettiset, ekologiset ja eettiset arvot?
→ Opetuksen yleisiin tavoitteisiin perustuen näyttösuorituksen arvioinnin kohteena voisi esimerkiksi olla; miten kokelaan tavoittelemat viestit ja merkitykset välittyvät teoksesta.
- Miten kuvallisen tuottamisen, viestinnän ja teknologian keinoja on käytetty näkemysten esittämisessä, osallistumisessa ja vaikuttamisessa? Miten näytössä sovelletut visuaalisen viestinnän keinot välittävät valitun näkökulman?
→ Opetuksen yleisiin tavoitteisiin perustuen näyttösuorituksen arvioinnin kohteena voisi esimerkiksi olla; miten kokelas on onnistunut hyödyntämään visuaalisen vaikuttamisen keinoja ja missä määrin hänen kuvailmaisussaan tekemät ratkaisut tukevat toisiaan.
- Miten tutkivaa lähestymistapaa on käytetty suunnittelussa ja työskentelyssä?
→ Opetuksen yleisiin tavoitteisiin perustuen näyttösuorituksen arvioinnin kohteena voisi esimerkiksi olla; miten toteuttamisvaihtoehtoja on punnittu ja arvioitu näytön ideointi- ja suunnitteluvaiheessa.

6.4.4. Valmistavan näytön digitaalisesta artefaktista

Alatyöryhmä piti tärkeänä, että valmistavassa näytössä kokelas osoittaa taiteellista osaamista ensisijaisesti tuottamallaan teoksella. Kuvataiteen kokonaisvaltaisessa ja pitkäkestoisessa osaamisen osoittamisessa on myös keskeistä, että opiskelija käyttää tutkivaa lähestymistapaa teoksen suunnittelussa, työskentelyssä ja kuvallisessa tuottamisessa. Laajempi prosessi voitaisiin huomioida valmistavan näytön artefaktiin sisällytettävällä ”kokelaan

lausunnolla” (artist statement), jossa kokelas avaisi näyttöteoksensa lähtökohtia ja tekemiään ratkaisuja. Lyhyt lausunto tukisi myös kokelaan näyttösuorituksen arvostelua.

Kokelas antaisi lausuntonsa sähköisellä tai paperisella lomakkeella, jossa olisi esimerkiksi 2–3 kysymystä. Lyhyiden vastausten merkkimäärä olisi rajoitettu. Lausunnon vastausten kokonaisuus voisi olla esimerkiksi 300–500 merkkiä (ilman välilyöntejä ja rivinvaihtoja). Paperilomake mahdollistaisi näytön suorittamisen ilman tietokoneen käyttöä. Käsillä kirjoittaminen vähentäisi näyttötilan kokoon ja varusteluun liittyviä vaatimuksia. Toisaalta kokelaan näyttö tulee dokumentoida digitaaliseen muotoon. Pohdittiin myös mahdollisuutta, että kokelas kirjoittaisi lausunnon näyttöteoksen tuottamisen jälkeen, jolloin lyhyen lausunnon laatimiseen varattaisiin esimerkiksi 30 minuuttia.

Valmistavan näytön dokumentointi ja tallentaminen digitaalseksi artefaktiksi on olennainen osa näytön antamisen prosessia. Kuvataiteellisen teoksen dokumentointi edellyttäisi tarkasti määriteltyä menettelyä. Alatyöryhmä piti ensisijaisena ratkaisuna sitä, että kokelas kuvaisi ja tallentaisi näyttöteoksensa itse.

Valmistavan näytön artefakti dokumentoitaisiin sen jälkeen, kun kokelas ilmaisee suorituksensa olevan valmis tai viimeistään heti näytölle osoitetun ajan päättymisen jälkeen. Digitaalinen artefakti voisi muodostua esimerkiksi kolmen kuvan sarjasta. Fyysisen kaksi- ja kolmiulotteisen teoksen valokuvaaminen ohjeistettaisiin esimerkiksi taustan, valonlähteiden, kuvakulman ja rajauksen sekä digitaalisen tallennemuodon ja laadun osalta. Alkujaan digitaalisen, syntysähköisen artefaktin dokumentoinnista ja tallentamisesta annettaisiin omat ohjeensa muun muassa käytettävästä ohjelmistosta, tiedostomuodon laatuvaatimuksista ja lähetettävän artefaktin tallennusmuodosta.

Digitaalisen artefaktin dokumentointiratkaisulla on vaikutuksia valvoja- ja tilatarpeisiin. Jos kokelas voi jättää valmiiksi katsomansa suorituksen ennen valmistavalle näytölle varatun ajan päättymistä, tulisi digitaalinen dokumentointi järjestää todennäköisesti muualla kuin näytön suorittamisen tilassa. Digitaaliseen tallentamiseen on olemassa erilaisia vaihtoehtoja, joista soveltuva ratkaisu varmasti löytyy. Artefaktit jäisivät koululle säilytykseen määrättyksi ajaksi. Mikäli dokumentoinnissa ja tallentamisessa ilmenisi tekninen ongelma, kokelaiden digitaaliset artefaktit voitaisiin tarpeen mukaan tuottaa uudelleen.

6.4.5. Kokelaan oikeuksista, velvollisuuksista ja valvonnasta valmistavassa näytössä

Valmistavan näytön järjestelyjen tulisi taata kokelaalle mahdollisuus häiriöttä keskittyä näyttösuorituksen antamiseen. Kokelaalla olisi oikeus tuottaa valmistavaan näyttöön ennalta taustamateriaalia, jota on kuvattu luvussa 6.4.2.

Valmistavan näytön aikana kokelaan yhteydenpito muihin kokelaisiin ja ulkopuolisiin henkilöihin olisi kiellettyä. Kokelas ei saisi käyttää matkapuhelinta, älykelloa tai muita teknisiä laitteita, jotka mahdollistaisivat vilpin tai näyttötilaisuuden häiritsemisen. Avoimen internetin käyttö ei olisi myöskään sallittua.

Kokelaalla olisi oikeus liikkua hänelle varatulta paikalta materiaalien ja välineiden hakemista, täydentämistä ja huoltamista varten esimerkiksi vesipisteelle. Kokelas voisi poistua näytön antamisen tilasta wc-käyntiä varten. Kokelasta ohjeistettaisiin ottamaan kaikessa toiminnassaan muut kokelaat huomioon niin, ettei hän keskeyttäisi tai muulla tavoin häiritseisi muiden työskentelyä. Kokelaat saisivat syödä eväitä myös valmistavassa näytössä.

Näyttötilan tarkoituksenmukaisuus on ratkaisevan tärkeää sekä kokelaiden että valvojien näkökulmasta. Valmistavan näytön järjestelyissä on tärkeää varmistaa, että jokaisella kokelaalla on oma, erillinen työpöytä ja riittävä etäisyys muihin kokelaisiin. Näin pyrittäisiin ennaltaehkäisemään tilanteita, joissa kokelas vahingoittaisi tai turmelisi toisen kokelaan suoritusta esimerkiksi maaliroiskeilla tai liikuttamalla pöytää. Erillinen työpiste tukisi keskittymistä näytön antamiseen ja ehkäisisi muiden kokelaiden häiritsemistä. Kun kokelaiden työpisteet ovat sijoitettu riittävän väljästi, niin myös näyttötilaisuuden valvonta voidaan toteuttaa mahdollisimman häiriöttä.

6.4.6. Valmistavan näytön arvostelusta

Jotta valmistava näyttö voidaan arvostella ja alustavasti hyväksyä, tulee näyttösuorituksen täyttää ennalta asetetut vähimmäisvaatimukset, jotka määrittelevät hyväksyttävän näyttösuorituksen. Jos valmistavaa näyttöä ei erikseen pisteytettäisi ja arvosteltaisi osana kuvataiteen ylioppilastutkinnon koetta, näyttösuorituksen hyväksymiseen riittäisi todennäköisesti ennalta määritellyt muotoseikat täyttävä digitaalinen artefakti. Ratkaisua ei pidetty sellaisenaan alatyöryhmässä oppiaineen kokeen validiusvaatimuksen täyttävänä. Tällöin taiteellisen osaamisen osoittamista tulisi välttämättä sisältyä kriteeriperustaisesti arvosteltaviin digitaalisen kokeen tehtäviin.

Valmistavan näytön arvostelu hyväksytty / hylätty

Mikäli valmistava näyttö arvosteltaisiin pisteyttämällä kokelaan suoritus erillisenä kuvataiteen kokeen osana, tulisi näytölle määrittää kuvataiteen oppimäärään perustuvat selkeät arvioinnin kohteet ja arvostelukriteerit sekä kuvataiteen tutkintokohtaisesti näyttötehtävien hyvän vastauksen piirteet.

Jos valmistava näyttö arvosteltaisiin ainoastaan joko hyväksymällä tai hylkäämällä kokelaan näyttösuoritus, niin silloin näytön arvostelukriteerit voisivat olla vähemmän erottelevat kuin digitaalisessa kokeessa. Kuvataiteen alatyöryhmässä ideointiin, että arviointikriteerit voitaisiin antaa esimerkiksi kolmelle osa-alueelle kolmiportaisella pisteytyksellä. Hyväksytyllä suorituksella voisi olla vähimmäispistemäärä, joka tulisi saavuttaa kaikkien osa-alueiden yhteispistemääränä. Alatyöryhmä ideoi kolme esimerkinomaista osa-aluetta arviointikriteerien osa-alueeksi: Miten valinnat ja toteutustapa vastaa tehtävänannon kysymyksiin? Miten onnistuneita tekniset/ilmaisulliset valinnat ovat suhteessa valittuun tehtävään ja aineistoon? Miten näyttötyö välittää tekijän ajatuksia ja näkemyksiä valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista?

Kukin kolmesta osa-alueesta pisteytettäisiin kolmiportaisella asteikolla, jossa pistemäärät olisi määritelty heikolle/välttävälle suoritukselle, tyydyttävälle/hyväälle suoritukselle ja erittäin hyväälle/erinomaiselle suoritukselle. Hyväksytyyn suoritukseen asetettaisiin vähimmäispistemäärä, joka tulisi saavuttaa kaikista osa-alueista yhteensä. Järjestelmällä varmistettaisiin, että kokelas osoittaa vähintään kohtuullista osaamista kaikilla arvioitavilla osa-alueilla.

Valmistavan näytön arvostelu erillisenä kokeen osana

Mikäli kuvataiteen valmistavan näytön suoritus arvosteltaisiin erillisenä kokeen osana, näyttösuorituksen pisteytys perustuisi kuvataiteen oppimäärästä johdettuihin arvioinnin kohteisiin ja kriteereihin. Mahdollista kokelaan lausuntoa (artist statement) voitaisiin hyödyntää arvostelussa. Lausunnossaan kokelas voisi perustella näyttösuorituksen ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa tekemiään valintoja ja ratkaisuja. Tämä olisi näytön arvostelussa taustoittavaa tietoa.

Arvioinnin kohteiden ja kriteerien lähtökohdat opetuksen yleisissä tavoitteissa

Alatyöryhmä hahmotteli lähtökohtia kunkin kuvataiteen opetuksen yleisen tavoitteen mukaisen osaamisen pisteyttämiselle arvostelukriteereissä. Kokeen valmistelutyössä on olennaista edelleen tarkemmin pohtia kuvataiteen oppimäärän mukaista keskeistä osaamista, jota ylioppilastutkinnon kokeessa tulisi ensisijaisesti osoittaa. Mitä oppimäärässä edellytetystä osaamisesta tulisi osoittaa valmistavassa näytössä ja mitä digitaalisessa kokeessa? Mikä tavoitteiden mukaisesta osaamisesta jäisi ehkä vähemmälle - mikä voisi ehkä jäädä kokonaan kuvataiteen ylioppilaskokeessa osoittamisen ulkopuolelle?

Kuvien merkitys -tavoitealue

Ilmiöiden ja sisältöjen valinnat sekä näkökulmien rajaaminen näytössä

- välittää visuaalisen kulttuurin merkityksiä sekä kokelaan omassa elämässä että laajemmin yhteiskunnassa ja maailmassa
- osoittaa kykyä hyödyntää aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä käsittelevää aineistoa
- käsittelee visuaaliseen kulttuuriin liittyviä arvoja (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- hyödyntää kulttuurisia kuvailmaisun tapoja (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- osoittaa valinnoillaan ja näkökulmillaan luovaa ajattelua ja mielikuvien käyttöä (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista).

Osallisuus ja toimijuus -tavoitealue

Tutkivan lähestymistavan, osallistumisen ja vaikuttamisen hyödyntäminen näytössä

- valitut näkökulmat ja toteutustavat ottavat kantaa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin

- soveltaa kuvallisen tuottamisen ja viestinnän keinoja vaikuttamisessa (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- osoittaa kriittistä ajattelua havainnoinnissaan ja toiminnassaan (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- hyödyntää mielikuvia kuvallisessa prosessissa ja toimintatapojen valinnoissa (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- käyttää tutkivaa lähestymistapaa suunnittelussa ja tuottamisessa (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- huomioi kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän elämäntavan (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista).

Ilmaisun ja tulkinnan taidot -tavoitealue

Kuvallisen tuottamisen keinojen käyttö ja soveltaminen näytössä

- tutkivan työskentelytavan käyttö tukee näytölle asetettujen tavoitteiden toteuttamista
- käyttää näytössään visuaalisuuden rinnalla muita tietämisen tapoja (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- hyödyntää näytössään kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa tai ympäristönlukutaitoa (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- käyttää materiaaleja, tekniikoita ja toimintatapoja kuvailmaisussaan tarkoituksenmukaisesti (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- hyödyntää kuvailmaisussaan erilaisiin käsityksiä taiteesta (valitun tehtävän ja aineiston lähtökohdista)
- hyödyntää kuvailmaisussaan visuaalisen kulttuurin tulkinnan taitojaan (valitsemastaan, tehtävään ja aineistoon perustuvasta, näkökulmasta).

6.4.7. Digitaalisen kokeen järjestelyistä, tehtävistä ja arvostelusta

Kuvataiteen digitaalisen kokeen suoritusajkaan vaikuttaa muun muassa se, missä määrin kokeeseen sisältyy kuvallisen tuottamisen tehtäviä. Niiden suorittamisen voi olettaa lähtökohteisesti edellyttävän enemmän aikaa kuin kirjallisten tehtävien. Myös vaihtoehtoisten tehtävien lukumäärä ja niiden aineistojen laajuus vaikuttaa siihen, miten paljon digitaaliselle kokeelle tulisi varata aikaa. Visuaalisilla aineistoilla tulisi olla digitaalisen kokeen tehtävissä merkittävä rooli riippumatta siitä, mikä taito- ja taideaineiden varsinaisen koetilaisuuden kesto tulee olemaan.

Kolme tuntia rajaisi kokeessa suoritettavien tehtävien lukumäärän melko pieneksi, mikä voi tuoda haasteita arvostelun erotteluvaatimukselle, jolla mahdollistettaisiin arvosanojen sijoittuminen koko arvosteluskaalalle. Kuvataiteen kokeeseen tulisi myös sisältyä tehtävätyyppejä, joihin vastaaminen ei edellytä pitkiä tekstivastauksia, kuten esimerkiksi monivalintatehtäviä. Laajempiin, kirjallisiin ja kirjalliskuvallisiin tehtäviin tulisi varata aikaa noin yksi tunti vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi reaaliaineiden kokeissa. Kuvallisiin tehtäviin vastaaminen edellyttäisi todennäköisesti vähintään yhden tunnin aikaa.

Kokelaalla ei näillä näkymin olisi ainakaan alkuvaiheessa mahdollisuutta hyödyntää koetilaisuudessa valmistavan näytön digitaalista artefaktia. Alatyöryhmä piti tärkeänä, että valmistavan näytön reflektiota tulisi sisältyä digitaalisen kokeen tehtäviin riippumatta siitä, millaiseen koeratkaaisuun ensivaiheessa päädytään. Valmistavan näytön reflektiota edellyttävään tehtävään vastaamisen tulisi olla kokelaille pakollista, minkä toteuttamiseen on vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Digitaalisessa kokeessa tulisi olla vähintään yksi pakollinen tehtävä, joka edellyttää kokelaalta valmistavan näytön tarkastelua. Kokeen kokonaisuuden kannalta olisi tärkeää, että kokelas reflektoitaisi näyttösuoritustaan digitaalisessa kokeessa siinäkin tapauksessa, että siihen sisältyisi kuvallisia tehtäviä tai kirjallista ja kuvallista vastaamista edellyttäviä tehtäviä. Jos digitaaliseen kokeeseen sisältyisi myös kuvallisia tehtäviä, voitaisiin digitaalista kuvan tuottamista edellyttävät tehtävät rajata pois valmistavasta näytöstä. Alatyöryhmä kiinnitti huomiota kuitenkin siihen, että visuaalisen teoksen tuottaminen digitaalisessa kokeessa rajaisi kuvailmaisun mahdollisuuksia merkittävästi.

Digitaalisen kokeen arvostelukohteet ja kriteerit tulisi johtaa kuvataiteen opetuksen yleisistä tavoitteista ja tarpeen mukaan pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen moduulien opetuksen tavoitteista. Digitaalisen kokeen tehtävissä osoitettu osaaminen painotuisi ”Kuvien merkitys” ja ”Ilmaisun ja tulkinnan taidot” -tavoitealueisiin, jos valmistava näyttö arvosteltaisiin erikseen pisteytettynä kuvataiteen kokeen osana. Mikäli ratkaisu ei olisi mahdollinen, tulisi digitaalisessa kokeessa huomioida kaikki kolme tavoitealuetta riittävän tasapainoisesti, jotta lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukainen validiusvaatimus toteutuisi kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeessa.

Hahmotelmia digitaalisen kokeen tehtävistä

”Taiteen kontekstualisointi ja vaikuttavuus”

- A) Aineistona jokin kuvasarja näyttökokeessa olleeseen teemaan liittyen.
Tehtävänä oman teoksen sekä aineiston teoksen/teosten teemojen, merkitysten ja visuaalisten keinojen valintojen pohdinta. Mitä yhteistä, mitä eroja? Millaisia merkityksiä?
- B) Aineistona tehtävän teemaan liittyviä nykyaiteen, taiteen historian, institutionaalisen taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teoksia/tuotteiden kuvia tai esittelyjä.
Tehtävänä on eritellä niiden merkityksiä, visuaalisia valintoja ja vaikuttavuutta.
- C) Jokin henkilökohtaiseen elämään liittyvän taidekokemuksen kuvailu, sen erittely, kontekstualisointi ja merkitysten pohdinta. Valittava teos/artefakti voisi edustaa kuvataidetta tai muuta visuaalista kulttuuria, esimerkiksi julkinen veistos, rakennus, muotoilutuote, mediakuva. Tehtävän lähtökohta olisi vaikkapa
- teos, jota en unohda
 - teos, jota en ensin ymmärtänyt
 - teos, joka on vaikuttanut omaan kuvailmaisuuuni
 - teos, jolla on yhteiskunnallista merkitystä ja vaikutusta
 - teos, joka on taiteen historian merkittävimpiä teoksia
 - teos, joka on vaikuttanut elinympäristööni

”Kuvakulttuurien tuntemus ja tulkinta”

- A) Monivalintatehtävänä yhdistää esimerkiksi kuvat ja taideteosten nimet tai tyyliuunnat.
- B) Tehtävänä valita yksi kolmesta aineistossa annetusta kuvasta. Valitusta teoksesta tehdään kuva-analyysi. Teos tulee tulkita esimerkiksi formalistisen, semioottisen tai ikonografisen analyysin keinoin.
- C) Tehtävässä valitaan aineistosta yksi taideteos ja sitä taustoittava aineisto. Vastauksessa tulee kertoa taiteilijan tuotannosta ja tarkastella hänen merkitystään suomalaisessa nykyaikaisessa taiteen historiassa sekä laajemmin kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti.

”Taiteellinen ajattelu ja tuottaminen: teossuunnitelman laatiminen”

- A) Tehtävänä laatia suunnitelma yhteisötaideteokselle, joka käsittelee tehtävässä annettua teemaa.
- B) Tehtävänä laatia suunnitelma tilataideteokselle, joka käsittelee tehtävässä annettua teemaa.
- C) Tehtävänä laatia konsepti tuotteen, palvelun tai tilan suunnittelulle ja muotoilulle, joka käsittelee tehtävässä annettua teemaa.
- D) Tehtävänä laatia taitosuunnitelma / visuaalinen ilme teemaan liittyvälle artikkelille, joka on tehtävän aineistona. Suunnitelmassa avattaisiin taiton idea ja millaisia kuvia siinä käytettäisiin. Aineistona myös erilaisia hyödynnettäviä referenssikuvia, joihin vastauksessa tulisi myös viitata.

6.4.8. Näkemyksiä kuvataiteen kokeen pidemmän aikavälin kehittämistavoitteista

Alatyöryhmässä korostettiin, että digitaalinen koetta ja Abitti-koeympäristöä tulisi määrätietoisesti kehittää niin, että kuvalliset tehtävät olisivat lähitulevaisuudessa mahdollisia. Oheishuoneistoja voitaisiin lisätä huomioiden laadukkaan kuvankäsittelyn, visuaalisen viestinnän suunnittelun ja toteuttamisen tarpeet kuvataiteen ylioppilaskokeessa.

Eryteisesti alatyöryhmä toivoi, että valmistavan näytön digitaalinen artefakti olisi jo ensivaiheessa käytettävissä aineistona kuvataiteen kirjallisessa kokeessa. Tämä yhdistäisi kokeen osat luontevasti ja antaisi kokelaille paremmat edellytykset näyttötöiden syvälliseen reflektointiin digitaalisessa kokeessa. Mikäli tämä ei olisi mahdollista heti kokeen käyttöönottoaiheessa, voitaisiin digitaalisen artefaktin tarkasteleminen mahdollistaa kokelaille esimerkiksi muutamana kirjallista koetta edeltävänä päivänä.

Alatyöryhmässä pohdittiin myös valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen välisen ajan mahdollista stressaavuutta kokelaille. Vaikka pidempi tauko tarjoaakin mahdollisuuksia syventää ajatuksia ja valmistautua eri tavoin digitaaliseen kokeeseen, viikkojen odotus voi myös lisätä painetta, jännitystä ja epätietoisuutta. Yhtenä ideana esitettiinkin, että valmistava näyttö ja digitaalinen koe järjestettäisiin ajallisesti tiiviimpänä kokonaisuutena, jopa saman päivän aikana tai kahtena peräkkäisenä päivänä. Alatyöryhmässä tiedostettiin, että tällainen ratkaisu

ei todennäköisesti olisi taito- ja taideaineiden kokeet mahdollistaneen lainsäädännön ja digitaalisen ylioppilastutkinnon järjestämisen lähtökohdista mahdollista.

6.4.9. Kuvataiteen opetussuunnitelman toimeenpanon tuesta ja oppimateriaalista

Opetushallituksen suunnitelmissa on tuottaa vuonna 2025 uusia taito- ja taideaineiden LOPS2019 -tukumateriaaleja, joiden tavoitteena on luoda edellytyksiä yhdenmukaisemmalle opetussuunnitelman toimeenpanolle, oppiaineosuuden tulkinnalle sekä opetuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Materiaalien toivotaan innostavan kuvataiteen pedagogiikan kehittämiseen ja vahvistavan lukion kuvataideopettajien valmiuksia. Tukumateriaaleilla pyritään vahvistamaan myös taito- ja taideaineiden kokeisiin valmistautumisen edellytyksiä lukioissa.

Alatyöryhmän näkemyksiä

Alatyöryhmä katsoi, että nykyistä kattavampi Opetushallituksen kuvataiteen LOPS2019-tukimateriaali ja mahdolliset muiden toimijoiden tuottamat oppimateriaalit olisivat merkittävä tuki uudistuksen toimeenpanolle. Keskustelussa tuotiin esille myös riskit oppimateriaalien ei-toivottavista ohjausvaikutuksista opetussuunnitelman tulkintaan, oppiaineen pedagogiikkaan ja oppiaineen laaja-alaisen tehtävän toteutumiseen liittyen.

Alatyöryhmä pohti myös minkä tyyppistä pedagogista materiaalia lukion kuvataideopetuksessa ensisijaisesti tarvittaisiin. Ensinnäkin katsottiin, että materiaalin tulisi tukea kuvataiteen tehtävän ja yleisten tavoitteiden toteuttamista, esimerkiksi osallisuus ja toimijuus -ta-voitealueen mukaisesti. Nykyistä yhdenmukaisempaa kuvataiteen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen suunnittelua ja toteuttamista tukisivat esimerkiksi uudet kuvatulkin- taa (ympäristölukutaito, kuvanlukutaito, medialukutaito), nykytaidetta ja estetiikka/taidekäsityksiä käsittelevät pedagogiset materiaalit.

Tuotiin esille, että parhaimmillaan lukion kuvataiteen tukimateriaalit toimisivat ns. kiintopisteinä lukion kuvataideopettajan työn suunnittelun rinnalla. Pidettiin tärkeänä, että uudet materiaalit ohjaisivat soveltamaan tietoa käytäntöön esimerkiksi esittelemällä erilaisia kuvatulkin- nan menetelmiä konkreettisten case-kuvausten avulla. Tukumateriaalissa voitaisiin vaik- kapa havainnollistaa, mitä taideperustaisella kuvatulkin- nalla tarkoitetaan sekä miten omalle taiteelliselle toiminnalle perustuvaa taideteosten analysointia ja tulkintaa voidaan käytän- nössä eri tavoin tehdä.

Alatyöryhmä myös toivoi, että tukimateriaalin tuottamisessa hyödynnettäisiin monipuolisesti erityisesti pedagogisen järjestön Kuvataideopettajat Kuvis ry:n, kuvataiteen erityisen tehtävän lukioiden sekä Aalto-yliopiston ja Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen asiantunte- musta.

"Mitä kuuluu lukiodiplomien kehittämiseksi?" -webinaarin antia

Opetushallitus järjesti 5.11.2024 Mitä kuuluu lukiodiplomien kehittämiseksi? -webinaarin, jossa avattiin lukiodiplomijärjestelmän sisällöllisen kehittämistyön ajankohtaisia

toimenpiteitä ja näkymiä. Webinaarin työpajoissa edistettiin suunnitteilla olevia kehittämistoimia, joihin kuuluu esimerkiksi uusien kuvataiteen LOPS2019 -tukimateriaalien tuottamista vuoden 2025 aikana.

Tiivistelmä kuvataiteen työpajan pienryhmien tuloksista

Kuvataiteen pienryhmissä tuotiin esille runsaasti erilaisia kuvataiteen opetuksen ja arvioinnin tukimateriaalien kehittämistoimia, joilla vahvistettaisiin kuvataideopettajien pedagogisia valmiuksia ja kuvataiteen lukio-opinnoissa karttuvaa opiskelijoiden osaamista.

Yhtenäinen opetusmateriaali

Keskustelussa korostui tarve riittävän yhtenäiselle ja kattavalle opetusmateriaalille. Tällä hetkellä lukion kuvataiteeseen ei ole tarjolla voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden pohjalta kustannettua oppikirjaa tai muuta oppimateriaalia, mikä tekee kuvataideopetuksen nykyistä yhdenmukaisemman toteuttamisen lukioissa haasteelliseksi. Myös opetuksen suunnittelun tueksi tarvittaisiin selkeää pedagogista materiaalia, kuten mallitehtäviä ja kuvauksia hyvästä osaamisesta, joita voi hyödyntää sekä opetuksen että arvioinnin suunnittelussa. Kuvataiteen oppiaineosuuden tueksi toivotaan Opetushallitukselta esimerkkimateriaalia, joka konkretisoisi opetuksen tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä sekä tukisi oppimisen ja osaamisen arvioinnin kehittämistä.

Oppiaineen keskeinen terminologia

Kuvataide-oppiaineen terminologian ja yhteisesti jaettujen käsitteiden tärkeyttä korostettiin ja niiden johdonmukaista sisällyttämistä opetukseen. Oppiaineen keskeisen terminologian täsmentäminen auttaisi varmistamaan, että kuvataiteen opetus suunniteltaisiin ja toteutettaisiin riittävän yhdenmukaisesti opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen pohjalta. Samalla nykyisestä täsmentynyt terminologia voisi osaltaan yhtenäistää kuvataiteen oppimisen ja osaamisen arviointia. Nykyistä tarkemmille keskeisten opettavien asioiden kuvauksille nähtiin tarvetta, kun lukioissa valmistaudutaan kuvataiteen kokeiden toimeenpanoon.

Kuva-analyysimenetelmät, kuvataiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista kirjoittaminen

Taiteesta kirjoittamisen harjoittelua ja kuva-analyysimenetelmiä korostettiin tärkeinä sisältöinä. Niiden avulla opiskelijat voisivat syventää ymmärrystään taiteesta ja kehittää valmiuksiaan ilmaista näkemyksiään sekä suullisesti että kirjallisesti. Myös nykytaiteen ilmaisukeinojen ja tekniikoiden integrointiin lukion kuvataideopetukseen toivottiin lisää malleja, tukea ja rohkaisua.

Oppimisen ja osaamisen arviointi

Tarve suunnitelmalliselle ja käytännönläheiselle arvioinnin tukimateriaalille nähtiin ilmeisenä. Lukiodiplomin arviointikriteerien todettiin olevan ainoita konkreettisia ohjeita

oppimisen ja osaamisen arvioinnille, mitä ei pidetty riittävänä. Uudet tukimateriaalit tarjoivat esimerkiksi vaihtoehtoisia kuvataiteen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen opintojaksojen kuvauksia, joita voitaisiin soveltaa lukioissa opintojaksojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Opintojakso-esimerkeissä avattaisiin ainakin tehtävien tavoitteita, keskeisiä sisältöjä ja arviointia sekä opintojakson kokonaisuutta, ajankäyttöä ja etene- mistä.

Oppimäärän laajuus ja opintojaksojen suunnittelu

Opintojaksojen ajallinen rajallisuus koettiin haasteena, koska kuvataideopetuksen tulisi varmistaa riittävä aika opiskelijan kuvailmaisuille, mihin oppiminen ja osaamisen kehittyminen perustuu. Todettiin, että kuvataiteen ei tulisi muuttua ”teoriapainotteisemmaksi” oppiaineeksi. Tämä korostaa tarvetta selkeille painopisteille opintojaksot suunnittelussa niin, kokonaisvaltaiselle taideoppimiselle luodaan hyvät edellytykset. Kuvataiteen lukio-opinnot kehittävät kuvallisen tuottamisen rinnalla opiskelijan visuaalisen havaitsemisen ja ajattelun sekä visuaalisen kulttuurin tulkinnan ja arvottamisen taitoja.

Tekijänoikeudet ja tekoäly

Tekijänoikeudet kuvataideopetuksessa, erityisesti tekoälyn hyödyntämisen yhteydessä, nousivat keskusteluissa myös esille. Tekoälyn hyödyntäminen kuvataideopetuksessa on ajankoh- tainen kysymys, ja sen oikeudellisten sekä eettisten näkökohtien todettiin kaipaavan selven- nystä. Tarvittaisiin pedagogista tukea myös tekoälyn käsittelyyn kuvataideopetuksessa, jotta opiskelijoille voitaisiin antaa riittävät valmiudet tekoälyn vastuulliseen hyödyntämiseen ku- vallisen osaamisensa kehittämisessä.

Tuleva kuvataiteen ylioppilastutkinnon koe

Taito- ja taideaineiden kokeiden kehittäminen herätti useita käytännön kysymyksiä. Osallis- tujia pohditutti muun muassa oppiaineen keskeisen osaamisen osoittaminen ja valmistavan näytön dokumentointi tulevassa kuvataiteen ylioppilastutkinnon kokeessa. Myös oppiaineen käsitteiden selkiyttämisen tarvetta korostettiin, sillä ne ovat keskeisessä roolissa niin kuvatai- deopetuksessa kuin tulevassa kokeessa. Lisäksi nostettiin esiin kysymys, miten äidinkielen ja kirjallisuuden lukutaidon koe suhteutuu kuvataiteen kokeeseen, sillä molemmissa käsitellään multimodaalisia tekstejä ja visuaalista lukutaitoa. Esitettiinkin toive, että äidinkielen ja kirjal- lisuuden kokeiden ja kuvataiteen kokeen välillä tehtäisiin yhteistyötä näiden sisältöjen kehit- tämisessä.

7. Näkemyksiä liikunnan ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

7.1. Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia

7.1.1. Liikunnan merkitys lukiossa

Liikunnan alatyöryhmä työskenteli 15.4. – 31.12.2024 pohtien pari- ja ryhmätöissä sekä an-
netuissa kotitehtävissä oppiainekohtaisia näkemyksiä, ideoita, ratkaisumalleja ja vaihtoehtoja
liikunnan ylioppilaskokeen valmistavaan näyttöön ja digitaaliseen kokeeseen.

Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia taustoitetaan kuvaamalla liikunnan yhteyksiä lukio-
opinnoissa menestymiseen. Lähteenä on käytetty Opetushallituksen lausuntoonsa (OPH-
1236-2024) Jyväskylän yliopiston liikuntatieteelliseltä tiedekunnalta pyytämää tutkimuspoh-
jaista katsausta;

*”Tuoreimpien Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kokoamien Kouluterveyskyselyn (v.
2021) tulosten perusteella nykylukiolaisista suurin osa voi hyvin, mutta noin neljäsosa voi
huonosti. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kertoo kokevansa 21,5 prosenttia ja nel-
jäsosa (24,6 %) on kokenut vähintään kaksi viikkoa kestäneen masennusoireilun. Koulu-uupu-
musta on lukiolaisista kokenut 26 prosenttia (Sotkanet).*

*Lukiolaiset pitävät LIITU 2021 -tutkimuksen mukaan liikunnanopetuksesta, sillä lähes 60 pro-
senttia lukioissa opiskelevista nuorista piti liikunnanopetusta tärkeänä tai erittäin tärkeänä.
He pitivät liikunnanopetuksessa psyykkistä toimintakykyä tärkeimpänä tavoiteosa-alueena ja
sosiaalista toimintakykyä toiseksi tärkeimpänä. Hyvinvoinnin edistäminen oli kolmanneksi
tärkein tavoiteosa-alue. Liikunnanopetusta arvostettiin etenkin sen terveysvaikutusten
vuoksi. Lisäksi yli kaksikolmasosaa opiskelijoista piti liikunnanopetusta tärkeänä siksi, että
sen nähtiin tukevan opiskelukykyä ja auttavan keskittymisessä (LIITU 2021, 69).*

*Laaja kansainväliseen tutkimusnäyttöön perustuva kooste liikkumisen vaikutuksista osoittaa,
että liikkumisen suurempi määrä on myönteisesti yhteydessä sydämen ja verenkiertoelimis-
tön terveyteen, lihaskuntoon ja luuston terveyteen. Lisäksi sekä lyhytkestoinen että pitkäkes-
toinen reipas ja rasittava liikunta vaikuttavat myönteisesti aivojen terveyteen, kognitiiviseen
toimintakykyyn ja akateemiseen suoriutumiseen. Liikkuminen vähentää riskiä masennukseen
ja erilaiset liikuntainterventiot vähentävät masennusoireita. Liikkuminen on yhteydessä myös
painon hallintaan. Vastaavasti suurempi paikallaanolon määrä on yhteydessä suurempaan
kehon rasvamäärään, heikompaan sydämen- ja verenkiertoelimistön terveyteen, käytöshäiri-
öiden esiintymiseen sekä alhaisempaan fyysiseen kuntoon ja itsearvostukseen (OKM
2021:19, 18–19).*

*Liikkumissuosittelujen mukaan nuorten hyvinvoinnin tueksi tarvittaisiin reipasta ja vähintään
rasittavaa liikuntaa tunti päivässä. Opiskeluvirkeyden ylläpitäminen edellyttää myös pitkä-
kestoisen paikallaanolon riittävää tauottamista sen lisäksi, että yöuni on riittävän pitkä ja
palauttava (OKM 2021:19).*

LIITU 2021 -liikemittaritulosten perusteella vain hyvin harvat (2,6 %) lukiolaiset liikkuvat liikumissuosituksen mukaisesti eli vähintään tunnin jokaisena päivänä viikossa (LIITU 2021, 4). Lukiolaiset istuvat 67 prosenttia valveillaoloajastaan. Erityisesti se viidennes lukiolaisista, joiden liikunta-aktiivisuus oli kaikkein vähäisintä (0–2 päivänä suosituksen täyttävät) osallistuvat muita vähemmän myös liikunnanopetukseen lukiossa.

Osalla lukio-opiskelijoista liikunta rajoittuu kahteen pakolliseen liikunnanopetuksen opintojaksoon, jolloin koko lukioaikainen liikunnanopetuksen määrä käytännössä tarkoittaa koko lukioaikana 76:ta 45 minuutin oppituntia tai 56:ta 75 minuutin oppituntia. Tämä on Eurydice 2023 -tietojen pohjalta huomattavasti vähemmän kuin mitä monissa muissa Euroopan maissa on lukion liikunnanopetukseen resursoitu.”

7.1.2. Liikunnan lukiodiplomin hyödyntäminen liikunnanopettajakoulutuksen ja luokanopettajakoulutuksen (LUOKO) valintakokeissa

Jyväskylän yliopiston apulaisprofessorit Arja Sääkslahti ja Kasper Salin olivat saaneet opetus- ja kulttuuriministeriöltä tehtävän tarkastella eri maissa käytössä olevia liikunnan päättö- ja näyttökokeita. He esittelivät tuloksiaan opetus- ja kulttuuriministeriön lukiokoulutuksen työryhmän Ylioppilastutkinnon ja lukiodiplomin kehittämisen jaoston kokouksessa 6.2.2024. Esityksessään he tarkastelivat myös liikunnan lukiodiplomin huomioimisen nykytilannetta opettajankoulutuksessa.

Jyväskylän yliopisto:

- Liikunnanopettajakoulutus/ Liikuntapedagogiikan valintakokeet

Valintakokeiden soveltuvuuskokeessa liikunnan lukiodiplomin suorittaneet saavat pisteitä lukiodiplomin arvosanan perusteella 2–10 pistettä

Esim. arvosana 9-10 => 10 pistettä

8 => 8 pistettä

5 => 2 pistettä.

- Luokanopettajakoulutus (LUOKO) ja liikunnan lukiodiplomi eri yliopistoissa:
 - Jyväskylä, ei pisteitä, ei virallisissa keskusteluissa, mutta epävirallisissa keskusteluissa on tuotu esiin monia hyötyjä (mm. monialaisuus, taito- ja taideaineiden arvostus)
 - Itä-Suomi: ei pisteitä, ei virallista keskustelua, mutta opettajankouluttajat näkevät kuitenkin hyötynä mm. opettajien diversiteetin lisäämisessä
 - Tampere: ei pisteitä, ei virallista keskustelua, nähdään kuitenkin monia edellä mainittuja hyötyjä
 - Lapin yliopisto: ei pisteitä, ei keskusteluja, pisteytys valtakunnallisten soveltuvuuskokeiden periaatteiden mukaisesti
 - Oulu: ei pisteitä, ei virallisia keskusteluja
 - Helsinki: ei pisteitä, ei virallisia keskusteluja
 - Turku/Rauma: ei pisteitä, ei ole virallisia keskusteluja
 - Vaasa: ei pisteitä, ei ole virallisia keskusteluja.

Lisäksi Arja Sääkslahti ja Kasper Salin esittelivät nykyistä liikunnan lukiodiplomia ja sen hyödyntämisen potentiaalia.

Hyödyntämisen mahdollisuuksia esimerkiksi:

- Maanpuolustuskorkeakoulu (MPKK)
- Pelastusopisto (AMK/toinen aste) +
- Poliisiammattikorkeakoulu + muut turvallisuusalan koulutukset
- Teatterikorkeakoulu (TEAK).

Sekä erilaisissa opintosuunnissa, kuten esimerkiksi

- Rajavartiokoulutus
- Liikunnan alan muut koulutukset (esim. Liikunnanohjaaja, AMK)
- Tanssipedagogi
- Fysioterapia

+ muut terveydenhoitoalan kuntoutus- ja integraatiokoulutukset.

7.1.3. Liikunnan lukiodiplomin hyödynnettävyys valmistelutyössä

Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukaisesti liikunnan lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa.

Liikunnan lukiodiplomin keskeiset sisällöt muodostuvat nykyään liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta (6.23 Lukiodiplomit, OPH-2267-2019).

Liikunnan lukiodiplomi koostuu seuraavista osa-alueista:

1) Liikuntakykyisyys

Liikuntakykyisyys mitataan erillisillä fyysisen toimintakyvyn Move! -mittausosioilla.

2) Liikuntatiedot

Liikunnan tutkielmassa opiskelija pohtii kokonaisvaltaisesti omaa liikuntasuhdettaan ja liikunnan merkitystä elämässään.

3) Harrastuneisuus tai Erityisosaaminen

Tässä osa-alueessa opiskelija voi valita suorittamistavakseen vaihtoehtoisesti joko harrastuneisuuden tai erityisosaamisen. Harrastuneisuudella tarkoitetaan opiskelijan lukioaikaista monipuolista ja pitkäjänteistä liikunnan harrastamista. Erityisosaamisen taidot arvioidaan opiskelijan antaman näytön perusteella hänen valitsemassaan liikuntamuodossa tai urheilulajissa.

4) Yhteistyötaidot

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan yhteistyö- ja työskentelytaidot.

5) Portfolio

Opiskelija kokoaa Liikuntakykyisyys-, Liikuntatiedot sekä Harrastuneisuus tai Erityisosaaminen -osioiden kokonaisuudet portfolioiksi ja kuvaa siinä yhteydessä myös osallistumistaan koulun liikuntatoimintaan.

Liikunnan alatyöryhmän työskentelyssä havaittiin jo alkuvaiheessa, että liikunnan lukiodiplomissa oli annettuun tehtävään nähden rakenteellinen haaste. Harrastuneisuuden tai Erityisosaamisen -osio antaa nykyisellään mahdollisuuden osoittaa myös kilpaurheilun kentillä harjannutettua erityistä laajiosaamista.

LOPS2019-perusteiden mukaan lukion liikunnassa ”*opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Liikunnassa opetetaan taitoja ja tietoja, joiden avulla opiskelija pystyy arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään. Opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toiminta- ja opiskelukyvystään. Opetuksessa korostetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana aktiivista elämäntapaa. Opiskelija rakentaa myönteistä kehosuhdetta ja minäkuvaa liikunnan avulla. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lukion liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.*”

Liikunnan alatyöryhmä keskittyi valmistelutyössään sille asetetun tehtävän mukaisesti lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukaiseen liikunnan oppimäärän tehtävään, opetuksen tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin – ei lajilähtöisyyteen eikä kilpaurheiluun, vaan lukion liikuntakasvatukseen.

7.1.4. Kansainvälinen kartoitus (Liikunta / apulaisprofessori Kasper Salin)

Liikunnan päättökokeiden käytöstä (ISCED 3) eri maissa tehtiin kansainvälinen kartoitus (OPH-2855-2024).

Lukioikäisten liikunnan päättökokeita on käytössä vaihtelevasti liikunnassa, ja niissä käytettävät koemuodot vaihtelivat käytännössä 2–4 erilaisen koemuodon välillä. Varsin yleisesti kuitenkin käytössä oli kirjallinen/suullinen koe, joka useammassa maassa perustui käytössä olevaan oppikirjaan. Tämän lisäksi käytettyjä koemuotoja olivat portfolio, projekti ja käytännön koe. Projekti ja portfolio olivat pitkänomaisia prosesseja, joiden pituus saattoi olla jopa puoli vuotta. Näissä kokelaan tehtävänä oli laatia jonkinlainen kehittämistehtävä joko osallistujan tai valmentajan/koreografin roolissa. Vaikka koe mittaa hyvin prosessinomaisuutta ja pidempiaikaista työskentelyä, sen muoto on kokonaisuudessaan kuitenkin huono suomalaista ylioppilaskoetta ajatellen.

Käytännön kokeen toteutuksissa oli käytössä periaatteessa kahdenlaisia kokeita, joista ensimmäinen oli ns. oman osaamisen näyttö valitsemassa lajissa/ kahdessa eri lajissa. Toteutus tapahtui videoinnilla. Tällainen olisi hakijaystävällinen, mutta arvioinnin näkökulmasta varsin ongelmallinen. Tehtävätyyppinä ei mahdollista koko arviointiskaalan käyttöä ja toisekseen saattaisi muodostaa myös videokuvaamisen näkökulmasta haasteita (kuten Irlannissa on jo huomattu). Tehtävä mittaa enemmän huippuosaamista yhdessä lajissa, eikä niinkään laaja-alaista osaamista liikunnassa. Toisena käytössä olleesta mallista opiskelijoille annettiin tietoon ennakolta, minkälaisia tehtäviä näytössä tullaan mittaamaan ja opiskelijoilla oli mahdollisuus harjoitella tehtäviä. Valmistautumisaika vaihteli 48 tunnista puoleen vuoteen. Itse koe-tehtävissä opiskelijoiden piti osoittaa osaaminen useissa eri liikuntaympäristöissä, joissa tehtäviin saattoi myös sisältyä valinnaisuutta. Vaikka käytössä olleet mallit olivat periaatteessa melko toimivia, niiden ongelmallisuus oli lähinnä siinä, että ne olivat hyvin lajispesifejä. Ylioppilastutkinnon näkökulmasta olisi optimaalisinta, että mittaukset olisivat pääosin ns. generisiä taitoja mittaavia, jotka eivät suoranaisesti liittyisi mihinkään lajiin tai mahdolliset taidot olisivat yhdistettyinä ja käytettävät välineet eivät olisi suoraan lajispesifejä.

Kirjallisen/suullisen kokeen suorittaminen edellytti laaja-alaista osaamista liikunnan alalta ja siihen kytkeytyi myös yhteiskunnalliset ja sosiaaliset teemat. Kirjallisen kokeen suorittaminen edellytti laajan kirjallisen materiaalin osaamista (esim. Irlanti 400 sivua) ja tenttiminen tapahtui useamman tunnin kestävässä tentissä. Tämän muotoinen koe olisi toteutettavissa myös Suomessa varsin helposti nykyisin käytössä olevilla järjestelmillä. Suomessa haasteena on toistaiseksi sopivan kirjallisen materiaalin puute, mutta ensimmäisessä vaiheessa tämäkin olisi ratkaistavissa jo olemassa olevien materiaalien hyödyntämisellä.

7.1.5. LOPS2019 Liikunnan perusteet

Seuraaviin liikunnan LOPS2019-perusteteksteihin (OPH-2263-2019) on liikunnan alatyöryhmä merkinnyt (**vahvennettuna**) ne tavoitteet ja keskeiset sisällöt, joihin ja joista ylioppilastutkinnon valmistava näyttö ja digitaalinen ylioppilaskoe on rakennettavissa. Laaja-alaisen osaamisen kohdassa kyseiset kohdat merkitty alleviivaten.

LIIKUNTA/YLEISET TAVOITTEET

- oppii **soveltamaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa** eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- **oppii arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan** (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä saadun **tiedon pohjalta harjoittamaan** niitä
- **osaa tehdä perusteltuja valintoja** fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen **toimintakyvyn kehittämiseksi sekä fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi**
- **kehittää taitoa itsearviointiin** (tavoitteenasettelu, suunnitelma ja toteutus tavoitteiden suuntaisesti sekä edistymisen arviointi) yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti

- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, **oppii auttamaan ja avustamaan** muita liikuntatunneilla, tukee yhteisöllisyyttä kannustamalla sekä **antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia**.

LIIKUNNAN LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN OPPIAINEESSA

Seuraaviin liikunnan LOPS2019-perusteteksteihin on liikunnan alatyöryhmä merkinnyt niitä kohtia lukiokoulutuksen laaja-alaisesta osaamisesta, joihin ja joista ylioppilastutkinnon liikunnan valmistava näyttö ja erityisesti digitaalinen ylioppilaskoe on rakennettavissa (**laaja-alaisen osaamisen osa-alueet vahvennettuna**). Laaja-alaisen osaamisen liikunnan perustetekstissä kyseiset, eri osa-alueissa olevat, mahdolliseen digitaaliseen ylioppilaskokeeseen käyttökelpoiset kohdat on merkitty alleviivaten:

Liikunnan opetus vahvistaa opiskelijan motivaatiota, itseluottamusta ja pätevyyttä fyysiseen aktiivisuuteen sekä ymmärrystä elämänmittaisen liikunta-aktiivisuuden merkityksestä.

*Liikunta tukee opiskelijan pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä ja jaksamista vahvistaen **hyvinvointiosaamista** sekä laajemmin terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Liikunnassa toimintakyvyllä tarkoitetaan fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä edellytyksiä selvitä erilaisista arkielämään kuuluvista toiminnoista. Liikunnassa opetellaan pitämään huolta omasta toimintakyvystä sekä opitaan ymmärtämään, miten toimintakyky vaikuttaa omaan fyysiseen ja kognitiiviseen suorituskyykyyn sekä hyvinvointiin.*

***Vuorovaikutusosaaminen** kehittyy liikunnan opetuksen monipuolisten työtapojen ja menetelmien avulla. Vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta on oleellista, että opiskelijan myönteistä minäkuvaa vahvistetaan niin, että hän oppii arvostamaan itseään. Hyvä vuorovaikutus edellyttää itsesäätelyn taitoja, kuten omien tunteiden tunnistamista, ymmärtämistä ja ilmaisen säätelemistä. Näin liikunta oppiaineena edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta kouluyhteisössä laajemminkin.*

Lukion liikunta on monitieteinen oppiaine, joka tarjoaa mahdollisuuksia eri tieteenalojen ja oppiaineiden, esimerkiksi terveystiedon, biologian, fysiikan ja musiikin, ymmärtämiseen. Monitieteinen ja luova osaaminen kehittyy liikunnan oppimistilanteissa, jotka ovat luonteeltaan ongelmanratkaisutilanteita. Liikunta kehittää aivoja ja niiden hyvinvointia monipuolisesti tukien yleistä opiskeluvireyttä ja oppimisedellytyksiä.

Opiskelijan hyvä toimintakyky vahvistaa niin opiskelu- kuin työelämävalmiuksia. Yhteiskunnallista osaamista vahvistetaan liikunnassa opettamalla opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta ja sen turvallisuudesta sekä auttamalla ja avustamalla muita liikuntatunneilla. Parhaansa yrittäminen, ponnistelu ja pitkäjänteinen toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi ovat niin liikunnan opiskelun kuin opiskelu- ja työelämänkin arkista ydintä. Liikunnassa opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä yhdessä tekemisen, keskinäisen kannustamisen, osallisuuden ja yhteiseen päämäärään pyrkimisen kautta.

*Itsensä pitkäjänteinen kehittäminen, oman lihasvoiman käyttö sekä toisia kunnioittava toiminta ilmenevät **eettisyytenä ja ympäristöosaamisena**, joka toteutuu liikunnassa toimintana*

yhteiseksi hyväksi. Liikunnassa tuetaan opiskelijan myönteisiä sosiaalisia arvoja ja niiden mukaista toimintaa, kuten rehellisyyttä, vastuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Opiskelija oppii tunnistamaan ympäristöä säästäviä ja kuormittavia liikuntamuotoja oppien esimerkiksi luontoliikunnassa eettisesti kestävään liikuntakulutukseen.

Liikunnan opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hyvinvointi- ja liikuntateknologiaa sekä opitaan tiedon kriittistä tulkintaa ja turvallista toimintaa mediassa, kuten paikkatietojen julkaisuja ja suoritusten kuvaamista. Liikunta globaalina, yhteisenä ja kehollisena, kielenä yhdistää erilaiset ihmiset ja kulttuurit vahvistaen opiskelijoiden **globaali- ja kulttuuri-osaamista**.

PAKOLLISET OPINNOT LI1-LI2 SEKÄ VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT LI3-LI5

Pakolliset opinnot

LI1 OPIVA LIKKUJA (2 op)

Opiskelija ymmärtää liikuntataitojen sekä fyysisen aktiivisuuden merkityksen oman toimintakyvyn, terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksenä. Opiskelija saa monipuolisia kokemuksia yhdessä liikkumisesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä reilun pelin hengessä. Opiskelijan koettu liikunnallinen pätevyys ja myönteinen minäkuva vahvistuvat uuden oppimisen sekä liikunnan tuoman ilon ja virkistyneen myötä.

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- osaa toimia vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittämisen itseen pitkäjänteisesti.

Keskeiset sisällöt

- liikuntataitojen soveltaminen erilaisissa opetusryhmän yhteisissä liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia (kesä-, talvi-, luonto- ja vesiliikunta) sekä sisä- ja ulkoliikuntaa monipuolisesti toteuttaen
- opetusryhmän yhteistyötaitoja ja yhteishenkeä kehittävät liikuntatehtävät ja -leikit sekä pelit.

LI2 AKTIIVINEN ELÄMÄ (2 op)

Moduulissa opiskelijaa opetetaan ja kannustetaan liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen sekä riittävän päivittäisen fyysisen aktiivisuuden saavuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, että liikuntaharrastusten lisäksi toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tukeva fyysinen aktiivisuus muodostuu arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä. Opiskelija ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan kestävästi.

tulevaisuuden, fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista. Opetus toteutetaan rakennettua ja rakentamatonta opiskeluympäristöä sekä liikunta- ja hyvinvointiteknologiaa mahdollisuuksien mukaan hyödyntäen.

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- **arvioi fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä asettaa kehittämistavoitteita saadun tiedon pohjalta**
- **osaa tehdä oman toimintakyvyn ja ympäristön kannalta perusteltuja valintoja fyysisen toimintakyvyn kehittämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi**
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, **auttaa** ja kannustaa **muita** liikuntatunneilla sekä **antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia**
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä **kehittäen itseään pitkäjänteisesti.**

Keskeiset sisällöt

- **fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen**
- **liikkuvuus ja kehonhuolto**
- **ergonomia liike- ja suoritustekniikoissa**
- yhteistyötaitoja sekä yhteishenkeä kehittävät liikunnalliset pari- ja ryhmätehtävät.

Valtakunnalliset valinnaiset opinnot

Valtakunnallisten valinnaisten opintojen tavoitteena on kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan harjoittaminen, vastuun ottaminen omasta ja yhteisestä toiminnasta sekä myönteiset kokemukset omasta kehosta, koetusta liikunnallisesta pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä. Opettaja tarkentaa opintojen sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa. Liikunnan valtakunnalliset valinnaiset opinnot tarjoavat mahdollisuuksia temaattisten, laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisten opintojen toteuttamiseen sekä yhteistyöhön osallistumiseen koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

L13 UUDET MAHDOLLISUUDET (2 op)

Moduulin tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan fyysistä toimintakykyä sekä monipuolistaa opiskelijan liikunnallista osaamista ja koettua pätevyyttä uuden oppimisen myötä.

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- **harjoittaa ja soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja monipuolisesti ja uusin tavoin**
- **harjaantuu kehon hallinnassa**
- tunnistaa tunteitaan, toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittaen sekä tukee yhteisöllisyyttä **toisia auttaen** ja kannustaen
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä **kehittäen itseään pitkäjänteisesti.**

Keskeiset sisällöt

- uusiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin tutustuminen
- **liikuntataitojen ja fyysisten ominaisuuksien monipuolinen ylläpito ja kehittäminen.**

LI4 YHDESSÄ LIIKKUEN (2 op)

Moduulin tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan sosiaalista toimintakykyä ja yhteenkuuluvuutta liikunnan avulla. Työtavoissa painottuvat opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta.

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- toimii yhdessä asetetun liikunnallisen tavoitteen saavuttamiseksi
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, **auttaa** ja kannustaa **muita** liikuntatunneilla sekä **antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia**
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä **kehittäen itseään pitkäjänteisesti.**

Keskeiset sisällöt

- yhdessä toteutettava liikunta, kuten vanhojenpäivän tanssit, luontoliikunta tai muut projektiluonteiset kokonaisuudet.

LI5 VIRKISTYSTÄ LIIKUNNASTA (2 op)

Moduulin tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan psyykkistä toimintakykyä, myönteistä minäkuvaa, voimavaroja ja jaksamista liikunnan avulla. Opetuksessa korostuvat toiminta- ja opiskelukyvyn tukeminen sekä liikunnan ilo ja virkistys.

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- **arvioi omaa jaksamistaan ja vireyttään sekä osaa tehdä perusteltuja liikunnallisia valintoja toiminta- ja opiskelukyvyn lisäämiseksi**
- **ymmärtää, miten liikunnan avulla voidaan edistää jaksamista ja opiskeluvireyttä**
- osallistuu toimintaan **asiallisesti**, aktiivisesti ja yhteisöllisyyttä edistäen.

Keskeiset sisällöt

- virkistystä lisäävät liikuntamuodot
- rentoutus ja kehonhuolto.

7.2. Näkemyksiä liikunnan valmistavan näytön lähtökohdiksi

Liikunnan kansainvälisen kartoituksen mukaan valtaosa eri maiden näyttökokeista perustui yhteen tai kahteen näytettävään liikuntamuotoon, jonka kokelas sai itse valita. Tällainen soveltuisi Suomen 'high stakes' kokeeseen melko huonosti, koska osaamisen skaalaus koko arviointiasteikolle voisi olla vaikeaa. Koska kyse on vapaasti valittavasta kokeesta,

todennäköisemmin sitä valitsisivat liikuntaa pitkään harrastaneet, joiden osaaminen omassa liikuntamuodossa tai yksittäisessä kilpaurheilulajissa on huippua tai ainakin hyvää. Arvioinnin yhdenmukaisuus olisi myös haastavaa eli miten verrata esim. taiteellisia elementtejä sisältäviä lajeja ja raakaa voimaa vaativien lajien suorituksia keskenään?

Apulaisprofessori Kasper Salinin tekemän liikunnan kansainvälisen kartoituksen mukaan siinä, mihin suuntaan mahdollista liikunnan valmistavaa näyttökoetta aletaan kehittämään, huomionarvoisia seikkoja ovat:

- Ei fyysisiä ominaisuuksia korostava (esim. voima).
- Liikuntarajoitteiset / tukea tarvitsevat
- Kulttuuristen näkökohtien huomioiminen
- Videokuvauksen näkökulmat, (rajat, valaistus, tilankäyttö)
- Opetusolosuhteet.

Liikunnan alatyöryhmä jakoi valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen parissa työskentelyn 15.4. – 31.12.2024 seuraavin väliotsikoin:

MAHDOLLISUUDET HAASTEET JA HUOMIOON OTETTAVAT RATKAISTAVANA POHDITTAVAA.

MAHDOLLISUUDET

Rakenne

Liikunnan alatyöryhmän mielestä liikunnan valmistavassa ylioppilastutkinnon näytössä olisi mahdollista käyttää lähtökohtaisesti geneeristen taitojen (liikkumis-, välineenkäsittely- ja tasapainotaidot) mittaustapoja, menetelmiä ja sisältöjä. Liikunnan valmistava näyttö olisi tarkoituksenmukainen tapa arvioida liikunnan opetuksen myötä saavutettujen taitojen oppimista eli liikunnan kehollisten opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Näin liikunnan valmistava näyttö toimisi tukena myös jatko-opintojen valintakokeissa, esimerkiksi opiskelun mahdollistavan riittävän taitotason osoittajana tai suuntautuneisuuden osoituksena jatko-opintoihin.

On mahdollista hyödyntää jo olemassa olevia mittauksia (esim. Urheiluakatemit ja Liikuntatieteellinen tiedekunta) ja kehittää valmistavaa näyttöä niiden pohjalta eteenpäin.

Esimerkkejä geneeristen taitojen mittaamisesta

- Liikuntatieteellinen tiedekunta/valintakokeet
- Yläkoulun Urheiluakatemit soveltuvuuskoet: <https://www.soveltuvuuskoet.fi/>
- Valmennustaito: <http://www.valmennustaito.info/taito/>
 - ➔ Taitokartta / Liikkumistaidot: <http://www.valmennustaito.info/taitokartta/liikkumistaidot.php>
- Kasper Salin (Kansainvälisen kartoituksen kalvot):
Tennispallon heitto ja kiinniotto: https://www.youtube.com/watch?v=eyL_TCN1rQA

Voimistelun kokonaissuoritus (pariesitys): <https://www.youtube.com/watch?v=Cr1RJMAAt-2A>

Esim. Unkari (syksyn 2024 liikemateriaalin osioiden videoita):

Voimistelu: https://dloadoktatas.educatio.hu/erettsegi/nyilvanos_anyagok_2024ta-vasz/testneveles_gimnasztika_2024maj.mp4

- Koripallo: [Kézilabdázás](https://www.youtube.com/watch?v=XgkGCwnGEKI)
- Jalkapallo: <https://www.youtube.com/watch?v=XgkGCwnGEKI>

Soveltava valmistava näyttö:

Liikunnan alatyöryhmän valmistelutyön aikana järjestettiin asiantuntijatapaamisia sovelta-vaan valmistavaan näyttöön liittyen: Riikka Juntunen (Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAA ry:n toiminnanjohtaja 2010–2020, Paraolympiakomitean pääsihteeri 2020–2024) 8.10.2024 ja Toni Piispanen (Valtion liikuntaneuvosto, vs. pääsihteeri) 14.10.2024. Heidän kanssaan käytyjen keskustelujen keskeiset viestit voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Liikunnan valmistavan näytön ei tulisi mitata vammaa, vaan fyysistä toimintakykyä
- Pohdittava, miten myös vammaiselle opiskelijalle voitaisiin luoda mahdollisuus YO-tutkintopolulle niin, että heillä(kin) olisi myös mahdollisuus liikunta-alan ammattipolulle YO-tutkinnon kautta.
- Valmistavan näytön esim. videointi/oman suorituksen arviointi digitaalisessa kokeessa olisi yhdenvertainen – riippumatta mahdollisesta vammasta.

”Suorittamisen tasot” / Pohdintaa:

1. Suorittaja voisi tehdä samat tehtävät muiden kanssa
2. Tehtävä tehtäisiin sovellettuna suorittajan toimintakyky huomioon ottaen (mitaten kuitenkin samaa osaamisaluetta).

Valmistavan näytön suorittaminen siis joko kohdan 1 mukaisesti tai sitten Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksellä toimintarajoitteen mukaan/pohjalta soveltaen.

- Valmistavan näytön suorittamistapa voisi (ehkä) olla samansuuntainen yleisesti annetun tehtävän kanssa (esim. tasapaino tai välineenkäsittelytaito)?
- Valmistava näyttö toimisi ’pohjanäyttökokeena’, johon löytyisi suorittamisen mahdollis-tava tapa esittää. ”Ei se ihmistä pahenna, jos näytön voisi esittää vain käsipyörällä.” Tu-lee jatkossa vielä perusteellisesti miettiä, mihin Ylioppilastutkintolautakunnan reunaehto kohtuullisista mukautuksista voisi asettua (ns. erityisjärjestelyt), jolloin suorittaja vielä voisi tehdä ja esittää oman toimintakyvyn mukaisen parhaan suorituksensa.

Olosuhteet

- Hyödynnetään valmiita tiloja (esim. liikuntasalin rajat)
- Keskitetty järjestäminen (koulutuksen järjestäjän päätös).

Sisältö

- Monipuolinen sisältö eli keskitytään geneerisiin liikuntataitoihin

- Huom.! Tarvittaisiin riittävän monipuolinen liikunnan näyttötehtävien patteristo (ylioppilastutkinnon kokeet 2 krt/vuosi eli jatkuvasti vaihtuvat liikunnan tehtävänannot ovat tarpeen).

HAASTEET JA HUOMIOON OTETTAVAT

Liikunnan valmistava näyttö ei tule olla fyysisiä ominaisuuksia liikaa korostava (esim. oman kehon paino).

Voidaanko toteuttaa muualla kuin koulun liikuntasalissa? Aikaraami siihen on haastava. Tilaa tulisi myös varata lämmittelylle ja valmistautumiselle, jotta varmistetaan suorituksen turvallisuutta niin, että kokelaan kehon fyysinen vireystila säilyisi koko näyttösuorituksen ajan.

Jatkovalmistelussa tulee myös miettiä, toteutetaanko liikunnan valmistavat näytöt ”perätysten vai pilkkottuna” eli miten organisoidaan sujuva näyttötilaisuus niin, ettei syntyisi liian pitkää aikaa eri suoritusosioiden välille.

Näytössä käytettävien välineiden on oltava valtakunnallisesti tasavertaiset eli liikunnan opetuksen perusvälineet, jotka ovat oletettavasti lukioissa saatavilla (esim. lentopallo, tennispallo, voimistelumatto- ja penkki). Tekniset näytön dokumentaatiovälineet (lukumäärä per yksittäinen mittaustila, riittääkö 2 dokumentaatiovälinettä?).

Koulun liikuntasalin lattia /merkattu alue: esim. 9 m x 9 m (puolikas lentopallokenttää) tai esim. 13,40 m ja 6,1 m (sulkapallokenttä):

- ➔ Kaikille suorittajille ohjeistetusti rajattu tila. Tilan minimikorkeus ja koko (esim. suorittamisen turvallisuus) – täytyykö määritellä?
- ➔ Sileä seinäpinta-ala
- ➔ Muut näytössä tarvittavat materiaalit (mietittävä kouluilla yleensä käytettävissä olevista)
- ➔ Videointi:
 - 2 kameraa (valmiiksi annetut sijoituspaikat: esim. suunta ja etäisyys suoritussuuntaan)
 - Ohjeistus teknisiä ohjeita myöten.

Liikunnan valmistavan näytön tehtävä koostuisi muutamasta eri tehtävästä. Niiden toteutus ja järjestys tulisi miettiä niin, että tilan merkinnät olisivat jo valmiina ja esimerkiksi kartioiden mahdollinen siirtely olisi hyvin vähäistä. Käytössä olevien rajojen lisäksi tulee selkeästi osoittaa, millä alueella kuvaaminen tapahtuu, esimerkiksi kartioin. Tämä olisi myös ns. turva-alue, eli seinät tms. eivät tulisi vastaan. Sijoittamisessa otettava huomioon myös valaistus (myös ulkoa tuleva valo). Kamerat toimisivat virtalähteestä, eivät akulta. (ts. sijoittelu tai jatkojohdot).

RATKAISTAVANA

Miten rakennetaan liikunnan ylioppilaskokeen valmistavan näytön aikataulutus (esim. pieni lukio yhdellä opettajalla)? Jos esim. 20 opiskelijaa, niin yhtä opiskelijaa kohti olisi käytössä (klo 9–15) noin 15 minuuttia aikaa. Lisäksi tulee pohtia esimerkiksi erikokoiset suorittajien ryhmät 5 vs. 50 kokeesta suhteessa käytettävissä olevaan tilaan ja opettajien lukumäärään. => Kuinka monta suorittajaa voidaan yhdelle suorituspaikalle määritellä, suunnitella ja resursoida yhden päivän aikana.

Näytön antaminen: yksi kokelas suorittaa kaikki tehtävät järjestyksessä siirtyen välittömästi seuraavaan tehtävään vs. suoritukset tehdään yksi osio kerrallaan, jolloin vireystila ei säily.

Näyttötilan rakentamisessa huomioitava erilaiset näyttötehtävät ja tehtävien mahdollinen valinnaisuus eli miten organisoitaisiin esimerkiksi pienet muutokset ja järjestelyt. Tehtävien lukumäärän, valinnaisuuden ja osioiden (esim. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa valintakokeissa osiot on jaettu seuraavasti: rytmitehtävät, välineen hallinta ja kehonhallinta/taitavuus/voimistelu) tarkoituksenmukaisuus mietittävä mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Erityisjärjestelyjä edellyttävät valmistavat (keholliset) näytöt?

- YTL: mihin asetetaan/asettuu raja, milloin/miksi/miten soveltava kehollinen näyttö?
- YTL/määrittely: mitä on 'kohtuullisuus' – molempiin ulottuvuuksiin?
 - ➔ Lopullisesti tämä ratkennee, kun on olemassa tarkempaa tietoa siitä, millaisia liikunnan valmistavan näytön tehtävät lopulta olisivat.

Näytön dokumentointi

Pisteytyskaalan luonti

Valmistavan näytön ja digitaaliseen kokeeseen sisältyvien digitaalisen artefaktin analysointi- ja reflektointitehtävien osuus liikunnan kokonaisarvostelussa voisi olla esimerkiksi 30/70 tai 20/80.

Esimerkkikokeen (videointi ohjeineen, ääni & tekstitys) laadinta s2027 mennessä.

Montako mittaavaa, valvovaa ja avustavaa henkilöä pitäisi olla yhteensä? Mittaaja +1 avustaja vähintään (+mahdollinen tekninen apu suorituksen jälkeen -> artefaktin tallentaminen palvelimelle (ja varmuuskopion luonti?).

POHDITTAVAA

Liikunnan alatyöryhmä toteaa, että valmistavassa näytössä esimerkiksi kahden viikon valmistautumisaika nähdään liikunnan alatyöryhmässä riittävänä. Se mittaisi paremmin lukion liikunnan opetuksessa opittuja taitoja sekä ehkäisisi kaupallisten toimijoiden ”preppausta” ja ”liiallista harjoittelua” ylioppilastutkinnon kokeita varten (ml. ylläpito ja loukkaantumiset).

Vaihtoehtoja, miten valmistava näyttö voitaisiin käytännössä toteuttaa:

Vaihtoehtoja:

1) **Opiskelija suorittaisi kaikki tehtävät kerrallaan** ja alustava arvostelu videolta. Tämä olisi alustavan arvostelun ja sittemmin sensorin kannalta tarkoituksenmukaisin tapa toimia? Tehtävät pitää miettiä niin, että ne eivät edellyttäisi kartioiden tms. siirtelyä tehtävien välillä.

2) **Yksi opiskelija suorittaisi yhden tehtävän kerrallaan.** Mahdollistaisi välineiden siirtelyä tehtävien välillä. Suorittajalle saattaisi tulla odottelua. Alustava arvostelija ja sensori näkisivät kaikki suoritukset videolta peräkkäin. Mahdollistaisi myös osiokohtaisen sensoriarvostelun?

Yksi visio: Jos valinta olisi vaihtoehto yksi, kokelas tulisi tilaan, asettaisi kameraan henkilökohtaisen muistikortin ja tallennus päälle. Tämän jälkeen kokelas näyttäisi henkilökortin ja ilmoittaisi nimen ja kokelasnumeron. Tämän jälkeen toteutettaisiin itse koesuoritus. Suorituksen jälkeen tallennus pois, kortti pois ja siirtyminen teknisen tuen luo, joka tallentaisi suorituksen palvelimelle (ja varmuuskopio koulun koneelle).

7.3. Näkemyksiä liikunnan digitaalisen kokeen lähtökohdiksi

Kirjallisen kokeen näkökulmasta liikunnan kansainvälisen kartoituksen johtopäätöksistä nouseva keskeinen kysymys on, mitkä nykyisten moduulien sisällöistä olisi mahdollista tentata ylioppilastutkinnon digitaalisessa kokeessa. Tähän liittyvä olennainen jatkokysymys on, mitkä ovat sellaisia avoimia materiaaleja, joita voitaisiin käyttää lukion liikunnan opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa (esim. OPH/LOPS2019 liikunnan tukimateriaalit, suomenkielisten tiedejulkaisujen aineistojen hyödyntäminen/esim. Liikunta ja Tiede, liikkumissuosituksent ml. termien määrittelyt, UKK-instituutti ja Olympiakomitea) ja minkälaista uutta tukimateriaalia mahdollisesti pitäisi tuottaa.

Lähitulevaisuuden näkökulmasta vaatisi 1) tukimateriaalien tekemistä liikunnan LOPS2019-perusteisiin sekä 2) oppikirjatyö LOPS2019.

Liikunnan alatyöryhmä jakoi valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen parissa työskentelyn 15.4. – 31.12.2024 seuraavin väliotsikoin:

**MAHDOLLISUUDET
HAASTEET JA HUOMIOON OTETTAVAT
RATKAISTAVANA
POHDITTAVAA.**

MAHDOLLISUUDET

Liikunnan alatyöryhmä toteaa, että liikunnan digitaalinen koe olisi luonteva ja mielekäs mahdollisuus esimerkiksi liikunnan laaja-alaisen osaamisen sisältöalueiden arviointiin. Ainerajat ylittävät kysymykset (mm. TE, YH, FI, PS) mahdollistaisivat monipuoliset kysymykset. Liikunnan digitaalisessa kokeessa olisi mahdollista käyttää monipuolisia tehtäviä: esim. essee-, aineisto-, monivalinta-, prosessi- ja analysointitehtävät. Myös suomenkielisiä tiedejulkaisuja

(esim. Liikunta ja Tiede) ja liikkumissuosituksia (myös termien määrittelyt) voitaisiin hyödyntää.

Oppimateriaalit

On jo olemassa valmista materiaalia, jota liikunnassa voidaan hyödyntää. Valmista - helposti saavutettavaa - verkkomateriaalia esim.:

- Lukion liikunnan LOPS2019-perusteet ja niiden tukimateriaalit (OPH.fi -verkkosivuilla)
Huom. Lisää mahdollisesti tulossa jo vuoden 2025 aikana eli ns. LOPS2019-liikunnan 'sainasto'/OPH ja Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta
- Suomenkielisten tiedejulkaisujen aineistojen hyödyntäminen (esim. Liikunta ja Tiede) ja liikkumissuosituksiset (myös termien määrittelyt)
- UKK-instituutti: Lasten ja nuorten (myös aikuisten) kansalliset liikuntasuosituksiset
- LIITU-tutkimukset
- Move!-mittaustulokset
- Liikkuvat -ohjelmat (verkkosivut)
- Terveystiedon oppikirjat (esim. TE1 -moduuli)
- Valtion liikuntaneuvoston julkaisut (esim. arvioinnit)
- Jyväskylän yliopisto (esim. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu).

Koetehtävät

Ylioppilastutkinnon terveystiedon kokeeseen on sisältynyt liikuntaan liittyviä tehtäviä 15 vuoden ajalta, malliesimerkkejä löytyy siis myös Suomesta.

- ➔ Terveystieto: esim. Liikunta: fyysisen aktiivisuuden suositukset
- ➔ Terveystiedon ja liikunnan tehtäviä tulisi (taito- ja taideaineiden yo-kokeiden toteutuksessa) suunnitella yhteistyössä jaoksissa ja niiden kesken.

Kirjallisen kokeen mahdollisuuksia liikunnassa

Kirjallisessa kokeessa voisi olla mukana:

- **Essee -tehtäviä** (jolla vahvin painoarvo)
Essee -vastaukset esim. LOPS2019 liikunnan laaja-alaisen osaamisen alueista
- **Monivalintatehtäviä** (esim. oikein/väärin -väittämiä)
- **Analysointitehtävä** (esim. video, kuvat... Huom! Kytöks valmistavaan näyttöön)
- **Prosessiin liittyviä tehtäviä** (esim. liikuntasuunnitelman tai harjoitusohjelman suunnittelu ja sen kytkeminen valmistavaan näyttöön? -> Prosessin siirtäminen digitaaliseen kokeeseen eli valmistavan näytön merkkirajoitteinen reflektointi (digitaalisessa kokeessa olisi oma osio, joka pohjaa aiempaan valmistavaan näyttöön. Esim. videon analysointi?)
- **Muita vaihtoehtoja?** Esimerkiksi:
Tutkimusraporttiin tutustuminen ja siitä oleellisten asioiden poiminta (+kysymyksiin vastaaminen)
Harjoitussuunnitelmien tekeminen (esim. miten harjoittaisit jotain ominaisuusaluetta tai taitoa? Miten valmistautuisit esim. puolustusvoimien tai pelastusalan valintakokeisiin?)

Liikunnan kirjallisen kokeen hyödyntäminen jatko-opintovalinnoissa

Liikunnan ylioppilastutkinto eli valmistava näyttö ja digitaalinen koe olisi helposti hyödynnettävissä eri jatko-opintojen valinnoissa. Voidaanko myös toimia toiseen suuntaan eli voitaisiinko tehdä 'yhteistyötä' jatko-opintojen valintakokeita suunnittelevien kanssa (YTL)?

Hyödyntämisen mahdollisuuksia esimerkiksi:

- Maanpuolustuskorkeakoulu (MPKK)
- Pelastusopisto (AMK/toinen aste) +
- Poliisiammattikorkeakoulu + muut turvallisuusalan koulutukset
- TEAK.

sekä lisäksi muissa koulutuksissa, kuten esimerkiksi

- Rajavartiokoulutus
- Liikunnan alan muut koulutukset (esim. Liikunnanohjaaja AMK)
- Tanssipedagogi
- Fysioterapia
- + muut terveydenhoitoalan kuntoutus- ja integraatiokoulutukset.

HAASTEET JA HUOMIOON OTETTAVAT

Jatkotyössä tehtäväksi tulisi koota jo olemassa oleva digitaaliseen kokeeseen soveltuva materiaali ja saattaa se lukion liikuntaa opettavien opettajien käyttöön. Ylioppilastutkinto liikunnasta edellyttäisi myös liikuntaa opettavien opettajien valtakunnallista täydennyskoulutusta sekä voimassa olevien lukion LOPS2019-perusteiden käytön tukemista. Tätä tehtävää auttaisi aluksi esimerkiksi liikunnan perusteiden sisällön (oppiaineen tehtävä, opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt) tarkempi, tutkimustietoon pohjautuva, sanoittaminen (ks. kohta Oppimateriaalit).

Oppimateriaalit

Tällä hetkellä puuttuu vielä lukion liikunnan oppikirja.

Kevään 2025 aikana Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta pystyisi valmistamaan Opetushallituksen toimeksiannosta liikunnan LOPS2019-perusteiden 'sanoitusta' eli ns. tooltipit, kuten Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2014 on Opetushallituksen ePerusteet -palvelussa jo tehty. Tämä laaduntaisi ja yhdenmukaistaisi valtakunnallisesti liikunnan opettajien aineen tehtävän, tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen sanoittamista opetuksessaan.

Vielä tällä hetkellä puuttuvaa liikunnan oppikirjaa ei myöskään nähdä ongelmana. Ensimmäiset suorittajat aloittaisivat lukiokoulutuksen syksyllä 2027 eli kirjan valmistaminen ja valmistuminen ehtisi siihen. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa olisi tähän jo valtakunnassa korkeimman tason osaaminen ja valmius.

Liikunnan alatyöryhmä pohti työskentelyssään myös sitä, aiheuttaisiko mahdollinen ylioppilastutkintoaineeksi siirtyminen muutostarpeita voimassa oleviin lukion liikunnan LOPS2019-perusteisiin (OPH-2263-2019). Tähän ei yhden kohdan (eli valtakunnallisen valinnaisen moduulin LI4: vanhojenpäivän tanssit ei toteudu kaikissa lukiossa eikä kaikilla opiskelijoilla) mahdollisen tarkistamisen lisäksi liikunnan alatyöryhmässä nähty välitöntä tarvetta.

Koemateriaalit

Esimerkiksi videoissa tulee olla tekstitys.

RATKAISTAVANA

Aikataulu

Liikunnan mallikokeet luotaisiin ja testattaisiin vuoden 2026 aikana, jolloin preliminäärikoe olisi valmiina vuonna 2027.

Valmistautuminen kirjalliseen kokeeseen

Vanhoja ylioppilastutkinnon kokeita sekä kokeeseen tulevat materiaalit tulisi olla kaikkien liikunnan ylioppilaskokeeseen osallistujien saatavilla (yhdenvertaisuus ja saavutettavuus).

Mahdollisessa jatkotyöskentelyssä tulisi linjata valmistavan näytön ja digitaaliseen kokeen painotus eli prosenttijakauma. Syksyllä 2024 käydyissä liikunnan alatyöryhmän keskusteluissa on esille tuotu ajatusta siitä, että digitaalisen kokeen osuus kokonaisuudesta voisi olla esimerkiksi 70 % tai 80 %.

Jatkotyöskentelyn toteutuessa keväällä 2025 alatyöryhmä lisäksi ehdottaa ajatusta, että mahdolliset YTL ja OPH-koulutuskiertueet (esim. vuonna 2026-) voitaisiin toteuttaa myös uusien tutkintoaineiden yhteistyössä. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta olisi luonteva, valtakunnallinen, asiantuntijataho liikunnan koulutusten suunnittelussa ja toteutuksessa.

POHDITTAVAA

Valmistavan näytön tehtävien monipuolisuudella varmistettaisiin generisten taitojen huomiointi myös digitaalisessa kokeessa laaja-alaisesti. Liikunnan sisältöosaamiseen kuuluu oikeat termit ja käsitteet sekä oppiaineeseen kuuluvien prosessien kuvaaminen oikeilla termeillä.

Tarkoituksena mahdollisessa ylioppilastutkinnossa olisi mitata opiskelijan lukion liikunnan oppimäärän osaamista. Voisiko taito- ja taideaineissa olla luonnontieteiden tapainen yleinen kirjoittamistyylin kypsyysarviointi, joka olisi korkeintaan 10 % arvosanasta? Liikunnan työryhmän mielestä pisteytys digitaalisessa kokeessa rakentuisi sisältöosaamisesta – ymmärrettävästä ja sujuvasta kirjallisesta tuotoksesta.

Sukupuolittuneisuus

Liikunnan valmistavassa näytössä mitattaisiin geneerisiä taitoja eli sukupuolen vaikutus olisi siinä vähäinen. Kirjallisessa kokeessa ongelmaa ei olisi.

Sukupuolittuneisuus nähtiin ensisijaisesti mahdollisena kulttuurillisena haasteena. Suomessa on kaikille sama opetussuunnitelma, joten kaikille tulisi opettaa samat asiat. Biologiset erot tulevat esille vasta niin kovissa fyysisissä ominaisuusvaatimuksissa, ettei niitä ole tarkoituksen mukaista edes mitata. Tässä näyttäytyy kehittymisen paikka niin opetus- kuin urheilukulttuurissa.

7.4. Lähestymistapoja liikunnan kokeen kehittämiseen osaksi ylioppilastutkintoa

Liikunnan alatyöryhmä keskittyi valmistelutyössään sille asetetun tehtävän mukaisesti lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukaiseen liikunnan oppimäärän tehtävään, opetuksen tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin – ei lajilähtöisyyteen eikä kilpaurheiluun, vaan lukion liikuntakasvatukseen. Liikunnan alatyöryhmän työskentelyn pohjaksi Jyväskylän yliopiston apulaisprofessori Kasper Salin teki kansainvälisen kartoituksen kesällä 2024.

Työryhmä jakoi työskentelyssään valmistavan näytön (ks. kohta 7.2) ja digitaalisen kokeen (ks. kohta 7.3) oppiainekohtaisten näkemyksien, ideoiden, ratkaisumallien ja vaihtoehtojen alustamisen pari- ja ryhmätöissään sekä annetuissa kotitehtävissä seuraavin väliotsikoin:

MAHDOLLISUUDET HAASTEET JA HUOMIOON OTETTAVAT RATKAISTAVANA POHDITTAVAA.

Valmistava näyttö

Liikunnan kansainvälisen kartoituksen mukaan käytännön kokeet olivat pääsääntöisesti hyvin urheiluspesifejä ja osittain esimerkiksi pelitilanteisiin perustuvia. Pelitilanteen arviointi muodostaisi melko vaikean arviointielementin ulkoisen arvioitsijan näkökulmasta. Esimerkiksi arvioisivatko kaksi arvioitsijaa suorittajaa samoista suoritusten osista? Ulkopuolisen arvioinnin näkökulmasta kuvaaminen nousisi merkittävään asemaan ja teknisen toteutuksen näkökulmasta laajakulmaisen varakameran käyttöä olisi Suomessa aiheellista pohtia.

Liikunnan alatyöryhmän mielestä liikunnan valmistavassa ylioppilastutkinnon näytössä olisi mahdollista käyttää lähtökohtaisesti geneeristen taitojen (liikkumis-, välineenkäsittely- ja tasapainotaidot) mittaustapoja, menetelmiä ja sisältöjä. Mahdollisessa liikunnan ylioppilastutkinnon valmistelutyössä voitaisiin vielä tarkastella, miten valmistavaa näyttöä voisi Ylioppilastutkintolautakunnan reunaehtojen mukaisesti hyödyntää digitaaliseen kokeeseen sisältyviin analysointi- ja reflektointitehtäviin.

Liikunnan valmistava näyttö olisi tarkoituksenmukainen tapa arvioida liikunnan opetuksen myötä saavutettujen taitojen oppimista eli liikunnan kehollisten opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Näin liikunnan valmistava näyttö toimisi tukena jatko-opintojen valintakokeissa,

esimerkiksi opiskelun mahdollistavan riittävän taitotason osoittajana tai suuntautuneisuuden osoituksena jatko-opintoihin.

Digitaalinen koe

Liikunnan kansainvälisen kartoituksen mukaan kaikissa maissa, joihin tutustuttiin tarkemmin sekä 1. että 2. vaiheessa oli käytössä jokin suullinen tai kirjallinen teoriakoe. Miltei kaikissa kokeissa kokeen vaatimustaso oli korkea tai erittäin korkea, kun sitä suhteutetaan siihen, millaista tiedollista osaamista odotetaan lukion päättävän opiskelijan hallitsevan liikunnan alalta.

Liikunnan alatyöryhmä toteaa, että liikunnan digitaalinen koe olisi luonteva ja mielekäs mahdollisuus esimerkiksi liikunnan laaja-alaisen osaamisen sisältöalueiden arviointiin. Ainerajat ylittävät kysymykset (mm. TE, YH, FI, PS) mahdollistaisivat monipuoliset kysymykset.

Liikunnan digitaalisessa kokeessa olisi mahdollista käyttää monipuolisia tehtäviä (esim. essee-, aineisto-, monivalinta-, prosessi- ja analysointitehtävät), joissa voitaisiin hyödyntää suomenkielisiä tiedejulkaisuja (esim. Liikunta ja Tiede) ja kansallisia liikkumissuosituksia (sisältyen termien määrittelyt).

Vielä tällä hetkellä puuttuvaa liikunnan oppikirjaa ei myöskään nähdä ongelmana. Ensimmäiset suorittajat aloittaisivat lukiokoulutuksen syksyllä 2027, johon oppikirja ehtisi valmistua. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa olisi tähän jo valtakunnassa korkeimman tason osaaminen ja valmius.

Lopuksi

Liikunnan alatyöryhmä pohti työskentelyssään myös sitä, aiheuttaisiko mahdollinen ylioppilastutkintoaineeksi siirtyminen muutostarpeita voimassa oleviin lukion liikunnan LOPS2019-perusteisiin (OPH-2263-2019). Tähän ei yhden kohdan (eli valtakunnallisen valinnaisen moduuli LI4: vanhojenpäivän tanssit ei toteudu kaikissa lukiossa eikä kaikilla opiskelijoilla) mahdollisen tarkistamisen lisäksi liikunnan alatyöryhmässä nähty välitöntä tarvetta.

Liikunnan alatyöryhmä uskoo ja toivoo, että 15.4.-31.12.2024 tehty liikunnan oppiainekohtaisten näkemyksien, ideoiden, ratkaisumallien ja vaihtoehtojen alustamistyö tulee tukemaan Ylioppilastutkintolautakunnalle vuonna 2025 siirtyvää liikunnan ylioppilastutkinnon jatkovalmistelua taide- ja taitoaineiden kokonaisuudessa.

Liikunnan alatyöryhmä tuo lopuksi esille yhteisenä näkemyksenään, että liikunnan ylioppilastutkintokoe on valmistettavissa ja toteutettavissa alatyöryhmille annetuin Opetushallituksen ja Ylioppilastutkintolautakunnan reunaehdoin.

8. Näkemyksiä musiikin ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyön tueksi

8.1. Valmistelussa tarkasteltuja näkökulmia

8.1.1. Musiikin merkitys ja tavoitteet lukiossa

Lukiokoulutuksessa musiikin opetuksen tehtävänä on edistää opiskelijan aktiivista musiikillista toimintaa ja osallisuutta. Musiikin opiskelu on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Musiikissa taiteen- ja taidonlajina korostuu ei-kielellinen tietäminen eli toimintatieto, pitkäjänteinen työskentely ja yhteisöllisyys, jotka vahvistavat opiskelijan kokonaispersoonallisuuden kasvua ja kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita sekä kehittävät keskittymis- ja oppimiskykyä.

Lukion musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija kehittää osaamistaan laulu-, soitto- ja kuuntelutaidoissa. Hän syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan sekä osaa käyttää musiikkiteknologian mahdollisuuksia musiikin tekemisessä. Musiikillisen luovan ajattelun keskeisiä osa-alueita ovat kiinnostunut ja utelias suhtautuminen musiikkiin sekä muuhun taiteelliseen ilmaisuun, rohkea uusien ja epätavallistenkin musiikillisten ideoiden kokeilu yhdessä muiden kanssa.

Musiikin merkitys ja musiikillinen vuorovaikutus tavoitteen sisältöön kuuluu, että opiskelija suhtautuu avoimesti ja arvostavasti eri kulttuureihin sekä käy dialogia musiikillisista kokemuksista, oppien musiikin kautta suhtautumaan myötätuntoisesti monenlaisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin sekä käyttämään musiikkia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen. Tavoitteena on, että opiskelija oppii huolehtimaan ääni- ja musisointiympäristön turvallisuudesta sekä suojelemaan kuuloaan.

Edellisten lisäksi lukion musiikinopetuksen tavoitteena on voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden (OPH-2263-2019) mukaan osata käyttää musiikillisia ja muita taiteellisia ilmaisukeinoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä ymmärtää ja tuntea vastuunsa sananvapautta, yksityisyyden suojaa ja tekijänoikeuksia koskevissa kysymyksissä.

8.1.2. Pohdintaa musiikin lukiodiplomin hyödynnettävyydestä musiikin ylioppilaskokeessa

Musiikin alatyöryhmä pitää hyvänä lähtökohtana musiikin ylioppilaskokeen kehittämisessä nykyisen lukiodiplomin musiikkiprojektiosuutta. Lukiodiplomissa huomioidaan kaikkia keskeisiä musiikin oppiaineen tavoitealueita eli musiikillista monipuolisuutta, musiikillista luovaa ajattelua, musiikin merkitystä ja musiikillista vuorovaikutusta sekä musiikin oppimista ja demokraatiakasvatusta.

Musiikin oppiainekulttuurille tyypillisiä ja parhaiten soveltuvia työskentelytapoja ovat laulaminen ja soittaminen, luova musiikin tuottaminen, musiikin kuuntelu ja analysointi sekä musiikista kirjoittaminen.

Huomioitavaa on, että musiikin lukiodiplomin näytesalkkumuoto ei sovellu musiikin ylioppilaskokeen osaksi, sillä siinä opiskelija esittelee koko lukioaikaista musiikin harrastamistaan, kun taas kehiteltävän kokeen tulisi kokonaisuudessaan olla uusittavissa. Lukiodiplomin arviointi ei myöskään sovellu tulevaan ylioppilaskokeeseen, sillä lukiodiplomin arvostelun linjaukset heijastelevat sen luonnetta erityisen harrastuneisuuden näyttönä. Lukiodiplomissa opiskelija asettaa itse työskentelylleen tavoitteita, mikä ei ylioppilaskokeessa ole mahdollista.

Työryhmä on keskustellut mahdollisuudesta pitää musiikin kokeen valmistava näyttö avoimena yleisötilaisuutena. Tätä mahdollisuutta on käytetty laajasti projektimuotoisen lukiodiplomin suorittamisessa. Työryhmä on kirjannut näkemyksiä julkisen esityksen puolesta ja vastaan luvussa 8.4.2.

8.1.3. Yleistä kansainvälisten kartoitusten keskeisistä tuloksista ja johtopäätöksistä

Kansainvälisessä kartoituksessa todetaan, että useissa maissa on musiikin kansallinen päätökse, joka perustuu kyseisen maan opetussuunnitelmaan (OPH-2855-2024). Kartoitus ei kuitenkaan tarjoa malleja, joita voisi hyödyntää sellaisenaan suomalaisen ylioppilaskokeen kehittämisessä, koska verrokkimaiden opetussuunnitelmat ja koejärjestelyt poikkeavat monilta osin suomalaisista. Merkille pantavaa on kuitenkin, että jokaisen verrokkimaan kokeissa on sekä käytännöllinen että kirjallinen osio.

Kartoituksen maista todetaan, Suomen nykyistä musiikin lukiodiplomia ja lukion musiikinopetusta lähimpänä olevan Irlanti, Tanska, Australia ja Uusi-Seelanti. Näiden maiden kokeissa korostuivat luovuus ja käytännön muusikkous.

Oppilaan henkilökohtainen kehittyminen muusikkona ja monipuoliset musiikin tekemisen muodot eri tyylilajeissa korostuvat erityisesti Australian ja Uuden Seelannin loppukokeissa. Nämä kokeet sisältävät myös musiikin luovaa tuottamista musiikkiteknologian keinoin.

Oman maan musiikin tuntemusta testattiin jokaisessa verrokkimaassa.

8.1.4. Näkemyksistä musiikin oppimäärän keskeiseen osaamisen osoittamiseen liittyen

Ylioppilaskokeessa musiikin keskeinen osaaminen osoitetaan ensisijaisesti seuraavilla tavoilla:

- laulaminen ja yhteismusisointi
- luova tuottaminen (musiikillinen keksintä)
- musiikin kuuntelu ja kulttuuriin reagoiminen

Alatyöryhmä kävi läpi LOPS 2019 musiikinopetuksen tavoitteet pohtien, voiko niiden toteutumista mitata valmistavan näytön vai digitaalisen kokeen keinoin. Alaryhmä totesi lähes kaikkien tavoitteiden saavuttamisen edellyttävän käytännön musisointia vähintään osittain. Tavoitteen jälkeen on kirjain A (valmistava näyttö) tai kirjain B (digitaalinen koe). Kirjaimet kertovat kummassa musiikin ylioppilastutkinnon osiossa kyseistä tavoitetta voisi mitata.

Tavoite 1. Musiikillinen monipuolisuus

- *kehittää edelleen musiikillista osaamistaan, kuten laulu-, soitto- ja kuuntelutaitoaan A*
- *syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan A/B*
- *käyttää musiikkiteknologian mahdollisuuksia musiikin tekemisessä A/B*

Tavoite 2. Musiikillinen luova ajattelu

- *suhtautuu kiinnostuneesti ja uteliaasti musiikkiin sekä muuhun taiteelliseen ilmaisuun A/B*
- *kokeilee rohkeasti uusia ja epätavallisiakin musiikillisia ideoita myös yhdessä muiden kanssa A*
- *ymmärtää luovan prosessin luonnetta ja sietää keskeneräisyyttä A*

Tavoite 3. Musiikin merkitys ja musiikillinen vuorovaikutus

- *suhtautuu avoimesti ja arvostavasti eri kulttuureihin sekä käy dialogia musiikillisista kokemuksista A/B*
- *oppii musiikin kautta suhtautumaan myötätuntoisesti monenlaisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin: tämä tavoite sopii erityisesti laaja-alaisissa koetehtävissä testattavaksi.*
- *osaa käyttää musiikkia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen B*
- *huolehtii ääni- ja musisointiympäristön turvallisuudesta ja suojelee kuuloa A/B*

Tavoite 4. Musiikin oppiminen ja demokratia

- *tunnistaa musiikillisia vahvuuksiaan sekä rohkaistuu käyttämään ja kehittämään niitä A*
- *asettaa tavoitteita musiikilliselle toiminnalleen ja kehittää toimintatapojaan A*
- *osaa käyttää musiikillisia ja muita taiteellisia ilmaisukeinoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen A*
- *ymmärtää ja tuntee vastuunsa sananvapautta, yksityisyyden suojaa ja tekijänoikeuksia koskevilla kysymyksillä A/B*

8.2. Näkemyksiä musiikin valmistavan näytön lähtökohdiksi

Työryhmän näkemyksen mukaan musiikin valmistava näyttö on lähtökohtaisesti lähitapah-tuma, josta äänitetään tilanteessa tallenne eli digitaalinen artefakti, joka siirretään välittömästi ylioppilastutkintolautakuntaan. Yhden kokelaan digitaalisten suoritusten yhteenlas-kettu kesto olisi maksimissaan 10 minuuttia. Työryhmä ehdottaa, että YTL toimittaa etukä-teen taustäänitteen ja muun tarvittavan materiaalin tehtävään numero kaksi.

Valmistava näyttö olisi musiikin alatyöryhmän näkemyksen mukaan kaksiosainen. Valmistava näyttö koostuisi kokelaan esityksistä, jotka videoitaisiin koetilanteessa.

Yhteismusisointi on hyvin keskeinen osa voimassa olevia lukion opetussuunnitelman perusteita. Siksi musiikin alatyöryhmä katsoo, että toisen valmistavan näytön tehtävistä tulisi sisältää yhteismusisointia joko taustäänitteen tai kokelaan valitseman kokoonpanon kanssa. Työryhmä ehdottaa, että Ylioppilastutkintolautakunta laatisi musiikin ylioppilaskoetta varten sellaiset määräykset, että ne mahdollistaisivat yhteismusisoinnin.

Valmistavan näytön 1/2 musiikkinäyte:

1. Musiikkinäyte:

Vapaavalintainen kappale, jossa olisi yhteismusisointimahdollisuus. Tehtävänä olisi valmistaa kappale annetun teeman perusteella. Työryhmän toivomuksena on, että teema tulisi antaa heti ylioppilaskokeeseen ilmoittautumisen jälkeen, jotta valmistautumisaika olisi riittävä.

Tehtävä 1: Valmistetaan musiikkiesitys annetusta teemasta ja annetuilla reunaehdoilla.

Teeman tulisi olla konkreettinen, mutta kuitenkin riittävän laaja, jotta se antaa mahdollisuuden erityyppisille suorituksille ja tulkinnoille. Hyvän esimerkin tarjoavat äidinkielen ja kirjallisuuden kirjoitustaidon kokeen tutkintokerroittain vaihtuvat kattoteemat.

Reunaehdot voivat olla musiikillisia tai taiteita yhdistäviä; ne voivat edellyttää esim. erilaisen musiikkityylien tuntemusta, tekstin tulkintaa tai vaikkapa vaikuttamista musiikin avulla.

Musiikkinäytteen materiaali on opiskelijan itse valitsema: se voi olla esimerkiksi lainakappale, kollaasi useista valmiista teoksista, oma luova musiikillinen tuote tai improvisaatio. Opiskelija valitsee ja/tai valmistaa esityksen materiaalin itse ja muokkaa sitä teeman ja reunaehtoien mukaan.

Esitys voisi kuitenkin sisältää myös yhteismusisointia, mutta se olisi vapaavalintaista. Yhteismusisointi voisi olla musisointia esim. yhtyekokoonpanon tai opiskelijan oman taustäänitteen kanssa. Kokelaan olisi varmistettava, että yhteismusisointitilanteessa hänen oma musiikillinen osuutensa on selvästi kuultavissa koko ajan.

Valmistavan näytön 2/2 musiikkinäyte:

2. Musiikkinäyte:

YTL toimittaa taustamateriaalin (esim. äänite ja komppilappu tai nuotti), jonka pohjalta kokelas valmistaa ja esittää omannäköisensä musiikillisen kokonaisuuden, joka osoittaa hänen musiikillista osaamistaan.

Esimerkkejä toteutustavoista:

Taustäänitettä voi käyttää ”musisointipartnerina”. Kokelas voi soittaa mukana äänitteen soitinosuuksia tai keksiä sen päälle uusia musiikillisia elementtejä, kuten melodioita, riffejä, rytmikuvioita, sointeja ja sanoituksia.

Taustäänitettä voi laajentaa uusilla osilla tai sitä voi käyttää kokonaan uuden teoksen lähtökohdana, kuitenkin siten, että alkuperäisen äänitteen elementtien vaikutus on tunnistettavissa.

8.3. Näkemyksiä musiikin digitaalisen kokeen lähtökohdiksi

Musiikin alatyöryhmä pitää erittäin keskeisenä, että digitaalisen kokeen tehtävien tulisi painottua ja kytkeytyä soivaan musiikilliseen materiaaliin ja sen käsittelyyn. Tehtävien tulisi sisältää myös luovan tuottamisen tehtäviä. Pelkästään kirjoittamiseen perustuvaa digitaalista koetta ei nähdä mahdollisena musiikin oppiaineen ydintehtävän valossa.

Yksi tehtävä sisältäisi alatyöryhmän pohdinnan tuloksena suomalaisen kulttuurintutemuksen aihealuetta, jota lukion musiikinopetuksessa joka tapauksessa käsitellään.

Musiikin oppiaineessa olisi helppoa toteuttaa digitaalisia musiikin kuuntelutehtäviä ja niihin perustuvia tunnistamis-, vertailu-, analyysi-, ja pohdintatehtäviä. Tehtävät voisivat olla monivalintatehtäviä ja lyhyitä tekstivastauksia.

Pienimuotoinen musiikillisten ideoiden äänittäminen midi-informaationa ei liene myöskään mahdotonta. Midi-tiedostot voidaan muuntaa soiviksi säveliksi esimerkiksi avoimeen lähdekoodiin pohjautuvalla sovelluksella. Näistä on myös mahdollista rakentaa pieniä ongelmanratkaisutehtäviä.

Digitaalisen kokeen kesto olisi maksimissaan neljä tuntia, sillä valmistava näyttö vie kokelaan aikaa ja voimia, myöskin sensorien työmäärä on huomioitava.

Tehtäväkokonaisuuksia hahmoteltiin neljä:

1. Tehtäväkokonaisuus: Musiikista kirjoittaminen
2. Tehtäväkokonaisuus: Kulttuurinen osaaminen
3. Tehtäväkokonaisuus: Luova tuottaminen
4. Tehtäväkokonaisuus: Kuuntelutehtäviä

Musiikista kirjoittamisen tehtäväkokonaisuus voisi muodostua esimerkiksi oman valmistavan näytön työskentelyn reflektiosta tai laaja-alaisiin kokonaisuuksiin perustuvasta aineistokirjoittamisesta sidottuna valmistavan näytön työskentelyyn. Omasta työskentelystä kirjoittaminen lisää valmistavan näytön ja digitaalisen kokeen välistä koheesiota.

Kulttuurinen osaaminen tehtäväkokonaisuudessa voisi olla esimerkiksi aineistopohjainen soveltava tehtävä, esim. kulttuurisen osaamisen tehtävä, joka perustuisi musiikin pakollisten opintojen ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen teemoihin. Kokonaisuudessa olisi

vertailevia ja erottelevia tehtäviä. Esimerkiksi: kuulet kahta eri musiikin lajia, mitä yhtäläisyyksiä, mitä eroja havaitset niissä tai mikä elementti on kuullussa musiikinlajissa dominoiva?

Suomalainen musiikki olisi luontevasti edustettuna tässä tehtäväkokonaisuudessa. Suomi-osiossa voisi myös olla lyriikan ja säestyksen välisten yhteyksien etsimistä tai pohdintaa mitä vaikuttamisen keinoja artisti suomenkielisessä tekstissään käyttää.

Luova tuottamisen tehtäväkokonaisuudessa olisi luovan tuottamisen tehtäviä. Tehtävät voisivat perustua myös avoimen lähdekoodin selainpohjaisiin ohjelmiin.

Tehtävissä voisi olla sommittelutehtäviä eli valmiiden soivien osien järjestelyä johdonmukaiseen järjestykseen tai soinnutustehtäviä: joissa melodia tulisi soinnuttaa valmiiksi tarjolla olevilla soivilla sointuvaihtoehdolla. Tehtäväkokonaisuudessa voisi valita vaihtoehdoista äänitalenteelle sopivimman säestyksen (audio-muotoinen tehtävä).

Rytmitehtävät, joissa jatketaan rytmikuviota valitsemalla vaihtoehdoista parhaiten soveltuva vaihtoehto (audio-muotoinen tehtävä) voisivat sopia tähän tehtävätyyppiin. Haastavimmissa tehtävissä kokelas voisi kirjoittaa sointukululle melodian tai jatkaa melodista teemaa.

Kuuntelutehtäviä- tehtäväkokonaisuudessa olisi esimerkiksi vertailutehtäviä kahden kuuntelunäytteen kesken tai soitintunnistustehtäviä eli helppoja soittimien tunnistuksia elävän musiikin esimerkeistä. Voitaisiin kysyä montako ääntä tai soitinta näytteessä soi yhtä aikaa tai mitä tulkinnallisia elementtejä kokelas kuulee näytteessä (nyanssit, tempon vaihtelut jne.). Entä millaisia tulkinnallisia tehokeinoja näytteen artisti käyttää? Näytteen tahtilajia voisi kysyä, tai voitaisiin kysyä kysymyksiä kappaleen rakenteesta. Voitaisiin myös esimerkiksi vertailla näytteen A ja B sointia.

8.4. Ideoita ja ehdotuksia musiikin ylioppilastutkinnon kokeen kehittämistyöhön

Musiikin alaryhmän johtoajatus on ollut, että tuleva musiikin ylioppilaskoe mittaa mahdollisimman hyvin lukio-opiskelun kautta hankittuja taitoja ja tietoja. Tehtäviä laadittaessa tulee välttää sellaisia, jotka suosivat kohtuuttoman paljon lukio-opiskelun ulkopuolista soittoharrastusta tai musiikin teorian opiskelua.

Erottelevia tehtäviä pitää siis olla arvosteluasteikon molemmissa päissä eli tehtävissä pitää olla helppoja, melkein kaikkien osaamia tehtäviä, mutta myös vain parhaiden hyvin osaamia. Kaikkien koetehtävien on luonnollisesti liityttävä LOPS2019 sisältöihin.

8.4.1. Laaja-alaisen osaamisen huomiointi musiikin yo-kokeessa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia kontekstoida ja kehystää koetehtäviä sekä tarjota laajemmän merkityshorisontin musiikillisen osaamisen monipuoliseen näyttöön.

Tehtävien tulisi mitata musiikin tavoitteiden mukaista osaamista ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueet kohdentavat tai liittävät tarkastelun johonkin näkökulmaan.

Valmistavassa näytössä on mahdollista käsitellä laaja-alaisen osaamisen osa-alueita myös musisoiden. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden hyödyntäminen toisi musiikin ylioppilaskokeeseen syvyyttä ja laajentaisi kokeen ulottuvuutta.

Seuraavan osion MU-koodit ovat: MU1 Intro - kaikki soimaan, MU2 Syke - soiva ilmaisu, MU3 Genre - globaali uteliaisuus ja MU4 Demo - luovasti yhdessä. Seuraavassa käytetään lyhennettä A tarkoittamassa valmistavaa näyttöä ja lyhennettä B tarkoittamassa digitaalista koetta.

Hyvinvointi ja vuorovaikutustaidot

Ylioppilaskokeen koepäivän näyttökokeen reflektiossa voisi olla tehtävä, jossa kokelas analysoi näyttökokeeseen valitsemaansa kappaleita sekä niiden oppimisen prosessia niiden hyvinvointivaikutusten ja yhteisöllisyyden kannalta. Esimerkiksi kokelas voisi arvioida, miten musiikki voi tukea emotionaalista ilmaisua ja luoda yhteisöllisyyttä. MU1, MU2, MU3, MU4. / A/B

Koetehtävissä voisi myös arvioida opiskelijan kykyä ymmärtää toisten näkökulmia musiikin avulla, esimerkiksi analysoimalla kappaletta, joka heijastaa eri kulttuuria tai aikakautta. MU2, MU3 /B

Luova ja monitieteinen osaaminen/ Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Näyttökokeeseen voisi sisällyttää luovuutta ja mielikuvitusta vaativan osuuden, kuten lyhyen sävelteoksen-, sovitus- tai improvisointitehtävän. Kokeessa voisi olla esimerkiksi kappale, joka valitaan ennakolta annetuista kappaleista, josta kokelas tekee oman version tai version, johon sisällyttää jotakin valitsemaansa musiikkityyliä (kansanmusiikki, länsimainen taidemusiikki, itselleen vieraan musiikkikulttuurin tyylikeinoja jne.). MU1-MU4/ A

Analyysitehtävä, jossa pohditaan musiikin roolia monitieteisestä näkökulmasta, esimerkiksi sen yhteyksiä kirjallisuuteen, kuvataiteeseen tai yhteiskuntaan voisi sopia laaja-alaisen osaamisen näyttöön. MU2, MU4/ B

Ympäristöosaamiseen kytkeytyvää ekologista kuvittelukykyä voisi lähestyä esseetyyppisessä erittelevässä tehtävässä. Tehtävässä voisi pyytää kokelasta pohtimaan, miten musiikki voi edistää kestävästä kehitystä tai auttaa tarkastelemaan ääniympäristöön liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi äänisaastetta. MU4/ B

Ylioppilaskoe voisi sisältää tehtäviä, joissa kokelas analysoi ja vertailee eri kulttuurien musiikillisiä ilmiöitä tai pohtii musiikin roolia kulttuurisessa dialogissa ja ymmärryksen rakentamisessa. Esimerkiksi kokelas voi analysoida eri maiden kansanmusiikkia, Suomen

vähemmistöryhmien musiikkikulttuureita tai tarkastella, miten musiikki ilmentää yhteiskunnallisia arvoja ja identiteettiä. MU2, MU3/ B

Tehtävä voisi myös liittyä siihen, miten musiikki toimii välineenä yhteiskunnallisten kysymysten, kuten ihmisoikeuksien ja tasa-arvon käsittelyssä. Kokelas voisi arvioida, miten tietyt laulut tai musiikkityylit ovat toimineet yhteiskunnallisen muutoksen välineinä eri kulttuureissa tai eri aikoina. MU1, MU2, MU3, MU4/ A/B

8.4.2. Pohdintaa

Valmistava näyttö painottuisi esittävään musisointiin (laulaminen ja/tai soittaminen). Varsinaisen luovan tuottamisen (sävellys, improvisointi) arvostelun kannalta näyttöön voi liittyä reliabiliteettiongelma. Alatyöryhmä pohtii, että ratkaisuna valmistava näyttö voisi kuitenkin sisältää kokelaan omaa musiikillista keksintää (sävellyksiä, sovituksia, konemusiikkia jne.), mutta kokelaan oman sävelteoksen laatu ei olisi kokeessa arvostelun kohteena, vaan ainoastaan musiikillisena esitysmateriaalina siinä missä niin sanotut lainakappaleetkin.

Musiikkiteknologian käytön jatkuvasti yleistyessä olisi tärkeää etsiä keinoja teknologian monipuolisen ja luovan käytön noteeraamiseen myös valmistavassa näytössä. Esimerkiksi monimediaisen portfolion avulla kokelas voisi osoittaa videonäytteiden avulla tehneensä itse kaikki prosessin vaiheet, mikä lisäisi valmistavan näytön reliabiliteettia ja validiteettia.

Koska opiskelijat voivat lukion musiikkiopintojen edetessä keskittyä valitsemaansa instrumenttiin (mukaan lukien laulu), myös valmistava näyttö on voitava antaa kokelaan valitsemalla instrumentilla. Näyttökokeen tehtävien laadinnassa on huomioitava eri instrumenttien ominaisvaatimukset.

Näkökulmia arviointiin

Jotta ylioppilaskokeen arvostelu heijastaisi musiikin opetussuunnitelmaa, alatyöryhmä katsoo, että valmistavan näytön painoarvon tulisi olla vähintään 50 % kokonaisarvosanasta.

Musiikin alatyöryhmä toteaa näkemyksensä, että valmistavan näytön arvostelun kohteena on kokelaan oma suoritus, riippumatta siitä esittääkö hän valmistavan näytön osia yksin vai ryhmässä. Kanssamuusikoiden tai säestäjän työskentelyä ei otettaisi arvostelussa huomioon. Jos kokelaan suoritus kuitenkin kärsisi kanssamuusikoiden virheistä tai puutteellisista taidoista esitystilanteessa, tätä ei huomioitaisi arvostelussa lieventävänä seikkana. Tämä yhteismusisointiin liittyvä riski kokelaan olisi tiedostettava ennakoon.

Koska kokelaat voivat suorittaa näyttökokeen eri instrumenteilla sekä laulaen ja heidän esityksensä voi sisältää erilaisia musiikkityylejä, arvostelun kohteena ei ole pelkästään esitys kokonaisuutena, vaan kokelaan musiikillinen suoritus jaetaan parametreihin, jotka ovat löydettävissä esityksestä siihen liittyvistä muuttujista riippumatta. Kukin parametri pisteytetään erikseen ennalta määriteltyjen kriteerien pohjalta.

Esimerkki valmistavan näytön arvostelukäytännöstä:

Musiikin alatyöryhmä loi esimerkin yhdestä mahdollisesta arvostelukäytännöstä, jossa koke-
laan musiikillisesta osaamisesta arvioidaan useita eri osa-alueita ennalta määritellyin pistey-
tyskriteerein. Näytön maksimipistemäärä on esimerkissä 150 pistettä.

Jos koetehtäviä olisi kaksi, kumpikin tehtävä pisteytettäisiin erikseen, skaalalla 0–50 pistettä.
Lisäksi pisteytettäisiin esityksen kokonaisuus, käyttäen eri parametreja kuin kappalekohtai-
sessa arvioissa. Kullekin pistekategorialle kirjoitettaisiin oma kuvaus, joka on opiskelijoiden ja
opettajien tiedossa ja pysyisi samana eri koekerroilla. Eri pistekategorioille olisi mahdollista
antaa erilainen painoarvo, mikäli tämä katsottaisiin tarpeelliseksi.

Vaikka esitys voi sisältää opiskelijan itse luomaa säveltaidetta tai esim. itsetehtyjä taustaaä-
nitteitä, ne eivät ole arvostelun kohteena itsessään, vaan ainoastaan siinä merkityksessä, mi-
ten ne palvelevat tehtävänantoa.

Tehtäväkohtainen pisteytys, esimerkki:

Pisteet	Esityksen sujuvuus	Instrumentin hallinta	Tyylin tuntemus	Tulkinta ja vuorovaikutus (omaäänisyys, fraseeraus, dynamiikka, rytmin käsittely, ilmaisu, vuorovaikutus kans- samuusikoiden ja mahdolli- sen yleisön kanssa)	Vastaa tehtävänantoa
9–10					
7–8					
5–6					
3–4					
0–2					

Pisteytys kokonaisuudesta, esimerkki:

Pisteet	Esityksen eheys, vii- meistely	Ohjelmiston vaativuus	Luovat ratkaisut (suhteessa tehtä- vänantoon)	Balanssi
	30 %	20 %	40 %	10 %
9–10				
7–8				
5–6				
3–4				
0–2				

Valmistavan näytön aikataulu

Musiikinopiskelulle ominainen pitkäkestoisuus ja koulujen tilaresurssit asettavat merkittäviä aikataulu- ja tasapuolisuushaasteita musiikin valmistavalle näytölle. Kokelaat valmistautuvat valmistavaan näyttöön itsenäisesti harjoitellen. Jos musiikin kokeen tehtävät julkaistaan vasta viikkoja ennen valmistavan näytön päivämäärää, kouluille voi olla mahdollista tehdä järjestää useille kokelaille riittävästi harjoitusaikaa koulun tiloissa. Useimmissa yleislukioissa on vain yksi musiikkiluokka ja muita harjoitustiloja rajallisesti. Tällöin ne opiskelijat, joilla on käytettävissään oma instrumentti ja harjoitustila saavat merkittävän edun muihin opiskelijoihin verrattuna. Lisäksi on huomattava, että kaikissa muissakin oppiaineissa opiskelija voi valmistautua kokeeseen pitkäkestoisesti käytössä olevien oppimateriaalien avulla.

Työryhmä esittää ratkaisuna, että valmistava näyttö sisältäisi sekä tehtävän, johon opiskelija voisi valmistautua pitkäkestoisesti, että määräajassa valmistettavan tehtävän. Ensimmäinen tehtävistä tulisi siis työryhmän ehdotuksessa antaa jo kokeeseen ilmoittautuessa ja toinen vasta lähempänä valmistavaa näyttöä.

Valmistavan näytön julkinen esitystilanne: puolesta ja vastaan

Lukiodiplomiperinteen olennainen osio, lukiodiplomin julkinen esittäminen yleisölle herätti työryhmässä keskustelua. Alatyöryhmässä pohdittiin voisiko myös musiikin ylioppilaskokeen valmistava näyttö olla julkinen esitystilanne? Kokelaalla tulisi kuitenkin halutessaan olla mahdollisuus esittää valmistava näyttö ilman yleisöä valvojen läsnä ollessa. Pohdittavaksi tulee kuitenkin mikä julkisen näytön perustelu olisi voimassa olevien lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan? Musiikin LOPS2019 tavoitteissa ei mainita esiintymistaitoa.

Alatyöryhmässä tunnistettiin ylioppilaskokeen nykyisissä säännöissä vilpin estämiseksi määritellyn keitä saa olla paikalla koetilanteessa. Ylioppilastutkintoa koskevien tämänhetkisten määräysten mukaan koesaliin ei ole lupa kokeen aikana päästää muita henkilöitä kuin kokeeseen ilmoittautuneet kokelaat, rehtori ja valvojat.

Työryhmässä pohdittiin, että musiikillisen osaamisen näytössä kokelas ei voisi saada yleisön toiminnasta hyötyä. Julkisen esiintymisen mahdollistamista puoltaa se, että musiikkikasvatuksen kentällä on käytäntönä ollut jo pitkään matineatyypiset tilaisuudet yleisöineen tenttitilaisuuksien sijaan.

Yksilöllinen näyttökoe on luonteeltaan jännittävä tilanne ja kestoltaan niin lyhyt, että voimakas jännittäminen ei ehdi välttämättä laueta, vaan se voi vaikuttaa koko koetilanteeseen. Siksi työryhmä on pohtinut, voisiko matineanomainen tilanne, jossa yleisönä voisi olla kokeeseen kutsumia henkilöitä, vähentää jännittämisen haittoja.

Työryhmä tunnistaa argumentteja valmistavan näytön julkisen esittämisen puolesta ja sitä vastaan.

Puolesta:

- Julkinen esitys lisää arvostelun autenttisuutta ja varmistaa näytön reliabiliteetin: kokelas on nähtävillä yleisön ja valvojien edessä koko näytön ajan.
- Julkinen esitystilaisuus on samalla osa lukion toimintakulttuuria, se lisää koulun yhteisöllisyyttä ja tukee useita laaja-alaisen osaamisen tavoitteita kouluyhteisössä (esim. luova osaaminen, kulttuuri-, hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaaminen).
- Kokelaalle tutun yleisön edessä musisoiminen saattaisi vähentää kokelaan hermostuneisuutta.
- Julkinen esitys vastaisi musiikin käytännöllistä luonnetta ja mahdollistaisi myös kokelaan vuorovaikutustaitojen arvioimisen.

Vastaan:

- Joillekin kokelaille julkinen esitys saattaisi lisätä tilanteen stressaavuutta
- Julkinen esitys olisi hypoteettisesti altis yllättäville häiriötekijöille.
- Ne kokelaat, joilla olisi oma kannustava yleisönsä saisivat kannustuksesta lisähyötyä verrattuna heihin joilla yleisöä ei olisi.
- Julkinen tilaisuus lisäisi koulujen järjestelytaakkaa.

Näkökulmia valmistavan näytön järjestelyihin

Koulun on tarjottava kokelaille tilat ja välineet valmistavan näytön harjoittelua varten. Koulujen on syytä valmistautua harjoitusperiodin tilavarausten laatimiseen jo kokeeseen ilmoittautumisen jälkeen, jotta kaikille kokelaille pystytään tarjoamaan tarvittava harjoitusaika. Koulu voisi tarvittaessa tehdä tilojen järjestämiseksi yhteistyötä kunnan nuoriso- tai kulttuuritoimen kanssa.

Valmistava näyttö järjestetään (koulun) tilassa, jossa on käytettävissä tarkoituksenmukainen äänentoisto ja soittimisto. Mikäli koulusta ei löydy näyttöä varten sopivaa tilaa, näyttötilaisuus voitaisiin järjestää koulun ulkopuolisen julkisyhteisön tilassa. Tällöinkin tilaisuuden valvojat olisivat koulun opettajia.

Mikäli kokelaita olisi vähän, näyttötilaisuus voitaisiin järjestää keskitetysti usean opetuksenjärjestäjän yhteistyönä. Näyttökokeen valmisteluissa valvojalla tai ohjaavalla opettajalla (tai muulla määritellyllä kokelaan luottohenkilöllä, jos yleisö sallitaan) pitää olla oikeus varmistaa, että yhteismusisointitilanteessa kokelaan suoritus on riittävän kuuluvissa (kokelaan soiton/laulun ja taustamusiikin balanssia säätämällä) arvostelua varten.

Esitys tallennetaan videokameralla (tai puhelimella). Välittömästi esityksen jälkeen kokelas/valvoja tarkistaa, että esitys on tallentunut videolle ja siirtää sen eteenpäin, minkä jälkeen kokelaalla ei ole enää pääsyä tallenteeseen. Mikäli tallennus on epäonnistunut teknisen ongelman vuoksi, tulisi kokelaalla olla oikeus uusiallennus näyttötilaisuuden päätteeksi.

Koesaliin ei nykyisen säännösten mukaan ole lupa päästää muita henkilöitä kuin kokeeseen ilmoittautuneet kokelaat, rehtori ja valvojat. Musiikin työryhmä pohtii, voitaisiinko musiikin ylioppilaskokeen musiikillisen näytön aikana sallia seuraavat poikkeukset, kun ne olisivat etukäteen tiedossa:

1. Yhteismusisointia varten tarvittavat avustavat henkilöt

- Kokelaan musiikilliseen suoritukseen osallistuvat säestäjät tai yhtyekumppanit voivat olla läsnä koetilassa vain kokelaan suorituksen ajan.
- Näiden henkilöiden rooli on tarkoin rajattu kokelaan musiikillisen suorituksen avustamiseen.
- Säestäjä tai yhtyemusisointiin osallistuvat henkilöt ilmoitetaan lukiolle etukäteen YTL:n ilmoittamaan ajankohtaan mennessä.
- Yhteismusisointiin osallistuvien henkilöiden maksimilukumäärä voitaisiin rajata.

2. Tekniset tukihenkilöt (tarvittaessa)

- Tarvittaessa koetilassa voi olla esitystekniikan tukihenkilöitä, esimerkiksi miksaaja, joiden rooli rajoittuu ainoastaan laitteiston asentamiseen ja käyttöön suorituksen aikana. He eivät saa olla vuorovaikutuksessa kokelaan kanssa esityksen aikana.

3. Yhteismusisoinnin valvoja ja tallentaja

- Yhteismusisointi tallennetaan arvioinnin oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi. Tallenne keskittyy kokelaan suoritukseen ja toimii tarvittaessa arvioinnin tukena. Musiikin työryhmässä pohdittiin voisiko musiikkiesityksen tallentaja olla joku muu kuin kokelas?

Yleistä pohdintaa

Musiikin työryhmä painottaa, että ensimmäinen valmistavan näytön tehtävistä olisi hyvä julistaa heti, kun kokeeseen ilmoittautumien on päättynyt (koulujen tilajärjestelyt, musiikille ominainen pitkäkestoinen näyttö).

Linkin luominen musiikin näytön ja digitaalisen kokeen välille on musiikin työryhmän mukaan tärkein ratkaistava asia. Paras ratkaisu olisi, että musiikillista osaamista pisteytetään ja arvosellaan kokeessa omana osionaan. Mikäli artefaktia, eli tallennetta valmistavasta näytöstä, ei arvioida osana musiikin ylioppilaskoetta, työryhmä pitää ensiarvoisen tärkeänä, että artefakti on osa koepäivän tehtävien aineistoa.

Vilpilliseen menettelyyn, vilpin yritykseen, tutkintojärjestyksen rikkomiseen, suoritusten autenttisuuden varmistamiseen, teknisiin ongelmiin ja muihin häiriöihin liittyvät tilanteet vaativat selkeitä toiminta- ja raportointiohjeita. Lisäksi tarvitaan menettelyohjeet mm. lisäajan myöntämiseen ja myöhästymistilanteita varten.

Opettajat tulevat tarvitsemaan koulutusta ja selkeitä ohjeita esimerkiksi valmistavan näytön käytännön järjestelyissä erilaisissa kouluissa. Määräyksissä ja ohjeissa on annettava tarkat ohjeet, miten digitaalinen artefakti dokumentoidaan ja siirretään. Musiikin esitystilanteelle antaa vaatimus digitaalisesta artefaktista, eli samanaikaisesta äänittämisestä, lisäjännitteen. Opiskelijan ja koulun on tiedettävä valmistavan näytön taltioinnin teknisen toteutuksen yksityiskohdat.

Tukimateriaalin ja oppimateriaalin tarve

Musiikin työryhmässä pohdittiin voisiko valtakunnallisilla musiikin kehittämistehtävälukioilla olla roolia yo-koetta tukevien oppimateriaalien luomisessa tai erilaisissa pilotoinneissa. Musiikin erityistehtävälukioiden opettajilla on kokemusta eri instrumenttien ja musiikinlajien edustajien pisteyttämisestä pääsykoetilanteessa. Tätä kokemusta voisi hyödyntää myös kokeen arvostelun suunnittelussa. Musiikin kehittämistehtävälukiot olisivat mielellään apuna myös koulutuksen järjestämisessä.

Opetushallituksen tuottamaa tukimateriaalia tarvittaisiin esimerkiksi reflektiotekstin ohjaamisesta eli miten kirjoittaa musiikillisesta työskentelystä samalla kun luova työskentely on meneillään. Tukimateriaalia tarvitaan myös musiikin digitaalisessa kokeessa käytettävien ohjelmien käytöstä ja erilaisista ohjelmista.

Koska musiikin opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt ovat laajat, musiikin ylioppilastutkinnon kokeen toimeenpanon tueksi tarvitaan uusia oppimateriaaleja lukion musiikinopetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppimateriaalien nykyinen tila ja niiden puute erityisesti valinnaisissa opintojaksoissa on huolestuttava. Tarve oppimateriaalille on suuri.